

3
2017

OPERA

TIDSKRIFTEN

Theater Erfurt
HITLERS
lojala musiker
MIKKO FRANCK

Teatra
Regio | TURIN

no. 3 2017
pris 115 kr

763-3

OPERA

SOMMARKONSERTER
Träffas över ett glas och en konsert!

GUIDADE VISNINGAR
Både på svenska och engelska.

MAT, DRYCK och UTSIKT
*på våra terrasser och
restaurang Brasseriet.*

AUGUSTI MED OPERAN
*Vi tjuvstartar säsongen med konsert
i samband med Stockholms kultur-
festival på Gustav Adolfs torg
19 augusti. Säsongen inleds med
Östersjöfestivalen 21 augusti,
Trollflöjten 26 augusti och
Julia och Romeo 1 september.*

SOMMAR

PÅ KUNGLIGA OPERAN

VÄLKOMMEN!
www.operan.se

INNEHÅLL

INTERVJU

10 Frilansjournalisten Johan Tollgerdt har träffat den finländske maestron Mikko Franck, som i sommar återigen gästar operafestivalen i Orange. Franck är också chefsdirigent för Orchestre Philharmonique de Radio France i Paris sedan 2015.

FOKUS

14 Louise Fauvelle tar oss med bakom kulisserna på Teatro Regio i Turin. Där träffade hon bl.a. den konstnärlige ledaren Gastón Fournier-Facio som satt sin prägel på operalivet i Turin. Han berättar om sin livsresa från Costa Rica och kärleken till musiken.

BERLINER FESTTAGE

20 Lennart Bromander har varit i Berlin och sett nyuppsättningen av Die Frau ohne Schatten med Iréne Theorin och Parsifal med Anna Larsson på Schiller Theater.

REPORTAGE

24 Ingvar von Malmborg har besökt Theater Erfurt, ett av mycket få nybyggda tyska operahus som dessutom har en intressant repertoar. Erfurt är en medeltida stad med korsvirkeshus och rik på anor.

ALLTID I OPERA

5 LEDARE

6 NOTISER

32 **FÖRESTÄLLNINGAR** Kungliga Operan, Malmö Opera x 2, Det Kongelige Teater (Köpenhamn), Deutsche Oper (Berlin) och Bayerische Staatsoper (München).

58 HERR REDAKTÖR

60 **IN MEMORIAM** Endrik Wottrich och Manfred Jung.

62 **BOKNYTT** Hitlers lojala musiker, Adolf Fredrik Lindblad, Beruf Dirigent och Scenkonst.

70 **NYTT PÅ CD** L'épreuve villageoise, Drottningen av Saba, Wozzeck och Die schöne Magelone.

74 **NYTT PÅ DVD** Hoffmanns äventyr x 2

76 KALENDER

78 DIE SCHWEIGSAME FRAU

Fr. v.: Alexandra Büchel. Foto: Riccardo Palombo.
Scen ur Den listiga lilla räven, Turin. Foto: Ramela & Giannese.
Iréne Theorin i Die Frau ohne Schatten, Berlin. Foto: Hans Jörg Michel.
Scen ur Wozzeck, Theater Erfurt.
Scen ur Rhenguldet, Kungliga Operan. Foto: Markus Gårder.
Scen ur Tannhäuser, München. Foto: Wilfried Hösl.
Bokomslag, Adolf Fredrik Lindblad.

Omslagsbild: Frida Engström i Aniana, Malmö Opera.
Foto: Malin Arnesson.

Bild från tidigare sommar

dal
halla
opera

DALHALLA OPERA

AUGUSTI 2017

12 augusti, kl. 19.00

LÉO DELIBES

LAKMÉ

Konsertant gästspel, Malmö Opera
med: Svetlana Moskalenko,
Leonardo Ferrando, Taras Shtonda,
Emma Lyrén, Julie Mathevet,
Laine Quist, Jakob Högström,
Maria Streijffert med flera
Dirigent: Magnus Fryklund

18 augusti, kl. 19.00

OPERAGALA

ENCORE

Matilda Paulsson
Rickard Söderberg
Dalasinfoniettan
Dirigent: Joakim Unander

19 augusti, kl. 20.00

2 X CARL ORFF

CATULLI CARMINA & CARMINA BURANA

Tuuli Lindeberg
Alexander James Edwards
Ola Eliasson
Regi: Maria Blom
Dirigent: David Lundblad

ARRANGÖR OCH PRODUCENT: FÖRENINGEN DALHALLA OPERA

BILJETTER FRÅN 250 KRONOR PÅ:

dalhallaopera.se

Nortic 0455 61 97 00

Siljan Turism 0248 79 72 00

Visit Södra Dalarna 0771 62 62 62

Operabråk i Oslo

Den irländska regissören **Annilese Miskimmon** har knappt hunnit tillträda som operachef vid Den Norske Opera & Ballett i Oslo innan ett storbråk har hunnit bryta ut. Hon efterträder **Per Boye Hansen**, som inte fick nytt förordnande, den 1 augusti. Från samma datum utsågs den tyske dirigenten **Karl-Heinz Steffens** till ny musikchef (chefsdirigent). Enligt Steffens har han inte lyckats komma i kontakt med Miskimmon trots flera påtryckningar. Som tysk är han van vid att ha någonting att säga till om när det gäller repertoarpolitiken. Men det tänker Miskimmon tydligen sköta själv. Med buller och bång aviserade Steffens att han inte förlänger sitt kontrakt utan slutar efter nästa säsong.

Dessutom har Annilese Miskimmon kommit på kant med sängsolisterna eftersom hon vill reducera antalet fast anställda sångare. Hon vill inte gå med på livstidskontrakt. Vilken operachef vill det? Så är det på våra svenska operascener och på kontinenten. Här har jag full förståelse för hennes tänk.

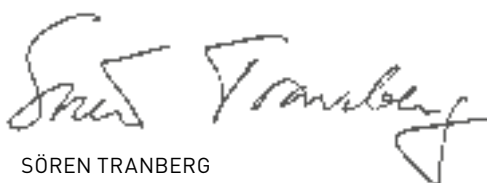
Således ingen bra start för Annilese Miskimmon. Tyvärr verkar det som om den avgående Per Boye Hansen inte gör övergången så smidig som möjligt, utan gör det så surt som möjligt för sin efterträdare. Det är inte gentlemannamässigt att försöka skjuta Miskimmon i sank.

Inga chefsbråk på vår svenska hemmafront. Här har vi i stället i maj kunnat uppleva två cykler av *Nibelungens ring* i världsklass på Kungliga Operan i Stockholm (se s. 32). Det blev mycket skrivelser i svensk dagspress. Det märkligaste uttalandet svarade Dagens Nyheters kulturchef **Björn Wiman** för, när han påstod att en Ringcykel får vi bara uppleva vart fjortonde år. Gå lite utanför tullarna! I vårt närområde har *Ringens* satts upp av t.ex. **Kasper Holten** i Köpenhamn (utgiven på dvd) samtidigt som Stockholmsuppsättningen. Sedan dess har *Ringens* getts i Karlstad. I sommar inleder Esbjerg med *Valkyrian* och hösten 2018 hakar Göteborgsoperan på med *Rhenguldet*. Därpå följer Helsingfors.

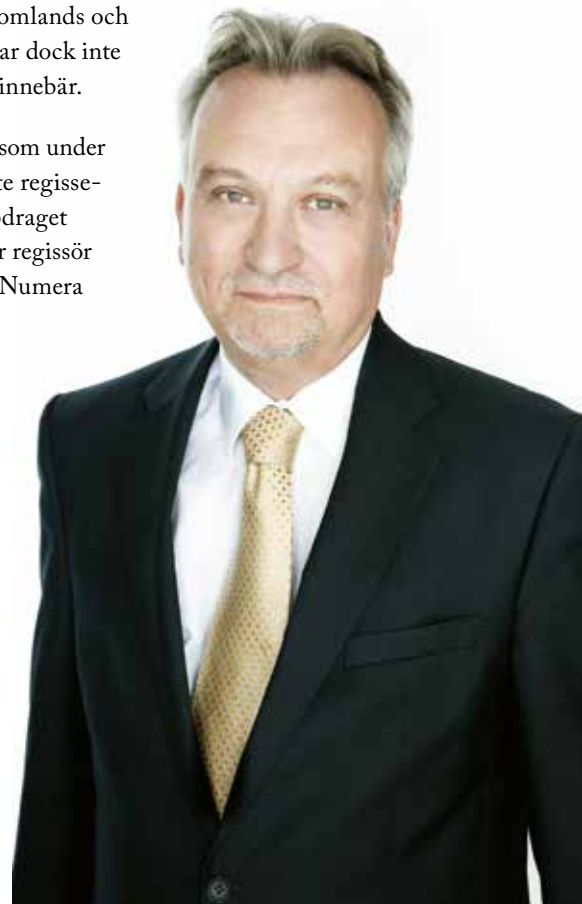
Hur granskas det svenska operalivet i pressen? Numera har vi knappast någon granskning eller musikpolitisk debatt alls. Något som har passerat obemärkt förbi är att Göteborgsoperans konstnärlige chef **Stephen Langridge** ska regissera Göteborgs första kompletta *Ring*. Inget märkligt i det kan tyckas, men tillvägagångssättet är lite magstarkt. Han gav sig själv uppdraget att regissera de fyra delarna i *Ringens* innan hans kontrakt hade förlängts med ytterligare fem år. Det ser inte bra ut. Langridge har inte heller blivit utsatt för någon konkurrens. När han tillsattes gick dåvarande styrelsen med på att han kunde få regissera utomlands och på Göteborgsoperan varje säsong. Tyvärr verkar dock inte styrelsen medveten om vad ett operachefskap innebär.

En person som tog ansvar var **Folke Abenius**, som under sina sex år vid Kungliga Operan medvetet inte regisserade, då han ansåg det var oförenligt med uppdraget som konstnärlig chef. Vilken operachef som är regissör i botten skulle våga ta ett sådant beslut i dag? Numera tänker många bara på sin image.

Med tillönskan om en skön och inspirerande operasommar!

SÖREN TRANBERG
Chefredaktör och ansvarig utgivare

Chefredaktör och ansvarig utgivare
Sören Tranberg

Adress Tidskriften OPERA,
Lindvallsplan 10, 117 36 Stockholm.
Tel 0709-67 58 63.
st@tidskriftenopera.nu
www.tidskriftenopera.se

Redaktion Yehya Alazem,
Erik Graune, Henry Larsson,
Ingvar von Malmberg,
Sören Tranberg, Claes Wahlin

Skribenter och medarbetare i numret
Yehya Alazem, Lennart Bromander,
Louise Fauvelle, Erik Graune,
Henry Larsson, Ingvar von Malmberg,
Lena Nordin, Johan Tollgerdt,
Sören Tranberg, Claes Wahlin

Korrektur Ingrid Blomberg, Hans L Beeck

Styrelse
Maria Dalayman (ordförande),
Catharina Lyckeberg Heimbürger, Annica
Sandh, Arne Svahn, Sören Tranberg samt
Cecilia Leijonhufvud och Paulina Pfeiffer
(suppleanter)

Prenumeration
Titeldata, kundtjänst: 0770-457 120
Online kundtjänst: opera.prenservice.se
Årsprenumeration 475:- inkl. moms [5 nr]
Tvåårsprenumeration 860:- inkl. moms [10 nr]
Utlandsprenumeration: SEK 560 [5 nr]
och SEK 1060 [10 nr]. Porto tillkommer.
ISSN: 1651-3770

Projektledning Falck & Co
Art director Anki Andersson
Grafisk formgivning Helén Kvarnlöf,
Ylva Kjellberg

Annonser
Alex Simonsson, Swartling & Bergström
Media, Tysta Gatan 8, 115 20 Stockholm
Tel 08-545 160 63. alex@sb-media.se
www.sb-media.se

Tryck Trydells, Laholm, 2017

Tidskriften OPERA erhåller
bidrag från Statens kulturråd.

Sören Tranberg. Foto: Anna-Lena Ablström.

1

NOTISER

Årets Birgit Nilsson-stipendiater ...

1 ... är soprانerna **Alexandra Büchel** och **Hanna Husáhr**. De får 50 000 kronor vardera plus ett diplom. Alexandra Büchel tog examen på Operahögskolan i Stockholm 2008 och har sedan dess sjungit på bland annat Folkoperan, Norrlandsoperan, Vadstena-Akademien, Kungliga Operan i Stockholm och Malmö Opera. Nu i vår är hon aktuell som Den blinda poetissan i *Aniara* på Malmö Opera. Borlängebördiga Hanna Husáhr är utbildad på Guildhall School of Music and Drama i London, Högskolan för scen och musik i Göteborg och vid Finlands Nationalopera. Hon har sjungit titelrollen i *Lucia di Lammermoor* i Riga, Romilda i *Xerxes* på Gran Teatre del Liceu i Barcelona och i höstas gjorde hon Pat Nixon i John Adams *Nixon in China* på Kungliga Operan.

”Birgit Nilsson-stipendiet ska gå till unga lovande sångare som verkar i Birgit Nilssons anda. I Alexandra Büchel och Hanna Husáhr har vi i stiftelsen hittat två strålande exempel på detta – två fantastiska soprانer som redan utmärkt sig på scener i Sverige och utomlands”, säger Bengt Hall styrelseordförande i Birgit Nilssons stipendiefond.

1

Nytt operastipendium till Cornelia Beskow

2 Anders Wall har under många år delat ut stipendier och generösa bidrag till artister och evenemang inom operavärlden. I samband med hans 85-årsdag i fjol genomfördes ett upprop för att i samarbete med Kungliga Operan hedra denne operamecenat med ett årligt stipendium – Kungliga Operans Anders Wall-stipendium – i syfte att ge yngre, internationella eller svenska, operasångare ett stöd i början av deras karriärer. Förutom att ge unga sångare möjlighet att skaffa sig värdefull erfarenhet från ett internationellt operahus skapar det också en relation mellan morgondagens operastjärnor och Sveriges nationalscen.

Efter ett nomineringsförfarande väljs stipendiaten ut genom provsjungning på Kungliga Operan och får utöver ett stipendium på 200 000 kronor även en framträdande roll i en av Operans produktioner. Donationen från Anders Walls Stiftelse täcker också kostnader för rollbesättning, provsjungning, stipendieutdelning och stipendiats uppehälle.

Kungliga Operans första Anders Wall-stipendium tilldelas den talangfulla sopranen **Cornelia Beskow**, nyligen aktuell som Sieglinde i *Valkyrian*. **Nina Stemme**, en tidigare Anders Wall-stipendiat, blir det nya operastipendiats särskilda beskyddarinna.

”Med en exceptionell röstklang, naturlig musikalitet och stark scennärvaro är Cornelia Beskow en värdig mottagare av Kungliga Operans Anders Wall-stipendium 2017”, säger operachefen **Birgitta Svendén**.

Cornelia Beskow tog solistexamen från Operaakademiet i Köpenhamn i juni 2012 med att göra Donna Elvira i *Don Giovanni* och Tatjana i *Eugen Onegin*. I december samma år debuterade hon på Det Kongelige Teater som Hanräven i **Janáček**s *Den listiga lilla räven*. Hösten 2015 debuterade Beskow på Kungliga Operan som Donna Elvira i *Don Giovanni*. Nästa säsong väntar Tatjana i en nyuppsättning av *Eugen Onegin* på samma scen. www.wallstiftelsen.se

Sopranlöfte får Barbro Salén-stipendiet

3 Christina Nilsson har tilldelats 2017-års stipendium från Barbro Saléns stiftelse på 100 000 kronor. Motiveringen lyder: ”Med en vacker och rik klang låter hon sin röst expandera från ett utsökt pianissimo till kraftfullt forte medan texten moduleras fram. Hennes unga personlighet speglas i hennes röst och bär på löften om en stor karriär”. Nästa säsong debuterar Christina Nilsson på Kungliga Operan med titelrollen i *Aida*. Premiär den 24 februari 2018.

Ny kommunikationschef på Folkoperan

4 Susanne Reuszner blir ny kommunikationschef på Folkoperan. Hon kommer närmast från Cirkus Cirkör, där hon har varit kommunikationschef sedan 2008. Efter många år som ansvarig för PR, marknadsföring och kommunikation på Cirkus Cirkör återvänder Reuszner till Folkoperan. Där var hon planeringsansvarig och t.f. marknadsansvarig under andra halvan av 1990-talet. Hon efterträder **Elenor Wolgers** som blir ny vd för Kulturdirekt. Susanne Reuszner har en lång erfarenhet av scenkonst, utbildning och event och kommer därför att ingå i Folkoperans ledningsgrupp. www.folkoperan.se

Agneta Eichenholz debuterar på Wiener Staatsoper

5 Agneta Eichenholz gör titelrollen i en nyuppsättning av **Alban Bergs Lulu** i regi av **Willy Decker**. Eichenholz slog igenom internationellt just som Lulu på Covent Garden i London sommaren 2009. I Wien medverkar **Bo Skovhus** (Dr. Schön/Jack the Ripper), **Angela Denoke** (Geschwitz), **Herbert Lippert** (Alwa) och **Franz Grundheber** (Schigolch). **Ingo Metzmacher** dirigerar. Premiär den 3 december. Det blir fem föreställningar t.o.m. den 15 december. www.wiener-staatsoper.at

Katarina Karnéus i en stor paradroll

6 Regissören **Keith Warner** sätter upp **Gottfried von Einems** opera *Der Besuch der alten Dame* på Theater an der Wien med **Katarina Karnéus** som den egocentriska Claire Zachanassian. Operan bygger på **Friedrich Dürrenmatts** komedi med samma namn från 1956. Sju år senare filmatiserades pjäsen med **Ingrid Bergman** som Claire. Operan fick sin urpremiär på Wiener Staatsoper 1971 med **Christa Ludwig** i huvudrollen. Även **Kerstin Meyer** gestaltade rollen i Wien. Hon svarade f.ö. för den svenska översättningen – *Besök av en dam* – när verket sattes upp på Stockholmsoperan 1976 med henne själv som Claire. På Theater an der Wien dirigerar **Michael Boder**. Premiär den 11 mars och totalt blir det sex föreställningar fram till den 28 mars 2018. www.theater-wien.at

Mer Gottfried von Einem i Wien

Även Wiener Staatsoper spelar Gottfried von Einem, *Dantons död* med premiär den 24 mars. **Wolfgang Koch** gestaltar Georges Danton och **Thomas Eberstein** Robespierre. **Josef Ernst Köpplinger** regisserar, medan **Susanna Mälkki** leder Orchester der Wiener Staatsoper. Sammanlagt blir det sex föreställningar t.o.m. den 9 april. www.wiener-staatsoper.at

Nina Stemme gör Kundry i München

7 **Richard Wagners** *Parsifal* sätts upp på Opernfestspiele i München 2018 i regi av **Pierre Audi**. I denna nyuppsättning medverkar, förutom **Nina Stemme**, även **Jonas Kaufmann** som Parsifal, **René Pape** som Gurnemanz, **Christian Gerhaher** gestaltar Amfortas medan **Wolfgang Koch** gör den ondsinte Klingsor. Chefsdirigenten på Bayerische Staatsoper **Kirill Petrenko** dirigerar. Premiär den 28 juni 2018 och sedan följer ytterligare fyra föreställningar t.o.m. den 31 juli. www.staatsoper.de

Ringen ur ett nytt perspektiv

Theater an der Wien kommer att spela en speciell *Ring*-trilogi nästa säsong. Här läggs fokus på handlingar och skuld i föräldragenerationen – läs Wotan och Alberich – och vad som förs vidare till nästa generation såväl politiskt som privat. *Ring*en ur ett nytt perspektiv sedd genom Hagens, Siegfrieds och Brünnhildes ögon. De får var sin del, där några scener är strukna och andra delar sammanfogas på ett nytt sätt. Vår internationella sopran **Ingela Brimberg** gör här sin Brünnhildedebut.

Den digra rollistan ser ut så här: **Samuel Youn** (Hagen), **Daniel Brenna** (Siegfried), **Aris Argiris** (Wotan), **Martin Winkler** (Alberich), **Daniel Johansson** (Siegmund) och **Liene Kinča** (Sieglinde) m.fl. **Tatjana Gürbaca** regisserar, medan **Constantin Trinks** dirigerar ORF Radio-Symphonieorchester Wien och Arnold Schoenberg Chor.

Den här *Ring*-versionen ges i fyra cykler: 1–3, 7–10, 17–19 och 29–31 december. www.theater-wien.at

|| Sören Tranberg

Det Konglige Teater 2017–18

8 Den mest intressanta premiären på Köpenhamnsoperan under nästa säsong blir utan tvekan **Thomas Adès** nya opera *The Exterminating Angel* efter **Luis Buñuels** film, som Köpenhamnsoperan samproducerar med Covent Garden, Metropolitan och med Salzburgfestspelen, där den hade bejublad premiär sommaren 2016. Det är en absurdistisk skräckhistoria om ett mondänt middagssällskap som visar sig vara ohjälpligt instängt i sin festsal. **Tom Cairns** står för både libretto och regi. **Robert Houssart** dirigerar och bland de många medverkande märks **Gisela Stille** som värdinnan och **Kerstin Avemo** som den vokalt högt flygande operadivan Leticia. Premiär den 23 mars.

Urpreniär i oktober blir det på en barnopera på stora scenen, *Momo og tidstyvene* efter **Michael Endes** berömda barnbok. Libretto av **Anna Bro** och musik av **Svitlana Azarova**. **Elisabeth Linton** regisserar och **Anke Briegel** är Momo. Premiär 15 oktober.

Lulu är säsongens andra danska opera. Ja, just det, dansk, eftersom det är **Friedrich Kuhlau** som skrivit musiken till detta sagospel från 1824. Det är inte spelat sedan 1838, men denna "danske tryllefløjt" har ändå rykte om sig att vara Kuhlaus bästa musikdramatiska verk. Det kan man bilda sig en uppfattning om från och med den 14 januari, och här är Lulu inte något slags femme fatale utan en prins. **Gert-Henning Jensen** gestaltar denna manliga Lulu.

Säsongen inleds den 10 september med premiären på en nyuppsättning av **Giuseppe Verdis** *Rigoletto*. Den tyska regissören **Aniara Amos**, som förra säsongen gjorde *The Fairy Queen*, återvänder, och en erfaren specialist, **Paolo Carignani**, dirigerar. *Rigoletto* bör vara en drömroll för **Johan Reuter**, och ur den egna ensemblen har man

hämtat även övriga roller, **Peter Lodahl** är förstas givnen som hertigen, och **Sofie Elkjær Jensen** gör sin största roll hittills som Gilda, medan pålitliga krafter som **Sten Byriell** är Sparafucile och **Elisabeth Jansson** Maddalena.

Två månader senare, den 10 november, har nästa italienska opera sin premiär, Giacomo Puccinis *Flickan från Vilda Västern*, eller *Pigen fra Vesten* som det blir på danska. Här debuterar **Alexander Vedernikov** i sin roll som operans chefsdirigent. **Christoffer Berdal** regisserar, **Ann Petersen** tar sig an huvudrollen, **Niels-Jørgen Riis** är Dick Johnson, medan **Johan Reuter** återkommer i en annan roll som bör passa honom ypperligt, Jack Rance.

Den tredje italienska premiären går av stapeln den 27 januari, **Gioacchino Rossinis** *Barberaren i Sevilla*, där teaterregissören **Martin Lyngbo** debuterar som operainstruktör. **Michael Hofstetter** dirigerar, **Matteo Macchioni** är Almaviva, **Lars Møller** Figaro och **Anna Kasyan** Rosina.

En rejäl italiensk övervikt alltså bland säsongens premiärer. Ensidigheten accentueras ytterligare av att två av de tre nypremiärerna också är italienska, *Madame Butterfly* och *Otello* – den tredje är *Trollflöjten*. Andra Mozartoperor saknas, Wagner saknas, Richard Strauss saknas, fransk opera överhuvudtaget saknas, liksom rysk opera.

Men den avgående operachefen **Sven Müller** kunde i alla fall inför säsongen 2018–19 avisera en spännande urpremiär, **Hans Abrahamssens** *Snedronningen*, baserad på samma H.C. Andersen-äventyr som **Benjamin Staerns** *Snödrottningen*, som hade urpremiär på Malmö Opera i julas. ■ Lennart Bromander

1. Alexandra Büchel. Foto: Malin Arnesson. 1. Hanna Husáhr. Foto: Ann Braathen Management 2. Birgitta Svendén, Cornelia Beskow och Anders Wall. Foto: Cari Hildebrand
3. Christina Nilsson. 4. Susanne Reuszner 5. Agneta Eichenholz och Klaus Florian Vogt i Lulu. Foto: Clive Barda 6. Katarina Karnéus. Foto: Mats Bäcker
7. Nina Stemme som Elektra. Foto: Michael Cooper 8. Kerstin Avemo. Foto: Mats Bäcker.

Den finländske maestron Mikko Franck, som gör stor succé i Frankrike, är återigen gäst vid årets sommaroperafestival i Orange.

MIKKO FRANCK

Plácido Domingo har i en uppmärksam intervju sagt att han är beredd att sjunga tills rösten spricker på ett villkor, att han får stå på scenen i Orange. Så gott trivs han på den berömda operafestivalen.

– Det är sant att det är underbart att kliva upp i orkesterdiket och ställa sig på dirigentpulten för att dirigera min symfoniorkester. Publikens stora förtjusning brukar ge kårar efter ryggraden, säger den finländske chefsdirigenten Mikko Franck, 38 år.

Roberto Alagna, Anita Rachvelishvili, Jonas Kaufmann och Nadine Sierra är bara några av stjärnorna som de senaste somrarna gästade operafestivalen Les Chorégies d'Orange, som startade redan 1860 i den då nyrenoverade antika teatern. Den sydfranska lilla staden, som har sitt ursprung i romarkolonin Arausio, grundad av kejsar Augustus år 35 f. Kr., är relativt välbevarad. Här finns rester av en stadsmur, tempelruiner och en triumfbåge. Unesco satte upp teatern på sin världsarvslista för över fyrtio år sedan.

– 9 000 begeistrade operafans brukar finnas i publiken under föreställningarna. Vem som helst kan nog förstå den passionerade stämningen.

Mikko Franck strålar i hela ansiktet när han talar om de fyra gånger han tidigare varit en av de inbjudna dirigenterna i Orange. Här har han dirigerat Puccinis *Tosca* och *Madame Butterfly*, Wagners *Den flygande holländaren* samt Bizets *Carmen*.

– Ja, det är dessa fyra operor jag avverkat hittills i Orange, säger han och tittar på sin unga assistent som följt med in i logen på Radio France. Hon nickar och ler.

Det är med sin Orchestre Philharmonique de Radio France, den franska Riksradios filharmoniska orkester, bestående av ett hundratal musiker, som han återigen ska uppträda i Orange i sommar.

Vi fortsätter att tala om det stekheta sommarklimatet som gör att musikerna måste repetera på kvällen, när solen inte förblindar notbladen eller steker för hårt i de medverkandes ansikten.

Hittills har Franck haft tur med vädrets makter på amfi-teatern.

– Ja visst, so far, "I have been lucky", säger Mikko Franck som i sin engelska då och då lägger in små ord på svenska.

I sommar står *Rigoletto* på programmet. Det är den Verdiopera som han uppskattar mest.

Mikko Franck

– För här finns fantastiska arior och duetter och så slutet då, som fansen känner till ... slutet som får alla att gråta. Det här är en tårdrypande italiensk opera från början till slut.

Även om operafestivalen i Orange inte är speciellt berömd i Norden uppmanar han intresserade att resa dit.

– Det finns bara en risk. Vet du vad det är?

Jag skakar på huvudet.

– Jo, det är att du kan få ännu mer smak för opera än tidigare. Det får oss att skratta hjärtligt.

2015 fick Mikko Franck uppdraget att styra den franska Riksradios filharmoniska orkester i Paris. Ledningen hade fastnat för finländaren, som de anser skapar en avslappnad stämning bland orkestermusikerna. Dessutom håller han en hög konstnärlig nivå. Kontraktet som chefsdirigent är nu förlängt till 2022.

– Det som gör denna orkester extra attraktiv är att jag med den kan dirigera symfonier och operor om vartannat.

Han förklarar att under de sexton veckor han arbetar årligen i radiohuset i Paris blir det mest symfonier. När han turnerar med orkestern runt hela världen eller står i inspelningsstudio blir det oftast operor.

Mikko Franck saluförs i Frankrike som den finske maestron. Han kallas för en lugn man från norr med små gester men som ger utlopp för stora känslor i musiken.

Det är sant att han inte står och hoppar på dirigentpulten. Helst sitter han sansat ner på en stol. Många undrar varför.

– På grund av ryggen.

Svaret är kort och det talas om vissa tuffa fysiska problem men att han aldrig klagar.

Att vårt östra grannland Finland fyller 100 år i år är annars inte något som uppmärksammas av sig självt bland Frankrikes

65 miljoner invånare. Konkurrensen i medierna är nämligen stenhård och Finland är ett litet land.

Men när det påpekas att Mikko Franck kommer från det unga landet i norr förstärks dock marknadsföringen.

– Ja, jag är lite av en ambassadör för Finland och det är kul, tycker Mikko Franck.

I Frankrike sägs det att han även bidrar till ökat intresse för finländsk industri och turism.

– Det är bra om det är så. För jag är väldigt stolt över mina rötter. Inte minst musikaliskt har vi något att bidra med till världen, menar han, och nämner några av Finlands nutida världsberömda kompositörer och dirigenter som Magnus Lindberg, Kaija Saariaho och Susanna Mälkki.

Liksom Franck har de två sistnämnda också Paris som bas för sin musikaliska verksamhet.

Nyligen har han dirigerat *Tosca*, *Flickan från Västern*, *Die tote Stadt* och *Tristan och Isolde* på Wiener Staatsoper.

Dessförinnan fick Mikko Franck det hedervärda uppdraget att dirigera sin orkester vid den årliga och mycket festliga direktsända franska tv-galan Les Victoires de la Musique (Musikens segrare), som motsvarar Grammyutdelningen inom den klassiska musikvärlden i Frankrike. Här dirigerade han bl.a. seguidillan ur Bizets *Carmen* och Rossiniarian "Cruda sorte" ur *Italienskan i Alger*.

Men den som trodde att tv-kamerorna, som strategiskt placerats ut i Radio France vackra konsertsal med rödbrunt trä på väggarna, skulle skapa stress har fel.

– Jag försökte bara göra ett så bra jobb som möjligt. Att det sedan fanns nästan tvåtusen personer i publiken och två miljoner tv-tittare fick förstås inte störa koncentrationen. ❗ Johan Tollgerdt

Foto: Emmanuel Lek

ÖSTERSJÖ- FESTIVALEN

MUSIK
MILJÖ
LEDARSKAP

21-29 AUG 2017

15 år

MÅN 21 AUG KL 19.00 Kungliga Operan

OEDIPUS REX

Salonen och Sellars möter Stravinsky

Kungliga Hovkapellet

Orphei Drängar

Damer ur **Gustaf Sjökvists Kammarkör**

och **Sofia Vokalensemble**

Esa-Pekka Salonen dirigent

Joseph Kaiser tenor *Kung Oedipus*

Violeta Urmana mezzosopran *Iokaste*

Davóne Tines bas *Kreon/Tiresias/Budbäraren*

Joshua Stewart tenor *Herden*

Pauline Cheviller berättare *Antigone*

Laurel Jenkins dans *Ismene*

Peter Sellars regi

Folke Alin körinstituting

Natalie Murray Beale musikalisk assistent

Elias Sime scenografi

Dunya Ramicova/Helene Siebrits kostym

James F. Ingalls ljus

STRAVINSKY: Oedipus Rex

STRAVINSKY: Psalmsymfonin

Biljetter: 300-1100 kr

TIS 22 AUG KL 19.00 Berwaldhallen

FINLAND JUBILERAR

100 år av självständighet

Helsingfors Stadsorkester

Susanna Mälkki dirigent

Gerhild Romberger alt

Simon O'Neill tenor

SIBELIUS: Symfoni nr 7

MAHLER: Das Lied von der Erde

Biljetter: 120-430 kr

ONS 23 AUG KL 19.00 Berwaldhallen

HILLBORGS AETERNA

Film och musik som belyser dagens miljöproblem och människans förhållande till naturen

Sveriges Radios Symfoniorkester

Radiokören

Esa-Pekka Salonen dirigent

Jesper Kurlandsky & Fredrik Wenzel film

HILLBORG: Aeterna, uruppförande

Biljetter: 150-595 kr

TOR 24 AUG KL 19.00 Berwaldhallen

ESTONIAN FESTIVAL ORCHESTRA

Unikt gästspel med Paavo Järvi på pulten

Estonian Festival Orchestra

Paavo Järvi dirigent

Ksenija Sidorova accordeon

SJOSTAKOVITJ: Symfoni nr 1

TÜÜR: Prophecy, accordeonkonsert

SIBELIUS: Symfoni nr 2

Biljetter: 90-380 kr

FRE 25 AUG KL 19.00 Berwaldhallen

PARSIFAL

Gergiev, Mariinskijteaterns orkester och solister

Mariinskijteaterns orkester

Kungliga Operans kör

Valery Gergiev dirigent

Solister från **Mariinskijteatern**

WAGNER: Tredje akten ur Parsifal

Biljetter: 150-795 kr

LÖR 26 AUG KL 19.00 Berwaldhallen

RHENGULDET

Gergiev, Mariinskijteaterns orkester och solister

Mariinskijteaterns orkester

Valery Gergiev dirigent

Solister från **Mariinskijteatern**

WAGNER: Rhenguldet

Biljetter: 250-895 kr

SÖN 27 AUG KL 15.00 Berwaldhallen

SEASONS - FEM ÅRSTIDER

Årstidernas växlingar i ett varmare klimat

Musica Vitae

Malin Broman musikalisk ledare

Stina Ekblad diktläsning

VIVALDI: Violinkonsert E-dur, Våren

SAMUELSSON: Fem årstider

VIVALDI: Violinkonsert g-moll, Sommaren

SAMUELSSON: Fem årstider

VIVALDI: Violinkonsert F-dur, Hösten

VIVALDI: Epilog: Violinkonsert f-moll, Vintern

Biljetter: 120-430 kr

SÖN 27 AUG KL 19.00 Berwaldhallen

KONSERT FÖR KÖR

Radiokören och 10-årsjubilerande Peter Dijkstra

Radiokören

Peter Dijkstra dirigent

SMOLKA: Uruppförande av nytt verk

FORTE: En ego Campana

S-D SANDSTRÖM: En ny himmel och en ny jord

SCHNITTKE: Konsert för kör

Biljetter: 120-430 kr

MÅN 28 AUG KL 19.00 Berwaldhallen

RADICAL LIGHT

Unga musiker från New York och Helsingfors

Sibelius Academy and Juilliard School

Joint Symphony Orchestra

Esa-Pekka Salonen dirigent

Jonathan Roozeman cello

STUCKY: Radical Light

SALONEN: Mania, cellokonsert

SIBELIUS: Fyra legender ur Kalevala

Biljetter: 120-430 kr

TIS 29 AUG KL 19.00 Berwaldhallen

HARDING & MAHLER

Storslagen final med Sveriges Radios Symfoniorkester

Sveriges Radios Symfoniorkester

Daniel Harding dirigent

NEUWIRTH: Masaot/Clocks without hands

MAHLER: Symfoni nr 6

Biljetter: 120-430 kr

Med reservation för ändringar.

Tel 08-784 18 00

balticseafestival.com

Samarbetspartners:

Med stöd av:

BERWALDHALLEN
sverigesradio

Interiör Teatro Regio

Gastón Fournier-Facio

Bakom kulisseerna på TEATRO

Underskattad barockopera, publikfriande musikaler och fokus på stora kompositörer som inte spelats tidigare. Det är några saker som präglar Turins operahus sedan **Gastón Fournier-Facio** blev konstnärlig ledare 2014. Han tog med OPERA bakom kulisseerna och berättade om resan från Costa Rica och kärleken till musiken.

SKRIBENT: LOUISE FAUVELLE • FOTO: RAMELLA & GIANESE

Dirigenten Ottavio Dantones gypaskor tycks lyfta från marken när han med lätt böjda knän och dramatiska arm- och handrörelser leder orkestern i uvertyren till en Vivaldiopera. Framför honom sitter vardagsklädda musiker som i ett rasande tempo följer sin maestros viftande dirigentpinne och återkommande uppmaningar om att inte sakta ner.

– När den här musiken spelades för första gången på 1700-talet fanns inga snabba företeelser som bilar och datorer. Jag brukar tänka på vilken enorm effekt som farten i barockmusiken måste ha

haft på publiken, viskar en liten energisk man vid namn Gastón Fournier-Facio, som i mörkblå kostym och välputsade skor är rummets enda riktigt välklädda person.

Klockan är strax före elva en måndagsmorgon i början av april. Platsen är orkesterns repetitionssal på Teatro Regio – operahuset i staden Turin i nordvästra Italien. Musiker och sångare är i full färd med repetitionerna inför premiären av Antonio Vivaldis opera *L'incoronazione di Dario*. (Produktionen kommer f.ö. att släppas på dvd i höst.) Den utgör en del av den Vivaldifestival

REGGIO *i Turin*

som arrangeras i staden under tre veckor i april. Där samarbetar 20 kulturinstitutioner och organisationer i Turin, bland annat det nationella filmmuseet, Museo Nazionale del Cinema, och universitetsbiblioteket.

BAROCKOPEROR PÅ REPERTOAREN

Det är Gastón Fournier-Facio, konstnärlig ledare för Teatro Regio sedan oktober 2014, som står bakom initiativet. Sedan han tillträdde har han planerat två egna säsonger – och redan satt sin prägel på repertoaren. Bland annat har han bestämt att man ska sätta upp en barockopera varje år. Det är något som kräver mod, berättar Ottavio Dantone när vi fångar honom under en paus i repetitionsarbetet.

– Barockoperorna är en referenspunkt inom operakonsten, men trots att de föddes i Italien ges de ironiskt nog väldigt sällan på landets operahus. Det Gastón Fournier-Facio nu gör är att väcka nytt liv i ursprungsverk inom italiensk opera – verk som har glömts bort under lång tid, säger Ottavio Dantone, som har jobbat med genren under större delen av sin karriär och hör till Italiens främsta barockdirigenter.

Dagen före mitt besök i repetitionsalen träffar jag Gastón Fournier-Facio i hans luftiga chefsrum. Från de stora fönstren syns det solindränkta kullerstenstorget Piazza Castello med sina ståtliga barockbyggnader. Läget mitt i Turins historiska centrum skvallrar om vilken betydelsefull roll operahuset spelade när det byggdes för snart 300 år sedan. Teatro Regio drabbades dock av en förödande brand på 1930-talet som förstörde hela innandömet och återuppbyggandet skulle komma att ta många decennier (se faktaruta). Sedan återinvigningen 1973 har operahuset arbetat hårt för att återta sin plats som en viktig kulturinstitution.

När Gastón Fournier-Facio tillträdde ville han ta ytterligare steg i den riktningen. Hans barockinitiativ är ett av flera inslag som har återkommit under hans två säsonger.

– När jag kom hit tittade jag på vad som inte hade gjorts tidigare. Jag ville införa något nytt. Barockmusiken är rik – det är en period som sträcker sig över 150 år, från 1600 till 1750 – men underskattad.

Operahusets vd, Walter Vergnano, menade att barockoperor på repertoaren var en dålig idé – de skulle aldrig kunna locka en publik. Han hade fel. Den första barockuppsättningen, Purcells

L'incoronazione di Dario

Dido och Aeneas, hade premiär hösten 2015 och blev en publik-succé. Anledningen till att valet i år föll på Vivaldi och att staden arrangerar en festival till kompositörens ära är att över 90 procent av Vivaldis originalmanuskript finns bevarade i Turins arkiv. Trots detta har det aldrig tidigare satts upp en Vivaldiopera i staden.

– Det är märkligt att ingen har tänkt på detta förut. De allra flesta associerar Vivaldi med *De fyra årstiderna*, men få känner till att han även skrev fantastiska operor, säger Gastón Fournier-Facio.

MUSIKALER FÖR ATT LOCKA NY PUBLIK

Operachefen har även infört en annan nyhet på repertoaren: musikalerna. Denna genre lyste med sin frånvaro när han kom till Turin men är numera ett stående inslag varje säsong. Varför? Av samma skäl som genren sätts upp på operahuset i Sverige: musikalerna drar in pengar och lockar ett nytt, viktigt publiksegment.

– Musikalerna är populära och de kräver en väldigt specifik typ av artister. De måste kunna sjunga, dansa och agera samtidigt. Alla operahuset klagat nu på att antalet besökare sjunker och där

är musikalerna ett sätt att locka en bredare publik av unga och ovana operabesökare, säger Gastón Fournier-Facio med eftertryck.

Årets musikaluppsättning var *West Side Story* och samtliga åtta föreställningar var utsålda. Nästa säsong står *Evita* på tur. Ett av hans kriterier är att musikalerna ska vara välkända bland gemene man.

– Min förhoppning är att musikalbesöket kan bli ett första möte med operahuset och göra steget lite mindre till att komma tillbaka och se en operaföreställning.

STORA 1900-TALSVERK PÅ REPERTOAREN

Ett tredje återkommande tema i repertoaren är att sätta strålkastarljus på några stora kompositörer som inte spelats tidigare på Teatro Regio. Först på tur var den tjeckiske tonsättaren Leoš Janáček. Säsongen 2015–2016 var det *Den listiga lilla räv* (1924) som tog plats på scen och i vintras gavs *Katja Kabanova* (1921), båda i regi av kanadensaren Robert Carsen.

– Janáček är ett av genierna inom operavärlden, en kompositör som skiljer sig från alla som var före honom. Hans musik innehåller element av folkmusik, blandat med samtida influenser,

L'incoronazione di Dario

Exteriör Teatro Regio

”Det var mitt livs bästa beslut. Jag valde bort det trygga välbetalda livet som diplomat för att ägna mig åt det jag brinner för.”

säger Gastón Fournier-Facio och hoppar upp från sin snurrstol för att visa affischerna från Janáčekuppsättningarna som tillsammans med en mängd andra affischer pryder en av kontorsrummets väggar.

Operachefens initiativförmåga verkar det inte råda någon brist på. Nästa år planerar han ytterligare en festival, där han hoppas på att locka ännu fler kulturinstitutioner till samarbete. Då är tanken att Richard Strauss (1864–1949) ska stå i centrum.

– Vi kommer att spela *Salome* eftersom den italienska premiären av operan ägde rum här i Turin – dirigerad av Strauss själv, säger Gastón Fournier-Facio med ett brett leende.

LÄMNANDE DIPLOMATLIVET FÖR MUSIKEN

Kanske är en anledning till hans stora engagemang att detta är första gången som han innehar titeln konstnärlig ledare i ett operahus. Han menar att han känner sig hedrad och tacksam över att, ”i egenskap av utlänning”, ha fått en sådan post. Jämfört med den gängse operachefen har Fournier-Facio en ovanlig bakgrund. Han föddes i en akademikerfamilj i Costa Rica – där en stor del av hans släkt fortfarande bor – och närde tidigt ett stort

intresse för historia, i synnerhet musikhistoria. Efter att ha läst detta på universitetet flyttade han 1970 till London.

– Europas kulturhistoria är så rik. Att komma till Europa var för mig som för en muslim att komma till Mekka.

Han fick jobb på Costa Ricans ambassad i London och jobbade under fyra år som diplomat. Sedan kunde han inte stå emot längre. Han sade upp sig, sålde allt han ägde i form av påkostad bil och eleganta kostymer och gav sig själv ett stipendium för att gå tillbaka till skolbänken. 1978 fick han en master i Arts of Music vid University of Sussex.

– Det var mitt livs bästa beslut. Jag valde bort det trygga välbetalda livet som diplomat för att ägna mig åt det jag brinner för.

MUSIKEN ÄR SOM ATT ÄTA OCH ANDAS

Att han hamnade i Italien berodde på att han blev inbjuden av den tyske tonsättaren Hans Werner Henze för att bygga upp Cantiere Internazionale d'Arte i Montepulciano – en musikfestival för unga musiker. Sedan dess har Gastón Fournier-Facio arbetat för en rad olika musikinstitutioner och festivaler, däribland Musikbiennalen i Venedig, Maggio Musicale Fiorentino i Florens och

Den listiga lilla räven

TEATRO REGIO

BAKGRUND:

När Teatro Regio invigdes 1740, nästan fyrtio år före Teatro alla Scala i Milano, hade operahuset 2500 sittplatser, vilket var mycket även internationellt sett. Under 1700-talet skrev såväl italienska som utländska kompositörer verk för Teatro Regio, bland andra Gluck, Bach och Hasse, och på scenen uppträdde dåtidens största kastrater och primadonnor. Under 1800-talet hamnade Teatro Regio i skuggan av operahusen i Milano, Venedig och Neapel, men runt förra sekelskiftet fick betydelsefulla kompositörer som Wagner och Puccini plats på repertoaren. En februarinatt 1936 drabbades operan av en stor brand som totalförstörde dess insida. Det skulle dröja närmare 40 år att bygga upp den igen. I dag är 1700-talsfasaden intakt, men i övrigt är Teatro Regio helt modern. Salongens säten är klädda i klassisk röd sammet, men har reducerats med cirka tusen platser till förmån för en rakare placering av stolarna, vilket ger fri sikt oavsett plats. Chefdirigent är Gianandrea Noseda.

Accademia Nazionale di Santa Cecilia – en av världens äldsta musikinstitutioner – i Rom. Innan han kom till Teatro Regio jobbade han sju år på Teatro alla Scala i Milano bredvid den konstnärlige ledaren Stéphane Lissner (nu chef för Parisoperan) och dirigenten Daniel Barenboim. På La Scala organiserade han alla samproduktioner med andra operahus och festivaler i Europa och USA, bland annat Royal Opera House i London, festivalen i Aix-en-Provence och The Metropolitan Opera i New York. På väggen intill sitt runda skrivbord har han inramade, antika kartor över alla städer som han har bott i. Det har blivit ett antal.

– Jag har alltid haft en ödmjuk inställning och varit hungrig på att lära. Genom åren har jag samlat på mig mycket kunskap. Jag har varit tålmodig och alltid känt mig lite som en gäst i Italien.

Vad är det med musikkonsten som har gjort att du har velat viga ditt liv åt den?

– För mig är musik som att äta och andas – jag behöver den för att överleva. Det kan vara Beethoven, Mahler eller Pink Floyd. Det viktiga för mig är att det både är intressant och vackert. Jag får aldrig nog av bra musik. :||

TEATRO REGIO

Adress: Piazza Castello 215, Turin

Invigning: 1740

Arkitekt: Benedetto Alfieri

Nyinvigning: 1973 (helt ny interiör)

Arkitekter: Carlo Mollino och Marcello Zavelani Rossi

Antal platser: 1582

Säsong: Från oktober till juni med ett tiotal föreställningar som ges fem–tolv gånger vardera

GASTÓN FOURNIER-FACIO

Ålder: 69 år

Familj: Fru och två barn

Bor: På promenadavstånd från Teatro Regio

Gör: Konstnärlig ledare på Teatro Regio

Kuriosa: Talar spanska, italienska, engelska, franska och tyska samt har skrivit flera musikböcker, bland annat om Gustav Mahler

REPERTOAR SOMMAREN 2017:

Macbeth av Giuseppe Verdi: 21 juni–2 juli

www.teatroregio.torino.it

OscarsborgOperaen

CARMINA BURANA

AV CARL ØRFF

BARYTON:
FREDRIK ZETTERSTRÖM

SOPRAN:
ALEXANDRA BÜCHEL
ZETTERSTRÖM

TENOR:
MATHIAS GILLEBO

OSCARSBORG FESTNING 2017

PREMIERE II. AUGUST SPILLER: 12. 15. 16. 18. 19. 20. AUGUST

Opplev dette mektige verket på historiske Oscarsborg festning midt i Oslofjorden. Kun en time fra grensen!

Les mer på våre hjemmesider om bestilling, matservering, parkering og overnatting.

www.oscarsborgoperaen.no

Berliner Festtage 2017

DIE FRAU OHNE SCHATTEN

STAATSOPER IM SCHILLER THEATER, BERLIN • RECENTENT: LENNART BROMANDER • FOTO: HANS JÖRG MICHEL

Det är ingen tvekan om att det är kejsarinnan, kvinnan utan skugga själv som är huvudperson i **Claus Guths** uppsättning av Richard Strauss monumentala *Die Frau ohne Schatten*. Den fick sin premiär vid Berliner Festtage, **Daniel Barenboims** egna festspel, som i påskas arrangerades för tjuogoandra året i rad.

Innan musiken bryter in ser vi kejsarinnan liggande i sin säng djupt insomnad (kanske är hon döende?). Hennes kammarjungfru, amman, vakar vid bädden, en läkare, der Geisterbote, står också vid sängen. Musiken drar igång, kejsarinnan far upp, tydligtvis drabbad av mardrömmar. Hon ser djur, en gasell som hon identifierar sig med, men också en bock och en falk (mycket fint formade masker av Guths ständige scenograf **Christian Schmidt**). Dessa djuriska drömfigurer tar sedan en markant plats under den fyra och en halv timmar långa drömmen. När på slutet det något kitschiga C-dur-jublandet lagt sig ser vi åter kejsarinnan i sin säng. Drömmen är över, och det är ju rätt skönt för henne, så förvirrad och högdramatiskt häftig som den varit.

Christian Schmidt har skapat en finurligt fungerande scenbild, en varmt kastanjebrun halvcirkel, där stora segment i fonden via

vidscenen blixtnabbt kan förändra scenen. En liknande smart fungerande konstruktion skapade Schmidt härom året på samma scen i *The Turn of the Screw*. Även med hjälp av projektioner och skarpa skuggeffekter blir drömeffekterna starka.

Kejsarinnan brukar lätt komma litet på tredje hand bland de kvinnliga huvudpersonerna. Hon är ofta rätt passiv, medan färgarfrun och amman har närmast våldsam dramatisk potential. Guth behövde alltså en sångerska som verkligen kunde ta plats som subjekt i historien, och det fick han i **Camilla Nylund**. En helt fenomenal kejsarinna! Hennes lyriskt intensiva höjdtoner har en lyster som tar andan ur en. Att hon genom att känna medlidande genomgår en Parsifalliknande utveckling från väsen till människa gestaltar Camilla Nylund trovärdigt och gripande. Det är helt rimligt att hon ensam på scenen får ta det första applådtacket.

Men det vill till att hon har sådan kapacitet, för hon har svår konkurrens av de andra kvinnliga drömdamerna. **Irène Theorin** gör här sin första färgarfru, och hon sjunger med en hänsynslös men kontrollerad attack. Hennes dramatiska sopran är ofta rena svetslågan, där Schiller Theater känns litet för liten för hennes röst.

Camilla Nylund i Die Frau ohne Schatten

Camilla Nylund i *Die Frau ohne Schatten*

Som scenpersonlighet kan hon dock inte riktigt hävda sig mot **Michaela Schusters** magnifika amma. Schuster har inte bara en märgfull mezzo, hon är också en lysande skådespelare. Hon spelar ut för fullt, en grandios kvinnlig Mefisto som njuter av sin demoniska makt och bubblar av triumf ända tills hon tappar greppet i sista akten.

Som alltid hos Richard Strauss har herrarna det svårare. Den så hyggligt mänskliga Barak är visserligen en av Strauss finare manliga figurer, och den alltid pålitlige **Wolfgang Koch** sjunger med det skönaste legato och också bett i uttrycket. Kejsaren är däremot en hopplös karl, en endimensionell jägare, som aldrig förstår vad som händer (i och för sig begripligt), men han görs med vackert avspänd tenor av **Burkhard Fritz**.

Richard Strauss har aldrig tillhört Daniel Barenboims favoritkompositörer, och för en gångs skull har han vid en festspelspremiär överlämnat taktpinnen till en kollega, **Zubin Mehta**. Efter att kvällen innan ha sett *Parsifal* under Barenboims ledning slås jag av klangskillnaden hos Berliner Staatskapelle när Mehta tar

över. Barenboim grundar klangen i de djupa stråkarna, och trots all lyster, skärpa och detaljrikedom så finns det en gammaltysk murrighet i botten av statskapellisternas klang när Barenboim står framför dem. Den städar Mehta bort, och den formidabla klangprakten i *Die Frau*-partituret har en helt annan klar, briljant och blåsarfokuserad karaktär. Det är oerhört stiligt, och orkesterns flexibilitet vittnar om dess suveräna professionalitet.

Dmitri Tcherniakovs uppsättning av Richard Wagners *Parsifal* hade premiär vid festspelen 2015, och det här var första reprisen (den kommer åter vid nästa års Festtage). Tcherniakov har själv skapat scenbilden, och det är en dyster boning gralsriddarna håller sig med, ett slags slitet gammalt kloster men också med känsla av övergiven industrilokal. Gralsriddarna själva är lika slitna som inredningen, några gamla fundamentalister, som tror sig kunna dricka evigt liv genom att pumpa ut blod ur den stackars Amfortas sår en gång i månaden.

Vilken överraskande kontrast när vi i andra akten hamnar hos Klingsor. Här är hela scenbilden övermålad i ljus och glatt vitt.

René Pape som Gurnemanz i Parsifal

Foto: Ruth Weitz

STRAUSS: DIE FRAU OHNE SCHATTEN

Premiär 9 april 2017.

Dirigent: Zubin Mehta

Regi: Claus Guth

Scenografi och kostym: Christian Schmidt

Ljus: Olaf Winter

Video: Andi A. Müller

Solister: Camilla Nylund, Iréne Theorin, Michaela Schuster, Wolfgang Koch, Burkhard Fritz, Roman Trekel.

Scenen vimlar av glada småflickor i prydliga blommiga sommarklänningar. Det sjungs och leks bland alla dessa flickor som tydligtvis ska vara döttrar till Klingsor, trots att han ju sägs vara snöpt – ”entmannt” som det expressiva tyska verbet lyder. Klingsor själv är en ren neurotiker, nervös, ryckig och obalanserad. Han framstår som en kusin till den lika ondskefullt neurotiske Mime och gestaltas och sjungs med all tänkbar precision av **Tómas Tómasson**.

Någon ”erlösning” verkar inte Parsifals återkomst med det heliga spjutet innebära, de här gralsriddarna är oförfärliga. Tcherniakov berättar historien klart och skarpt, han har personregin under säker kontroll, och det finns inga svackor i den sceniskt-musikaliska spänningen.

René Pape har sjungit Gurnemanz åtskilliga gånger under många år och har finslipat sin rollprestation oavbrutet. Trots att denne Gurnemanz inte framställs som värst sympatisk får han tack vare Pape en väldig auktoritet. Titelrollen görs av den unge **Andreas Schager**, för mig en ny bekantskap och en strålande

WAGNER: PARSIFAL

Premiär 28 mars 2015, besökt föreställning 8 april 2017.

Dirigent: Daniel Barenboim

Regi och scenografi: Dmitri Tcherniakov

Kostym: Elena Zaytseva

Ljus: Gelb Filshtinsky

Solister: Lauri Vasar, René Pape, Andreas Schager, Tómas Tómasson, Anna Larsson, Matthias Hölle.

www.staatsoper-berlin.de

tenorbegåvning, som till sommaren också kommer att ta över samma roll i Bayreuth liksom till hösten vid en ny uppsättning i Hamburg. En gossaktig backpacker snarare än någon hjälteuppenbarelse.

Mot sig har han **Anna Larsson**, en reslig Kundry i ökenfärgad byxdress. Kundry är ju en roll som kan sjungas både av sopraner och mezzosopraner, och ofta på senare år har det varit sopraner. Därför känns det uppfriskande att här höra en Kundry med Erda-bakgrund, som kan ge rymd, fullklang och täthet även åt Kundrys lägre register. Anna Larssons rolltolkning är späckad av fina detaljer, intelligent och genomtänkt. Och hon klingar oerhört fint även i andra aktens mer sopranfärgade dramatik.

Som Amfortas är **Lauri Vasar** övertygande sceniskt. Hans röst är vacker men i mina öron litet för kavaljersbarytonal för det partiet.

Det här var sista året Staatsoper firade Festtage på Schiller Theater. Efter hela sju års renovering blir stamhuset på Unter den Linden snart brukbart igen. ❏

Theater Erfurt är ett av mycket få nybyggda tyska operahus som har en intressant repertoar. Erfurt ligger i en gammal kulturbygd. I sommar firas det stora Lutheråret i Tyskland och då riktas strålkastarljus mot hela detta område. Här verkade Martin Luther för exakt 500 år sedan.

THEATER ERFURT

Scen ur Friskyttan

”I dessa vackra gamla städer har en betydande del av vår europeiska musik och litteratur uppstått. Det är ingen tillfällighet. Kurfursten August den starke av Sachsen blev berömd för att han bytte bort en pluton soldater mot en porlins-servis. Skönheten var viktigare än uniformerna och andra furstar i området har i äldre tider tänkt likadant.”

Varje sommar förvandlas katedraltrappan i Erfurt till en scen. Nu är Mariadom inte vilken katedral som helst. Grunden är från 700-talet, Martin Luther prästvigdes här och altaret är dekorerat av medeltidskonstnären Lucas Cranach. Men i augusti koncentreras all energi till trappan, där Theater Erfurt varje sommar ger ett operaverk utomhus.

Erfurt ligger i delstaten Thüringen i mellersta Tyskland. En väl bevarad medeltida stad med korsvirkeshus, överbyggda broar och kullerstenstorg. Sommarnätterna är varma och operafesten – Dom-Stufen-Festspiele – varar i två veckor. Hit kommer omkring 35 000 åskådare, platserna är slutsålda minst ett halvår i förväg.

Evenemanget inleddes ett par år efter Tysklands återförening när städerna på östsidan började vakna efter årtionden av törnrosasömn. Sommaren 2016 gavs en stor uppsättning av Puccinis *Tosca*, året dessförinnan Webers *Friskytten* och för två år sedan den tyska rockoperan *Jedermann* av Wolfgang Böhmer. I augusti 2008 genomfördes en världspremiär. Föga förvånande var det *Martin L – Das Musical*, en tysk version gjord av Carola Schiefke och Stephan Kopf utifrån ett norskt originalverk.

Theater Erfurt ger opera och någon gång också musikal. I höstas gav man *West Side Story* med en blandning av klassiskt skolade solister och musikalartister. Operahuset ligger inte långt från katedralens trappa, i en nybyggd stadsdel med mycket glas och stål. Verksamheten invigdes 2004 och detta är ett av Tysklands två moderna operahus. Det andra är Pfalztheater i Kaiserslautern. Alla andra nya tyska operabyggnader är rekonstruktioner eller återuppbyggnader som gjorts efter andra världskrigets bombningar, eller nybyggnader som vilar på en äldre grund, som Alte Oper i Frankfurt.

Här befinner vi oss i hjärtat av det gamla kulturlandet Tyskland. I dessa vackra gamla städer har en betydande del av vår europeiska musik och litteratur uppstått. Det är ingen tillfällighet. Kurfursten August den starke av Sachsen blev berömd för att han bytte bort

Daniela Gerstenmeyer och Christopher Brose i West Side Story

en pluton soldater mot en porslinsservis. Skönheten var viktigare än uniformerna och andra furstar i området har i äldre tider tänkt likadant.

Två mil västerut ligger det gamla furstesätet Sachsen-Coburg-Gotha. Där växte prinsessan Sibylla, mor till vår kung, upp. Fem mil i östlig riktning finns Jena, vars universitet grundades 1558. Staden blev under DDR-tiden ett av östblockets stora vetenskapscentrum.

Erfurts systerort heter Weimar, två mil österut. Under det tidiga 1800-talet var Weimar en liberal fristad för rebelliska kulturpersonligheter som t.ex. Goethe. Staden kom att spela en framträdande roll tiden efter första världskriget. Då kejsardömet fallit, samlades en kongress i Weimar för att utarbeta en ny författning. Den 11 augusti 1919 utropades den nya republiken, som fick namn efter staden, alltså Weimarrepubliken. Huvudstad förblev dock Berlin. Weimar var också hem för Bauhausskolan och med lärare som Paul Klee och Vassilij Kandinskij omdefinierades europeisk formgivning och arkitektur.

Erfurt är huvudort i Thüringen och har cirka 200 000 invå-

nare. Men i Tyskland – och särskilt i denna del av landet – är operaintresset stort. Antalet medborgare räckte gott och väl till för ett operahus, i synnerhet om man räknade in grannorterna, menade kommunen.

De tänkte sig en tvåstadsuppgrörelse. En gemensamt finansierad scenkonstverksamhet, där Erfurt skulle ta hand om musikteatern medan Weimar skötte talteatern. Men på anrika Deutsches Nationaltheater i Weimar hade ju J.S. Bach, Hummel, Liszt, Wagner och Richard Strauss varit verksamma. Weimar fick kalla fötter och ångrade sig. Tack, men nej tack.

Erfurt beslöt då att bygga ett nytt operahus på egen hand. Vägen dit var förstås inte spikrak. Den ursprungliga planen var att placera operan centralt i staden, men när kommunen och delstaten Thüringen räknade ordentligt ansåg de sig inte ha råd. I Tyskland finansieras operahusen av delstaterna, inte av riksdagen i Berlin, och Erfurt är inget undantag.

De hittade dock andra pengar, statliga medel till moderniseringen av städer och regioner på gamla östsidan. Fast då var villkoret att byggnaden förlades till ett nerlagt industriområde,

Interiör Theater Erfurt

”I en opera är normalt tygsitsarna röda, men här blev salongens väggar tegelröda medan stolsitsarna fick vara mörkblå. Den böljande ovala arkitekturen för tankarna direkt till 1920-talet.”

Romeo och Julia

som samtidigt skulle förvandlas till en ny stadsdel. Det fanns en intressant tomt där det före första världskriget legat en ammunitionsfabrik och senare en stor skrivmaskinsfabrik och här ritades operahuset in.

Av kulturhistoriska skäl får ny bebyggelse i Erfurt inte överstiga tre våningar. Därför ritades fastigheten nedsänkt, med scen och salong under gatunivå. Detta var egentligen inte nödvändigt på den nya adressen, men kommunen ville inte ändra ritningarna och därför ligger auditoriet, som tar drygt 800 åskådare, en trappa ned. Här finns också en liten experimentscen som rymmer 200 platser.

Eftersom staden Weimar var involverad i projektet ville Erfurt ha en arkitekt som var välbekant med idéerna från Bauhaus. Valet föll på Jörg Friedrich, ansvarig för många tyska scenkonstinteriörer. Den böljande ovala arkitekturen för tankarna direkt till 1920-talet. I en opera är normalt tygsitsarna röda, men här blev salongens väggar tegelröda medan stolsitsarna fick vara mörkblå. Den böljande ovala arkitekturen för tankarna direkt till 1920-talet. Samarbetet med Weimar finns kvar och har snarast

Máté Sólyom-Nagy och Vazgen Ghazaryan i Wozzeck

fördjupats efter operahusets tillkomst. De båda verksamheterna lånar ibland av varandra. Och eftersom orkestern i Theater Erfurt inte är fullständig utnyttjar man regelbundet Gothas symfoniorkester till olika verk.

Kvar i centrum ligger Alte Oper från 1863. Under DDR-tiden underhölls lokalerna bara ryckvis och byggnaden stängdes för snart tjugo år sedan. En nöjesentreprenör satsade 18 miljoner kronor på en ytrenovering – han fick senare delstatens pris som årets entreprenör. Fastigheten används i dag som konferenscentrum och där ges också regelbundet musikteater, men standarden är inte den högsta.

Intäkterna från operafesten i augusti är grädden på moset för Theater Erfurt. Pengarna används exempelvis till att hyra in en berömd solist eller beställa ett nytt operaverk. Våren 2016 var det urpremiär på Volker David Kirchners enaktare *Gutenberg*. Johannes Gutenberg var född och uppvuxen i Erfurts systerstad Mainz, därav temat. Kvällen avslutades med en fingerad debatt mellan Johannes Gutenberg och Steve Jobs, Apples ene grundare. ■ Ingvar von Malmberg

Scen ur Friskytt

DOMSTUFEN-FESTSPIELE I ERFURT

10–27 augusti 2017, på trappan till Mariadom (katedralen).

Program: Giuseppe Verdis *Trubaduren* som sjungs på italienska.

www.domstufen.de

www.theater-erfurt.de

Foto, alla bilder: Lutz Edelhoff

MIMI GOES GLAMPING

*-When the event catches on they might well have to kill for a ticket
Opera Now*

18-20 AUGUST \ \ OPERAFESTIVAL \ \ NORGE

OPERAFESTIVAL BLANT MAJESTETISKE FJORD OG FJELL PÅ VESTLANDET I NORGE

Mimì Goes Glamping er en 'boutique festival' med opera på låven, gourmet mat, arier på fjorden og mye mer. Opplev Norge på sitt beste; turer i historiske båter, nydelig musikk av norske og internasjonale artister – og selvsagt god stemning!

Bergen Nasjonale Opera inviterer til en hel helg med opplevelser for alle sanser. Bo på hotell, en gård, ta med eget telt eller hva med glamping, glamorøs camping?

Bli med til Bygstad i Sogn og Fjordane, 3 timer nord for Bergen.

CARMEN PÅ LÅVEN \ \

OPERAGALLA \ \ TEA SONGS

BONDENS MARKED \ \ YOGA

ARIER PÅ FJORDEN \ \ POESI & SANG

SANG RUNDT BÅLET og mer...

MIMIGOESGLAMPING.NO \ \

Åmot
OPERAFARM

BERGEN
NASJONALE
OPERA

Nina Stemme och Ola Eliasson i Ragnarök

NIBELUNGENS ring

KUNGLIGA OPERAN • RECENSENT: SÖREN TRANBERG • FOTO: MARKUS GÅRDER

Publikintresset för de två cyklarna av **Richard Wagners** *Nibelungens ring* på Kungliga Operan i våras var enormt. När biljetterna släpptes tog de slut på sex-sju minuter. Att **Nina Stemme** skulle sjunga alla tre Brünnhilderollerna gjorde sitt till.

Staffan Valdemar Holms och **Bente Lykke Möllers** *Ring*-uppsättning hade sin premiär i tät följd 2005 till 2007. Tre cykler spelades 2008, men först nu slöts *Ring* igen. Teamet har tagit avstamp i Wagners egen tid och deras tidsaxel går fram till första världskrigets utbrott. Genom *Ring*-delarna skildras industrialism och miljöförstöring på ett sätt som fått en del kritikerkolleger att börja jämföra med Patrice Chéreaus legendariska Bayreuthuppsättning 1976. Påstår man det, ja, då har man aldrig sett någon Chéreau-uppsättning. Hans personregi var oerhört djuplodande, medan Holm hellre arbetar med distansering och perspektivförskjutningar. I repriserna var inte Holm ansvarig regin utan den heroiska uppgiften och bragden står den biträdande regissören **Irene Frykholm** för.

Konceptet ligger kvar, men en viss temperaturhöjning infann sig. En repertoarteater som Kungliga Operan har varken tid, möjlighet eller ekonomi att göra större förändringar i regin som festspelen i Bayreuth kan göra. Där förbättras ett *Ring*-koncept för varje sommar.

De scener i Stockholmsringen som var starkast vid premiären är de som är starkast även nu. I Nibelheimscenen i *Rhenguldet*, är **Niklas Björling Rygerts** Mime ett kraftcentrum trots att rollen är liten. Till förtätningen bidrog även **John Lundgrens** Wotan, hans *Rhengulds*-debut, och **Johan Edholms** kraftfulle Alberich. En mer betydande insats gör Björling Rygert som Siegfried-Mime – ett sängagerande i världsklass. Siegfrieds första akt är också tät genom Lundgrens föredrag och agerande. Han har texten under huden, ja, i kroppen och förmedlar varje stavelse och nyans. **Lars Clevemans** (Siegfried) hjältetenor har genom sina många utlandsengagemang vuxit och han gör en heroisk insats, både i *Siegfried* och *Ragnarök*.

Det är ofattbart att operachefen **Birgitta Svendén** under flera år har prioriterat bort Cleveman till förmån för andra tenorer. Nu fick han ersätta en kollega som inte klarade av sin uppgift. Vilken revansch för Cleveman.

En akt som aldrig lyfter i Stockholm är *Valkyrians* första. Jag förstår poängen med Holms regi i det instängda och murriga köket hos Hunding. Det spelar ingen roll vilka som sjunger, för regin går emot musikens stegringar i aktslutet. **Michael Weinius** (Siegmond) gör om sin tidigare bravad, medan allt intresse nu var riktat mot debutanten **Cornelia Beskows** Sieglinde – en debut som tyvärr kom för tidigt.

John Lundgren och Johan Edholm i Rhenguldet

Katarina Dalayman i Valkyrian

Beskow är en uttrycksfull artist, men rösten är för skarp och oskönn på höjden. Den måste förädlas och slippas mer. Hoppas att hon inte har forcerats för tidigt.

Däremot är andra akten desto mer förtätd genom Nina Stemmes trotsiga och flickaktiga entré med ridspöt i högsta hugg till hojotoho-ropen. Starkaste scenen är när allfadern Wotan i sin monolog ligger i dottern Brünnhildes knä uppe på ett biljardbord. **Katarina Dalayman** – uppsättningens ursprungliga Brünnhilde – har börjat sjunga mezzoroller, ett klokt val som kommer att förlänga hennes karriär. Få artister har en sådan sensuell närvaro på scen. Minsta skriftning går att avläsa. Hennes spel i *Rhenguldet* var mycket inkännande. Även hennes Waltraute i *Ragnarök* – alla tre rollerna gestaltade Dalayman för första gången – tar andan ur mig.

Alten **Katarina Leoson** som Erda imponerar stort med sin täta och djupa klang. Barytonen **Falk Struckmanns Hagen** var ett riktigt kraftcentrum även om han inte äger en nattsvart bas. Också **Lennart Forsén** (Fafner och Hunding) och **Ola Eliasson** (Gunther) ska framhållas för sina insatser. I stort sett var castingen bra, så när som på en ojämn valkyrieoktett och ett par småroller som inte räckte till i sammanhanget.

För Hovkapellet innebar det ett enormt kraftprov att spela två *Ringar* inom loppet av tolv dagar. Gästdirigenten **Marko Letonja**

gjorde sin *Ringar*-debut med ett godkänt resultat. Några intona-tionsmissar i *Valkyrian*, där Todesverkündigung framfördes lite väl långsamt och utan riktning. Bästa resultatet visade dirigenten och orkestern i de båda slutdelarna. De formade en varm och mättad klangmatta, där intensiteten steg ju längre fram vi kom mot undergången.

Nina Stemme är just nu den mest eftertraktade Brünnhilde, likt en Kirsten Flagstad och Birgit Nilsson på sin tid. Efter att ha följt Stemme utomlands förstår jag på vilken parnass hon befinner sig. I *Ragnaröks* slutscen lägger hon in en överväxel och då känns plötsligt Kungliga Operans scen och salong för liten. :||

WAGNER: NIBELUNGENS RING

Dirigent: Marko Letonja

Regi: Staffan Valdemar Holm

Scenografi och kostym: Bente Lykke Møller

Ljus: Torben Lendorph

Solister: John Lundgren, Jonas Degerfeldt, Johan Edholm, Niklas Björling Rygert, Lennart Forsén, Rasmus Bodén, Katarina Dalayman, Katarina Leoson, Michael Weinius, Cornelia Beskow, Nina Stemme, Lars Cleveman, Ola Eliasson, Falk Struckmann.

www.operan.se

FOLKOPERAN

PREMIÄR 18 & 20 SEPTEMBER

MUSIK: *Giacomo Puccini*

Musikalisk ledare: *Marit Strindlund*

REGI: *Mellika Melouani Melani*

folkoperan.se, tel 08-616 07 50

spelas t o m 26 november

TURANDOT

EN OPERA OM GRÄNSLÖST BEGÄR

 Riksbyggen

MALMÖ
LIVE
KONSERTHUS

Flórez möter Malmö SymfoniOrkester

VÄRLDSTENOREN TILL MALMÖ LIVE

– 7 OKTOBER 2017 –

*“One of the most extraordinary vocal
phenomenons of all time!”*

THE TIMES

“One of the world’s greatest tenors”

THE SUNDAY TIMES

Biljetter och mer information

malmolive.se/mso

MSO

Aniara

MALMÖ OPERA • RECENSENT: HENRY LARSSON
FOTO: MALIN ARNESSON

Karl-Birger Blomdahls och Harry Martinsons rymdopera *Aniara* från 1959 har varken blivit någon repertoaropera eller helt förpassats till arkiven. Då och då lockar den till nyuppsättning och fortfarande vilar ett mytiskt skimmer över detta science fictionartade sorgespel. Originaluppsättningen på Stockholmsoperan i Göran Genteles regi och med Sven X:et Erixons kostymer spelades inte mindre än 109 gånger fram till 1970. Dessutom gästspelade man med uppsättningen runtom i Norden och Europa. I Hamburg, Bryssel, Darmstadt gjordes egna produktioner. Liksom senare i Malmö 1977 och i Göteborg 1994.

Erik Lindegren skalade ner Harry Martinsons episka diktsvit om 103 sånger till ett hanterbart libretto, vars litterära kvalitet är en bärande komponent i denna den kanske mest allkonstverksliknande av svenska operor. Martinson ville ge en vision av vår egen tid, av livsresan genom vår egen tomhet. *Aniara* är alltså en existentiell idéopera, en postapokalyptisk tillståndsskildring där människan, ”askans konung”, självförvällat är på flykt från sitt naturliga sammanhang på väg mot det okända. När handlingen tar vid har rymdfarkoster i trettio års tid i ett jättelikt migrationsprogram slussat jordbor från den av människan själv ödelagda planeten Jorden (Doris) till planeten Mars.

Aniaras rymdresa är nyligen påbörjad, men kommer ohjälpligt ur kurs och hinner till och med fira sitt tjuogoårsjubileum på drift innan operan med samtliga döda om-

Daniel Hällström och Alexandra Büchel i Aniara

Alexandra Büchel

Ole Aleksander Bang

BLONDAHL: ANIARA

Premiär 6 maj, besökt föreställning 21 maj.

Dirigent: Tobias Ringborg

Regi: Stefan Johansson

Scenografi och video: Jan Lundberg

Kostym och mask: Bea Szenfeld

Ljus och video: Torben Lendorph

Koreografi: Patrik Sörling

Rörelseinstruktör Isagel: Mariane Orlando

Solister: Alexandra Büchel, Frida Engström.

Daniel Hällström, Lars Arvidson, Ole Aleksander

Bang, Rickard Söderberg, Bengt Krantz, Conny

Thimander, Tina Højlund, Torbjörn Lillieqvist.

www.malmoopera.se

bord slutar som den börjar; med vaga morsesignaler om anrop på hjälp i ett universum utan slut.

Martinsons svarta allegori över människans belägenhet var uttryck för den civilisationspessimism många hängav sig åt efter andra världskrigets fasor. Naturligtvis är dess underliggande tema fortfarande aktuellt. ”En revy om människan i tid och rum” är operans unvertitel. Blomdahl kallade själv *Aniara* för en situationsopera. Trots att partituret är skrivet för stor orkester är musiken knappast symfoniskt bearbetad, tvärtom ofta strikt hållen till en instrumentgrupp i taget, här av dirigenten **Tobias Ringborg**, i ett slags kammarmusikaliskt kollage av dodekafoni (tolvtonsmusik) med inslag av diverse populär-musikaliska uttryck.

Två snedvinklade väggar i grått med en upphöjning i mitten sätter gränser för det sceniska utrymmet. Här i Stora samlingsalen sitter passagerarna uppradade längs väggarna, anonymiserade och klonade i samma fason efter kön i ljust respektive gråsvart.

Mimaroben, namngiven efter sin funktion som Mimans skötare, en slags dator med eget liv och egen själ, är farkostens krönikör och berättare. Hans textbelamrade och musikaliskt rätt snus-torra deklamationer, prydligt och vackert förmedlade av **Daniel**

Conny Thimander

Hällström, för handlingen framåt mot det uppgivna slutet: "Bisatta i vår stora sarkofag, vi fördes vidare i öde hav..."

Daisi Doody (**Frida Engström**), en korsning mellan Madonna och Mae West, är rymdskeppets färgsprakande partyingla som av farkostens diktator Chefone (**Lars Arvidson**) anbefalls att ordna en stompig midsommarfest för att hålla rymdpassagerarna på gott humör. Höjdpunkt på festligheterna är högkomikern Sandon, en clownuppsminkad **Conny Thimander**, som med hög tenorstämman framför sin slagdänga om "Blärran".

Efter att Aniara kommit ur kurs pladdrar tre komiska chefstekniker (**Ole Aleksander Bang**, **Rickard Söderberg**, **Bengt Krantz**) i mun på varandra om lyckan av att ha tur i oturen. Den förste liknar i operans musikaliskt och textligt kanske mest fascinerande passage rymdskeppets färd vid en blåsas förflyttning i "Guds andes glas".

Den blinda poetissan, med uttalade drag av Edith Södergran sittandes vid sin pult, och med finstämd auktoritet gestaltad av **Alexandra Büchel**, tecknar i luften och går på symbolisk lina, medan hon försöker förmedla sina visioner i ordlösa vokaliser – en gång specialskrivna för Margareta Hallin – eller skärade textartikulationer på omöjliga höjdtoner.

De tre avsnitten från Mima-ljudbanden hade väl på sin tid sitt avantgardistiska nyhetsvärde. De var de första inslagen i en opera någonsin med elektronisk och "konkret" musik, men ter sig i dag långrandiga och passé liksom denna artificiella musikgenre i övrigt.

Det är en stram och vacker uppsättning som vilar i Martinsons/Lindegrens text. Särskilt sympatiskt är att Malmöoperans dramaturg och regissör **Stefan Johansson** har avstått från övertydlighet och inte låtit sig förföras till någon billig alarmism i form av tekniskt effektsökeri eller apokalyptisk bildberusning.

Kostymören **Bea Szenfelds** orädda hattkreationer i överdådigt midsommarblomster och Nattens drottningliknande sektmedlemmar i den vackra och gåtfulla Libidellascenen ger färg och fantasi åt rymdtristessen.

Rekonstruktionen av **Birgit Åkessons** originalkoreografi för dansaren Isagel (**Tina Højlund**), Aniaras egendomliga pilot, är en vacker hyllning både till den legendariska Stockholmsuppsättningen och till denna fascinerande dansare och koreograf.

I programhäftet beklagas att urpremiären 1959 inte har getts ut på cd. Detta är inte sant. Sedan ett par år tillbaka finns radioöverföringen av *Aniara* på märket Cantus Classics. ■

”Aniaras rymdresa är nyligen påbörjad, men kommer ohjälpligt ur kurs och hinner till och med fira sitt tjugooårsjubileum på drift innan operan med samtliga döda ombord slutar som den börjar; med vaga morsesignaler om anrop på hjälp i ett universum utan slut.”

ERBJUDANDE TILL NYA PRENUMERANTER!

Prenumerera på OPERA
3 nr för 149:–
5 nr för 475:–
10 nr för 860:–

OPERA startade 1978 och är Nordens enda specialtidning för opera. Tidskriften utkommer med fem nummer per år och speglar såväl nutid som historia, bredd och fördjupning.

Beställ i dag på talongen nedan och du blir prenumerant från och med nr 4/17.
OBS! Gäller endast nya prenumeranter.

Ja! Jag vill prenumerera på Tidskriften OPERA.

3 nr för 149:– 5 nr för 475:– 10 nr för 860:–

NAMN: _____

ADRESS: _____

Berätta gärna hur du fick detta nummer av OPERA:

Frankeras ej
OPERA
betalar portot

Tidskriften OPERA
Svarspost
Kundnummer 20506790
110 23 Stockholm

Kampanjkod: 2801061

La Gioconda

MALMÖ OPERA • RECENSENT: ERIK GRAUNE • FOTO: MALIN ARNESSON

Förutom ett lovvärt framförande av Södertäljeoperan för tio år sedan har **Amilcare Ponchiellis** *La Gioconda* inte getts sceniskt i Sverige på nästan nittio år. Nu spelades den i Malmö under våren med två internationella sängarlag och endast två svenska sångare i de fem krävande huvudrollerna. Därmed har Malmö Opera sonat en allvarlig underlätelsesynd när det gäller den italienska repertoaren på svenska scener. *La Gioconda* är nämligen en av operalitteraturens rikaste och mest dramatiska skapelser – i bästa mening en fullblodsopera – som har allt. Visserligen finns det hos tyckaretablissemangen fortfarande tvånget att påpeka lite nedlåtande att Ponchielli trots sina förtjänster är underlägsen såväl Verdi som Puccini.

Operan utspelas i Venedig där de fyra akterna är påtagligt förankrade i välkända miljöer med tydligt inskriven lokalfärg, som väcker förväntningar om storslaget realistiska scenografilösningar. När man har svårt besvikelsen och accepterat **Bente Lykke Møllers** asketiska scenografiska nyläsning finns här mycket att hämta. Hon ansluter sig till en ofta använd och välbeprövad trend inom italiensk operascenografi, att associera till den neorealistiska filmen. Här är det Vittorio De Sicas och Federico Fellinis Rom som frammanas, samtidigt som tunga klaustrofobiska scenbilder ska påminna om den brutala förtryckarstat som den venetianska republiken kunde vara.

Staffan Valdemar Holm har en förunderlig förmåga att tränga in i och synliggöra sina gestalter. Som ofta arbetar han med en lätt parodiskt inkännande distansering. Här lyser dessa melodramatiska operagestalter med uppförstorad tydlighet – man kan knappast delta i Giocondas öde mer engagerande än i Malmö.

När man använder två alternerande sängarlag brukar det vanligtvis innebära ett "A-lag" och "B-lag". Själv hamnade jag på en föreställning med "B-laget", men kan inte tänka mig att det råder någon större kvalitetskillnad mellan lagen. Ponchiellis sängstil har sin förankring i belcanto och Verdi, men är samtidigt en föregångare till den "veristiska" expressiviteten hos Puccini eller Mascagni, som f.ö. var elever till Ponchielli. Särskilt svärbemästrad är blandningen i *La Giocondas* parti, där sängstämman ständigt växlar mellan naket talspråkliga utfall och himmelska belcanto-fraser, ofta i bokstavligen halsbrytande intervallsprång. Inte konstigt att *Gioconda*, näst efter *Norma* och *Turandot*, ses som det mest krävande sopranpartiet i den italienska operalitteraturen.

Engelskan **Claire Rutter** är inte en vulkanisk Callas men har full vokal täckning och övervinner utan hörbar ansträngning partiets svårigheter. Det slår gnistor i den stora rivalitetsduetten med **Tuija Knihtiläs** Laura. Tyvärr är röster som Knihtiläs härliga turbomezzo nästan utrotningshotade i våra dagar, vilket är tråkigt.

Susanne Grinder och Ulrik Birckkjær

Mexikanen **Hector Sandoval** som Enzo Grimaldo, föremålet för kvinnornas svartsjuka, har den mest kända arian på sin lott. Kanske kunde man önskat ett mer glödande ping på den högsta höjden, annars är han på alla sätt en riktigt övertygande tenorhjärte. Barnaba är styckets bad guy, en brutal ränksmidare, föregångare till både Verdis Jago och Puccinis Scarpia. Polacken **Piotr Pochera** gör honom trovärdig, ett marterat offer för sin passion för Gioconda och sin roll som regimens avskydde angivare. Dessutom har han en voluminös baryton som kan vässas ner till demonisk skärpa när så behövs. Sydkoreanen **Insung Sim** som Alvise, Lauras bebragade make och inkquisitionens ledare, maskerar sin brutalitet med förbindliga leenden. **Maria Streijffert** gör med sin mäktiga altstämma en La Cieca (den blinda) med ovanlig resning.

Alberto Hold-Garrido eldar på Malmös operaorkester och andas känsligt med sångarna. Han har uppgiften att ge liv åt det enda avsnittet i operan som större delen av publiken känner igen och med texten "Hejsan morsan, hejsan stabben" kan nynna med i, balettmusiken "Timmarnas dans", välkänd genom Cornelis Vreeswijk och Disneys *Fantasia*. Disneys eleganta piruetterande flodhästar är här i Malmö ett pas de deux utfört av dansarna **Susanne Grinder** och **Ulrik Birckkjær** mot en guldglänsande fondvägg och elegant festklädda gäster – ursnyggt! :||

PONCHIELLI: LA GIOCONDA

Premiär 25 mars, besökt föreställning 1 april 2017.

Dirigent: Alberto Hold-Garrido

Regi: Staffan Valdemar Holm

Scenografi och kostym: Bente Lykke Møller

Ljus: Torben Lendorph

Koreografi: Tim Matiakas

Solister: Claire Rutter, Hector Sandoval, Tuija Knihtilä, Insung Sim, Piotr Pochera, Maria Streijffert.

www.malmoopera.se

Arenan i Verona

KulturResor

SVENSKA KULTURRESOR AB

Utresor från Stockholm, Göteborg,
Köpenhamn, Oslo och Helsingfors

Operafestival i Savonlinna

NYÅRSFIRANDE I WIEN 2017-18!

Reguljärflyg/buss: 28/12 2017-2/1 2018 **Bokning öppen!**

Wienerphilharmonikernas Nyårskonsert i Gyllene Salen på Musikverein!
Årets dirigent - Riccardo Muti.

Kejsarbalen - "Le Grand Bal" på slottet Hofburg.

Läderlappen på Staatsoper och My Fair Lady på Volksoper.

Spanska Ridskolan - Grinzing - Wienerwald - Mayerling.

Stadsrundtur med buss! Besök på Schönbrunn slott.

Svenskspråkig lokalguide! Svensk och tyskspråkig färdledning!

HOLLÄNSK KONSTSAFARI

Reguljärflyg/buss: 2-6/5 2017

KONSTUPPLEVELSER

Amsterdam - Rijksmuseum, Van Gogh Museum, Stedelijk Museum

Arkitekturpärlor från Hollands guldålder - **Stor kanalrundtur**

Amstelveen - COBRA Museum. Haarlem - Frans Halsmuseum

Leiden - Museum de Lakenhal. Arnhem/Otterlo - Kröller-Müller Museum

Den Haag - Mauritshuis Museum, Gemeentemuseum.

Svensk-/engelskspråkiga, licensierade konstguider.

4-stjärnigt boende i Amsterdams absoluta centrum

Svenskspråkig färdledning från Svenska KulturreSOR

RIGAS OPERAFESTIVAL

Reguljärflyg/buss: 8-11/6 2017

RIGA - Dramatisk historia, unik Jugendarkitektur och mångårig musikkultur.

Elegant operahus, internationellt uppmärksammat operaföreställningar

Storslagna operaföreställningar av

8/6: "Faust" av C Gounod, 9/6: "Eugene Onegin" av P Tjajkovskij och

10/6: "Tannhäuser" av R Wagner

Kultursightseeing med vår svenskspråkiga specialguide under hela resan.

Vi besöker **Art Nouveau Muséet** i Riga vid vår konstutflykt "Riga Jugend",

nyöppnade **Moderna muséet** och utflykt till **barockslottet i Rundale**

och sommarstaden **Jurmala**. Förmåligt boende på **Wellton Riga Hotel & Spa**

med mycket centralt läge, gångavstånd till operabyggnaden.

Bufféfrukost och måltider på hotellet och "spännande"

restauranger i centrum. **Svenskspråkig färdledning.**

ENESCU FESTIVALEN I BUKAREST 2017

Festivalen pågår under perioden 2-24/9 2017

Filharmoni Kammarmusik, Opera och Kulturupplevelser

Minnet av Rumäniens internationellt mest kände tonsättare **George Enescu**,

firas vart annat år med en månads lång musikfestival i september.

I år medverkar bl a Orchestra Corul Dell Accademia Nazionale di Santa Cecilia Rom,

Dir Antonio Pappano, London Philharmonic Orchestra, Orchestra Scala di Milano,

Orchestra Royal Concertgebouw Amsterdam,

Die Münchener Philharmoniker, Dir Valery Gergier,

National Orchestra of France

Solister:

Bl a Jonas Kaufmann, Anne-Sophie Mutter, Lang Lang.

Detaljerat program på hemsidan www.kulturreSOR.se

Kultursightseeing i Bukarest! Intressant utfärdsprogram till Transylvanien
historiska borgar, Moldaviens kloster och kyrkor fyllda med freskomålningar
samt Donaudeltats speciella växt- och djurliv.

Svensk färdledning! Engelskspråkiga lokalguider!

OPERARESA TILL GLYNDEBOURNE OCH LONDON

Reguljärflyg/buss: 13-17/7 2017

Royal Opera House London - Covent Garden

14/7 Turandot av Giacomo Puccini

Glyndebourne Festivalen 2017

16/7 Ariadne på Naxos av Richard Strauss

Utmärkta biljetter. Reguljärflyg med SAS. Centralt belägna Strand Palace Hotel.
Kultursightseeing! Stadsrundtur med buss och svenskspråkig lokalguide.

SAVONLINNA OPERAFESTIVAL

Reguljärflyg/buss: 20-23/7 2017

Helsingfors: Centrala 4-stjärniga Hotel Seurahuone, tidigt känt som "Societetshotellet",
strax intill konstmuséet Ateneumm Gourmetmiddag på Restaurang Kappeli.

Bussresa till Savonlinna: 4-stjärniga Hotel Herttua. Fästningen Olofsborg,

Kärimäki Träkyrka, natursköna åsen Punkaharju. Ateljébesök hos konstnären

Johanna Oras. Båtkryssning på sjön Saimen med lätt lunch.

På hemresa besök i Svenskstaden Borgå med Runebergs Museum.

OPERAUPPLEVELSER PÅ OLOFSBORG

21/7 "Enleveringen ur Seraljen" av W A Mozart och 22/7 "Rigoletto" av G Verdi

KONST OCH OPERA I ST PETERSBURG

Reguljärflyg/buss: 1-6/8 2017

Kultursightseeing med vår svenskspråkiga lokalguide som med 20 årigt boende i St Petersburg har unika specialkunskaper om sin hemstad.

Historiska visningar: Vinterpalatset, Peterhof, Jusopovpalatset,

Tsarbyrn Tsarskoje Selo och Katarinapalatset med Bärnstensrummet

Konstvisningar: Eremitaget och Ryska Museet.

Opera och balett på: Marinskijoperan, Musorgskijoperan och Eremitagetatern.

Svensk färdledning.

OPERAFESTIVALEN I VERONA, KONST I RAVENNA OCH "LA FENICE" - OPERAN I VENEDIG

Reguljärflyg/ båt: 26-31/8 2017

Verona - Romarstad med magnifik arena, Medeltidsfästningen

Castelvecchio och historisk skådeplats för bl a familjen della Scala

Ravenna - Mosaikernas stad! Dante Alighieros stad!

Venedig - kanalernas, kyrkornas, musikens stad

OPEROR - tre Verdioperor

På Arena di Verona 26/8: "Nabucco" av G Verdi, 27/8: "AIDA" av G Verdi

På La Fenice-Operan i Venedig 29/8: "La Traviata" av G Verdi

Kultursightseeing i Verona, Ravenna och Venedig.

Hotell i absoluta centrum. Svensk- och italienskspråkig färdledning.

VERDIFESTIVALEN I PARMA, 2017 ITALIEN

Reguljärflyg/buss: 4-9/10 2017

I Verdis Fotspår - en Musik- och KulturreSA, fylld av spännande
operahistoria under årets operafestival med 2 operaföreställningar:
"La Traviata" på Teatro Verdi i Busseto och "Falstaff" på
Teatro Regio di Parma.

I Modena besöker vi Teatro Pavarotti och nyöppnade Casa
Museo Luciano Pavarotti och i Sabbioneta ser vi den intressanta
1500-tals teatern.

Vi besöker också Mantova med unika operabyggnaden Teatro Bibiena
från 1700-talet och furstepalatset, Palazzo Ducale, där handlingen
i "Rigoletto" utspelades. I Cremona, där vi bor sista dygnet, ser vi på
violintillverkning och Museo Stradivariano.

Vår resa i Verdis hembygd omfattar besök och upplevelser
på kända platser och miljöer i Verdis liv.

Under vår gastronomiska utflykt har vi egen buss då vi skall se
på tillverkningen av den världsberömda skinkan, osten och vinet.

I Parma bor vi på Hotell Toscanini och i Busseto på Hotell
"I Due Foscari."

Kultursightseeing! Musikinformatör!

Gastronomisk utflykt!

Svensk- och italienskspråkig färdledning!

Svenska KulturreSOR AB

Davidshallsg 21, Box 17554, 200 10 Malmö Tel 040-10 35 70, 0735-33 41 34, Fax 040-30 33 45

www.kulturreSOR.se info@kulturreSOR.se

HOFFMANNNS ÄVENTYR

DET KONGELIGE TEATER, KÖPENHAMN • RECENSENT: LENNART BROMANDER • FOTO: MIKLOS SZABO

Jacques Offenbachs *Hoffmanns äventyr* förelåg inte i färdigt skick när tonsättaren avled 1880. Detta har triggat musikforskarna i över hundra år. Man har vänt och vridit på materialet, fogat in och fogat ut, men någon slutgiltig version har inte gått att fastställa. **Stefan Herheim**, en av vår tids mest kreativa operaregissörer, har nu sagt sitt om *Hoffmann*. Det blev en alldeles egen Herheimversion som på många och avgörande punkter skiljer sig från de vanliga. Och det är en lysande version, utmanande, otroligt fantasifull, på gränsen till genial. Första gången visades den vid Bregenzfestspelen sommaren 2015, då med **Daniel Johansson** som Hoffmann och **Kerstin Avemo** som Olympia och Giulietta (se s.74). Nu har den drabbat Köpenhamn med full kraft.

Först ser vi en magnifik trappa, och överst på den kommer Stella, påtagligt berusad, och han (för det är en han) faller handlöst ner för den långa trappan. Publikens flämtar till förskräckt, men denna transsexuella Stella är påtagligt stuntbegåvad (**Pelle Karlsson**) och vacklar obesvärat vidare. Och könsammansblandningarna fortsätter. Den Hoffmann som söker kärleken, förglömande sin diktarplikt, har det lika svårt med könsrollerna som med alkoholen. Här skiftas kön allt oftare ju längre "äventyren" lider, Hoffmann ser kvinnor i stället för män eller vice versa. Till och med Doktor Mirakel kommer in i en glittrig långklänning. Hoff-

mann disintegreras alltmer, och han själv, liksom vi i publiken, förvirras ideligen. Osäkerheten om gestalternas identitet, särskilt deras sexuella, accelererar. Giulietta är ingen egen gestalt utan en sammanblandning av kvinnor han mött, och den venetianska kurtisanen gestaltas gemensamt av Olympia, Antonia och musan i likadana peruker och glitterklänningar. Till slut tar Hoffmann livet av sig och förs bort i gondol, också en död i Venedig.

I epilogen sitter Stella ensam på scenen, omtöcknad av alkohol, och alla transsexuella och andra väsen dyker upp och gör slut på henne, varefter alla tillsammans sjunger en kort sammanfattning om att man blir stor av kärleken och ännu större av lidandet.

För konservativa vänner av operaordning kan detta säkert ses som ett upprörande uttryck för den moderna regiteatern, men Herheim har grundligt och intelligent motiverat sin tolkning av det Hoffmannmaterial som blev kvar vid Offenbachs död. Och framför allt skapat en oerhört elegant – och rolig! – uppsättning, där estetiken nog till dels kan vara inspirerad av kultklassikern "The Rocky Horror Picture Show".

Allt som händer, och det är mycket, är perfekt vältajmat med musiken. Man sitter hela tiden på helspänn för att inte missa

någon poäng, och ändå hinner man knappt registrera alla härliga infall. Jacques Offenbach själv hyllas vederbörligen genom att själv få delta aktivt på scenen. Han kommer redan i början gående med sin cello på ryggen, mycket porträttlik, varefter han tar på sig de tre betjäntrollerna. Han leder också gärna orkestern från scenen och tackar förtjust för alla applåder. **Jens Christian Tvilum** verkar vara som född att spela Offenbach. När en applåd avbryts av en ljudlig snarkning från första bänk utbrister han upprört "C'est pas possible!" och befäller med en gest dirigenten att ingripa, varefter ett kraftigt ackord väcker syndaren, som visar sig vara den ondskefulle Lindorf i en av hans uppenbarelsen. Han vaknar upp, reser sig och fortsätter med sina ondskefulla ränker.

För den eleganta scenografin står **Christof Hetzer**. Den stora trappan visar sig snart kunna delas och på ett ögonblick uppenbara Luthers vinkällare, Spalanzanis fysiska kabinett eller det dimhöljda Venedig med dess gondoler. De rörliga projektioner som förekommer är oavbrutet fyndiga.

Den musikaliska sidan lever fint upp till den bländande och omtumlande sceniska sidan. **Frédéric Chaslin** leder Det Kongelige Kapel till ett spänstigt friskt musicerande, och kören har verkligen fått jobba. De har ideligen att agera som fullfjädrade kabaretartister som hämtade ur någon gammal Fred Astairefilm, och det märks hur roligt alla tycker att det är.

Zoltán Nyári är en Hoffmann med ping i sin outtröttligt spänstiga tenor. **Sophia Brommer** är illusorisk som mekanisk docka, och alla hisnande höjdtoner sitter med lätthet där de ska. **Gisela Stille** med sin varma fylligt klangrika sopran utgör som Antonia en skön kontrast. **Elisabeth Jansson** får som musan uppenbara sig på alla möjliga könsöverskridande vis, och även hon har en fylligt skön röst, som hon så småningom får beblanda med Brommers och Stilles i deras gemensamma Giulietta.

Gidon Saks har en av operavärldens yppersta skurkröster (jag har också sett honom som en kuslig Don Pizarro), och hans baryton och uppenbarelse är perfekta för alla Lindorfgestalterna.

För mig blir Offenbachs opera aldrig vad den varit efter denna oförglömliga dekonstruktion. :||

OFFENBACH: HOFFMANNS ÄVENTYR

Premiär 29 april 2017.

Dirigent: Frédéric Chaslin

Regi: Stefan Herheim

Scenografi: Christof Hetzer

Kostymdesign: Esther Bialas

Ljusdesign: Phönix

Videodesign: Fettfilm

Solister: Zoltán Nyári, Sophia Brommer, Gisela Stille, Elisabeth Jansson, Gidon Saks, Jens Christian Tvilum, Bengt-Ola Morgny, Taras Shtonda.

www.kglteater.dk

Michael Nagy och Ladislav Elgr

EDWARD II.

DEUTSCHE OPER, BERLIN • RECENSENT: ERIK GRAUNE • FOTO: MONIKA RITTERSHAUS

Edward II har beslutat sig för att skicka bort sin älskade Gaveston till Irland för att skydda honom från folkets vrede. Annie Lennox sjunger Cole Porters "Everytime We Say Goodbye" medan de älskande unga männen dansar en avskedsdans. Det är en scen ur Derek Jarmans film *Edward II* från 1991 – kanske lite sentimentalt och romantiserat – men här får man ändå veta vad det egentligen handlar om: kärleken mellan kung Edward och hans älskare Gaveston, något som helt lyser med sin frånvaro i schweizaren **Andrea Lorenzo Scartazzini**s opera *Edward II*, som i vintras hade sin urpremiär på Deutsche Oper i Berlin.

Det kunde ha blivit riktigt bra. Den homosexuelle kung Edward II av England, som på 1300-talet öppet trotsade samhället och moralen och dog för sin kärlek, är som gjord för att bli den första gayikonen i operalitteraturen. Edwards historia rymmer allt: dramatik, heroiskt handlande, grymhet, våld och den ensammes ärofyllda kamp för sin kärlek. Här finns utrymme för tacksamma upphetsande sexuella scener och inte minst äkta manlig kärlek. Trots alla olika miljöer, dramatiska situationer och myller av karaktärer och känslouttryck, har operakonsten under sin fyrahundraåriga tillvaro varit stabilt och präktigt heteronormativ. Förutom några förtäckta bögar i Brittenoperor, som definitivt inte kommit ut ur garderoben, har operakonsten – inte ens i vår tid, under gaykulturens och frigörelsens gradvisa

framväxande – lyckats skapa en homosexuell operahjälte eller hjältinna av format.

Nu har kompositören Andrea Lorenzo Scartazzini, librettisten **Thomas Jonigk** och den för oss i Sverige välkände regissören **Christof Loy**, samtliga framstående homosexuella män inom olika områden i operavärlden, gått samman för att skapa den första operan med explicit homosexuellt motiv och tema. Thomas Jonigk har baserat sin text på framför allt två elisabetanska källor: Christopher Marlowes tragedi och en historisk krönika av Ralph Holinshed. Edward II är den engelske kung som 1327 blev avsatt och mördad för sitt öppna leverne med sin älskare Gaveston. Edward har ingått äktenskap med Isabella av Frankrike och har, för att säkra tronföljden, med henne tronarvingen prins Edward.

I tio scener, uppbrutna av omkastad kronologi och fragmentarisk dramaturgi, skildras Edwards våldsamma väg mot undergången. Operan inleds med en av Edwards mardrömslika sanndrömmar, där män i blodiga jackor hänfullt tvingar kungen till en vigsel med sin älskare klädd i en blodig brudklänning innan han blir pålad på en lång stång. Han förödmjukar medvetet drottning Isabella genom att avvisa henne från deras gemensamma sängkammare för att leva med sin älskare Gaveston. Isabella allierar sig med överbefälhavaren Roger Mortimer som leder ett uppror,

Agneta Eichenholz

vilket leder till Edwards slutgiltiga fall. Edwards mentala tillstånd blir allt mer förvirrat och provocerande. Han agerar som en galen tyrann och låter urskillningslöst halshugga sina fiender.

Olika aspekter på förräderi och våld utgör även grundstrukturen i partituret. Scartazzini själv benämner sitt verk grand opéra, en term som brukar användas på väldiga femaktsverk, ofta med en längd på fyra timmar. Att kalla detta verk på en och en halv timme utan paus för grand opéra är pretentiöst – men med avseende på orkestrala behov fyller *Edward II* kravet.

Scartazzini använder en stor kör- och orkesterapparat med fem slagverkare och tonband som skapar skikt av elektroniska klanger dit orkestern successivt tränger in. Ett annat stilmedel är stråklanger som växer till enorma cluster. Styrkan i verket ligger främst i differentierade instrumentkombinationer. Det mesta händer i orkestern med raffinerade och originella klangupplevelser som ger varje scen sin egen färg och karaktär och understödjer det dramatiska skeendet på scenen.

Scartazzinis musik är förankrad i traditionell brutal modernism, där sången får mycket liten plats – det mesta i texten skriks eller talas. Verket är exempel på en märklig och sångfientlig tendens i nutida operaskapande, oförmågan eller oviljan att skapa ett själv-

ständigt sånguttryck. Den dramatiska utvecklingen och psykologiska gestaltningen sker nästan aldrig i det vokala uttrycket. Resultatet blir trots dirigenten **Thomas Søndergårds** tydliga och expressiva handlag med orkestern – det bästa i uppsättningen – en timme och en halv timme av malande tristess.

Det är synd och slöseri på ett högkompetent sångarlag där samtliga gör sitt yttersta. **Michael Nagy** gestaltar den marterade kungen med våldsamt och trovärdigt intensitet, lika övertygande är **Ladislav Elgr** som Gaveston. Jag har svårt att förstå att de tre upphovsmännen, samtliga medvetna bögar, totalt undvikit att föra in någon som helst vilopunkt av sensualism och värme som kontrast till handlingens förutsägbara gaybrutalitet. Tänk er en operalitteraturens första manliga böguett, där Edwards baryton smälter samman med Gavestons tenor, gärna i atonalt avancerade melodilinjer. Det kunde ha givit en grundförutsättning för hela dramat, nämligen kärleken mellan Edward och Gaveston. Och äntligen skulle de miljoner operabögar efter hundratals år av heterosexuellt kärlekshojtande fullt ut kunna identifiera sig, få känna mer operagaypower i stället för detta förutsägbart nattståndna vi får oss till livs i Berlin.

När man dessutom har tillgång till **Agneta Eichenholz** som den övergivna drottningen, med en röst idealisk för detta,

Scen ur Edward II

som på ett fabulöst sätt kombinerar kristallklar renhet med värme, rondör och passionerat uttryck är det snudd på kriminellt att inte låta henne i en sångscen ge luft åt sin förnedring och kärlek till Edward.

Thomas Jonigks text är osammanhängande och dramaturgiskt överarbetad och förkonstlad. Operan blir mer en beskrivning av diskriminering av homosexuella genom tiderna. Förvisso fortfarande ett viktigt ämne, men i en opera 2017 banalt.

En vanligtvis kreativ och idérik regissör som Christof Loy lyckas heller inte vitalisera storyn. I en scenografi av **Annette Kurz** – en gotisk kyrkoruin i mörka färger – antyds sm-lekar och hårdfört homosex. Vackra gossar som ligger utsträckta i bakgrunden ägnar sig lojt och distanserat åt kärlekens lekar. Transvestiter och läderbögar i höga stövlar, paljetter, plymer och nätstrumpor befolkar scenen – alltså samma klichéer som använts de senaste trettio åren när man på operascenen ska försöka chockera med synd och dekadans.

De som äntligen skulle vilja ta del av en generös, flerdimensionell opera där den homosexuella kärleken gestaltas med operakonstens alla uttrycksmedel får fortsätta att vänta. :||

SCARTAZZINI: EDWARD II

Urpremiär 19 februari, besökt föreställning 9 mars 2017.

Dirigent: Thomas Søndergård

Regi: Christof Loy

Scenografi: Annette Kurz

Kostym: Klaus Bruns

Ljus: Stefan Bolliger

Solister: Michael Nagy, Ladislav Elgr, Agneta Eichenholz, Andrew Harris, Burkhard Ulrich.

www.deutscheoperberlin.de

Tannhäuser

BAYERISCHE STAATSOPER, MÜNCHEN • RECENSENT: YEHYA ALAZEM • FOTO: WILFRIED HÖSL

En kväll då operakonsten hade alla förutsättningar att framföras på bästa sätt med sångare, orkester och dirigent av yppersta klass blev den offer för en regissör som bara hade intresse av att visa upp sin egen irrelevanta konstutställning. Den italienske regissören **Romeo Castellucci** svarar för regi, scenografi, kostym och ljus i sin nyuppsättning av **Richard Wagner** *Tannhäuser* i München.

Det börjar med en bågskyttetävling mellan unga nakna kvinnor som siktar mot ett öga längre bak på scenen under den berömda uvertyren. Därefter möts vi, i stället för av en skönhet, av en rejäl smältande köttklump föreställande Venus omringad av andra liknande varelser. Personregin i Venusscenen fallerar och redan här känns uppsättningen som ett mysterium och man kan inte föreställa sig hur den ska sluta. Andra aktens scenografi består enbart av vita gardiner som rullas runt på scenen och av en vit genomskinlig låda i mitten. Vackert kan tyckas, men dramaturgiskt lämnar det ett stort tomrum och fortfarande blir inga frågor besvarade. Vem är Elisabeth? Och vad gör alla andra i sångarsalen?

Mystiken får sin klimax i tredje akten. Två svarta lådor upptar scenen där det står "Klaus" på den ena och "Anja" på den andra. Längst bak visar en skärm hur tiden löper, från "Här förgår en sekund" till "Här förgår tusen miljarder miljarder miljarder år". Först ställs två dockor föreställande Klaus Florian Vogt och Anja Harteros på var sin låda. Därefter byts de ut mot dockor som successivt visar hur kropparna bryts ner medan tiden fortgår. I slutet är det bara aska kvar på uppe på lådorna, när Klaus och Anja går och hämtar lite aska och blandar ihop det i operans slutögonblick.

Klaus Florian Vogt gör här sin rolldebut som Tannhäuser, och vilken debut! Han har en vacker klang med en otrolig glans i rösten som glittrar i salongen. Vogt må inte vara en traditionell hjälte-tenor, men den personliga timbren han ger titelpartiet är unik.

Han kan tendera att sjunga för vackert och odramatiskt, men i *Tannhäuser* greppar han dramatiken och eldar också på med ett härligt temperament i både Venusscenen och i andra akten.

Som Elisabeth gör **Anja Harteros** en fantastisk insats, fylld av värme och en stabil höjd med fina pianissimon. **Christian Gerhaher** gör en exceptionell Wolfram. Han behärskar såväl stordramatik som finlyrik och har dessutom en exceptionell textbehandling. Rollen är som klippt och skuren för honom. **Elena Pankratova** gör en strålade insats som Venus, liksom **Georg Zeppenfeld** som lantgreven. De övriga solisterna och kören gör lika övertygande insatser.

Till denna stjärnbesättning passar ingen bättre dirigent än **Kirill Petrenko**, som ger sångarna det utrymme de behöver. Han får med sig sin orkester – Bayerisches Staatsorchester – i ett glödhet, emotionellt och transparent orkesterspels.

Det var sorgligt att denna musikaliska sensation slutar med burop på premiärkvällen, även om det bara var riktat mot regissören, för ett bättre framförande av *Tannhäuser* rent musikaliskt kan man knappast få uppleva.

WAGNER: TANNHÄUSER

Premiär 21 maj 2017.

Dirigent: Kirill Petrenko

Regi, scenografi, kostym och ljus: Romeo Castellucci

Videodesign: Marco Giusti

Solister: Georg Zeppenfeld, Klaus Florian Vogt, Christian Gerhaher, Anja Harteros, Elena Pankratova.

Spelas t.o.m. 9 juli 2017.

www.staatsoper.de

HERR REDAKTÖR!

I Tidskriften OPERA nr 2/17 anmälde Claes Wahlin min nyligen utkomna bok *Trollflöjstens mystik*. I några frågor rörande den osignerade och odaterade målningen av ett frimureriskt logerum i det sena 1700-talets Wien har Wahlin grovt misskrediterat mig på tre punkter. Eftersom han i alla tre fallen baserar sin misskreditering på fullständigt felaktiga grunder måste jag gå i svaromål.

På tavlan finns 35 personer avbildade, 15 av dem är identifierade, bl.a. Mozart, Schikaneder, Alberti och Giesecke. Jag anser att denna målning gjordes cirka 1790. Wahlin menar att jag har fel och hävdar att årtalet är 1784. Mozart blev frimurare den 14 december 1784. Menar Wahlin således att målningen utfördes mellan 14 och 31 december 1784? Dessutom tillmäter Wahlin, och de konsthistoriker han åberopar, konstnären gåtfulla visionära egenskaper emedan Schikaneder blev frimurare i Regensburg först 1788 och Giesecke i Wien 1789. Grundat enbart på dessa data (som finns i min bok) kan målningen ha utförts tidigast 1789 och senast 1791 (Mozarts dödsår). Ytterligare tolv personer kan inkluderas i beräkningen, vilka jag dock avstår från att här redovisa.

Wahlin tror sig veta att jag förlitat mig på Wikipedia. Hur han kan veta detta är en gåta. Samtliga mina 119 källor återfinns i referenslistan. Där förekommer inte Wikipedia. Dock verkar det som om Wikipedias artikelförfattare har kommit fram till samma slutsats som jag vad avser dateringen.

Wahlin anklagar mig för att förväxla höger med vänster. Låt mig i detta fall bli övertydlig: Mozart är placerad längst ut till höger, iförd mörk jacka. Vid hans högra sida sitter Schikaneder i röd jacka. Mitt emot dessa, och således på vänster sida, sitter näst längst ut Alberti i blågrön jacka. Han konverserar en oidentifierad person som har en mörkbrun jacka. Wahlin beskyller mig för att inte kunna skilja på höger och vänster när sanningen är den att han själv inte kan skilja på Alberti och Mozart.

Jag vill passa på att anmärka ytterligare två helt grundlösa utsagor av Wahlin om Frimurarorden. Orden hade alls icke någon storhetstid för drygt 200 år sedan. Om Orden ska tillskrivas en sådan era infaller den snarare just nu, i vårt 2000-tal. Dessutom har Orden absolut ingenting att skaffa med "new age". Dessa Wahlins två utsagor kan med modern terminologi betecknas som "fake news".

Eddie Persson

Replik:

Småsaker är emellanåt av betydelse, men oftast inte. Tavlan, som kanske är målad av Ignaz Unterberger, finns på Wien Museum Karlsplatz, och där menar man att den är från 1784. Men det finns olika uppgifter. Att konstnären har rätt att hitta på, och kanske välja att måla in personer i ett sammanhang där de (ännu) inte finns, är väl också en möjlighet, låt vara mindre sannolik. Men att datera målningen utifrån hypotesen att det verkligen är Mozart och Schikaneder på bilden innebär ju en risk, eftersom det inte finns några egentliga belägg för den hypotesen. Och bland de som inte tvivlar menar en del att Mozart och Schikaneder syns till vänster i bild, en del till höger och andra att det är Mozart med far Leopold. Ja, om det nu är Mozart alltså.

Frimurarorden hade tillsammans med andra, liknande sällskap sin högkonjunktur under den senare delen av 1700-talet. Därom är den akademiska forskningen enig. Mysticism samsades med empirisk vetenskap, så som ofta kunskapens vägar ringlar genom historien. Min association mellan new age och mysticism säger inte att frimurarna är mystiker (fast jag undrar ju...), utan att företeelsen i dag gör att den från vissa håll kan ses som modern i ljuset av vår tids intresse för sådant som new age.

Lure of the Arcane – The Literature of Cult and Conspiracy, är titeln på en bok av Theodore Ziolkowski, en numera pensionerad professor i germanistik vid Princetonuniversitet (Johns Hopkins University Press 2013). Den rekommenderas.

Claes Wahlin

Skriv till oss!

Om du som läsare har synpunkter på någonting i OPERA – skriv till oss eller mejla! st@tidskriftenopera.nu

YOUR NEXT TOUR AB -DIN BÄSTA RESEKLUBB

OPERAFESTSPELEN I MACERATA, ITALIEN

27-31 JULI 2017

På Sferistero får vi uppleva Puccinis magnifika opera **Turandot** och Verdis inte mindre mäktiga **Aida**. Reseledare hovsångerskan Lena Nordin.

2017 ÅRS LYXKRYSSNINGAR PÅ DONAU

M/S ROYAL CROWN*** kryssning på Donau till Svarta havet 4-12 augusti 2017 BUDAPEST – CERNAVODA, 9 dagar**

Följ med på en betagande kryssning genom Östeuropa, längs floden Donaus färd mot Svarta Havet! Avnjut konserter ombord.

Sensationell resa på Donau!

Donaukryssning med M/S ROYAL CROWN*** 12-21 augusti 2017 CERNAVODA (Svarta Havet) – BUDAPEST, 10 dagar**

Välkomna att följa med på en annorlunda kryssning genom Östeuropa längs floden Donaus färd från Svarta Havet. Musikprogram ombord.

KLASSISKA DONAU 26 augusti-2 september 2017 PASSAU (Vilshofen) – BUDAPEST, 8 dagar

En fantastisk musikryssning i lyxig miljö, KLASSISKA DONAU! PASSAU-LINZ-SALZBURG-MELK-WIEN-BRATISLAVA-BUDAPEST

Se hela programmet dag för dag på www.yournexttour.com

SEMPEROPERAN I DRESDEN

15-18 SEPTEMBER 2017

Följ med till Dresden, en av de städer som utgör Europas kulturvagg. I Dresden får vi uppleva Verdis **LA TRAVIATA** samt Mozarts **TROLLFÖJTEN**. Vi besöker bl.a. den berömda barockanläggningen Zwinger, Semperoperan, Frauenkirche samt en utfärd till staden **Meissen** med sin berömda porslins-fabrik. Givetvis äter vi gott och dricker av det berömda tyska vinet!

Vi bor på högklassiga Hilton Hotel centralt beläget i Dresden.

Reseledare **Tomas Svendén**.

NEW YORK METROPOLITANOPERAN

3-10 OKTOBER 2017

TRE STJÄRNSPÄCKADE FÖRESTÄLLNINGAR!

Puccinis romantiska opera efter Henry Murgers roman **LA BOHÈME**, Mozarts klassiker **TROLLFLÖJTEN** med **JAMES LEVINE** på pulten samt **BELLINIS** härliga **NORMA**. Varje årstid har sin charm i New York. Följ med till "The Big Apple" och upplev fantastiska operaföreställningar, enastående konstmuseer, shopping och underbara måltider! New York är staden som har allt, inte minst ett av världens främsta operahus "The MET". Besök på Museum of Modern Art (MoMA) och utflykt till Brooklyn med bl.a. det berömda Brooklyn Museum ingår också i programmet.

Resevärd **Tomas Svendén**.

VERDIFESTIVALEN I PARMA MED 2 FÖRESTÄLLNINGAR BESÖK I FIOSTADEN CREMONA OCH STUDIUM AV PARMESANOST

18-23 OKTOBER 2017

Den välrenommerade Verdifestivalen i Verdis hemtrakter presenterar i tur och ordning det ena verket efter det andra, vilket ger oss en chans att ta del av även ett mer ovanligt och överraskande verk i hans långa lista av operor. Vi har reserverat parkettplatser på den vackra Kungliga teatern i Parma, Teatro Regio, för två operakvällar. Först ut är operan **GERUSALEMME**, en omarbeting av Verdis I Lombardi alla prima crociata som Verdi bearbetade för Parisoperan. Vi ser också Verdis sista opera **FALSTAFF**, och där var han sannoligen på sitt muntraste humör. Reseledare hovsångerskan **Lena Nordin**.

MILANO 9-13 NOVEMBER 2017

NABUCCO på La Scala, Symfonikonsert med Verdiorkestern på Auditorium. Da Vincis Nattvarden.

Sensationellt erbjudande att delta vid föreställningen av Verdis genombrottsopera **NABUCCO** med den berömda Fångarnas kör på operahuset **La Scala** i Milano, med ett flertal stjärnor i rollerna. Dirigenten är den välkände Nello Santi, och i titelrollen sjunger den världsberömda barytonen Leo Nucci, Michael Petrenko gör den stora basrollen, och i det svåra sopranpartiet sjunger Martina Serafin. Dessutom lyssnar vi till en konsert med **VERDIORKESTERN** på **Auditorium Verdi** med verk av **Beethoven** och **Brahms**. Vi gör stadsrundtur till fots i Milanos centrum, och besöker dessutom Santa Maria della Grazie med Leonardo da Vincis berömda målning "**NATTVARDEN**". Vi bor bra på eleganta Hotel Rosa Grande, och äter naturligtvis trevliga måltider tillsammans. Reseledare är Hovsångerskan **Lena Nordin** från Your Next Tour.

OPERAMÖTEN I PRAG 19-24 NOVEMBER 2017

Prag, "Den gyllene staden", är inte bara en av Europas vackraste städer utan även en av de kulturellt mest högtstående. Inte minst vad gäller musiklivet. Staden som kan ståta med konstmuseer i världsklass och **tre operahus**. Vi besöker alla tre av dessa operahus för att njuta av Rossinis **ASKUNGEN** på Estate theatre (Mozartteatern), Verdis **MASKERADBALEN** på Statsoperan och Dvoraks **RUSALKA** på National teatern (Stora operan). Vi bor på femstjärniga Hotel Paris Prague. Vi reser tillsammans med **Tomas Svendén** som reseledare.

OPERARESA TILL BERLIN med den omfattande JULMARKNADEN i Berlin och TILLFÄLLE TILL INKÖP I BORDERSHOP MED ETT STORT UTBUD AV "TAX FREE"

VAROR 30 NOVEMBER-5 DECEMBER 2017

Vi reser med buss till världsmetropolen Berlin. Överallt möts gammalt och nytt i staden som kan ståta med konstmuseer i världsklass och tre operahus. Vi får vara med om Meyerbeers **Le PROPHÈTE** på Deutsche Oper och en konsert på **BERLIN KONZERTHAUS** med julanknytning Carl Maria von Webers **JUBELMÄSSA**. I Berlin gör vi en stadsrundtur tillsammans med svensktalande guide där vi kommer att få se alla de omtalade monumentala byggnaderna. I Danmark bor vi på Hotell Niels Juel i Köge, i Berlin bor vi på **Grand Westin Berlin hotell******* beläget i hörnet Unter den Linden/Friederichstrasse. Naturligtvis äter vi god mat och dricker goda viner under resan.

Reseledare **Tomas Svendén**.

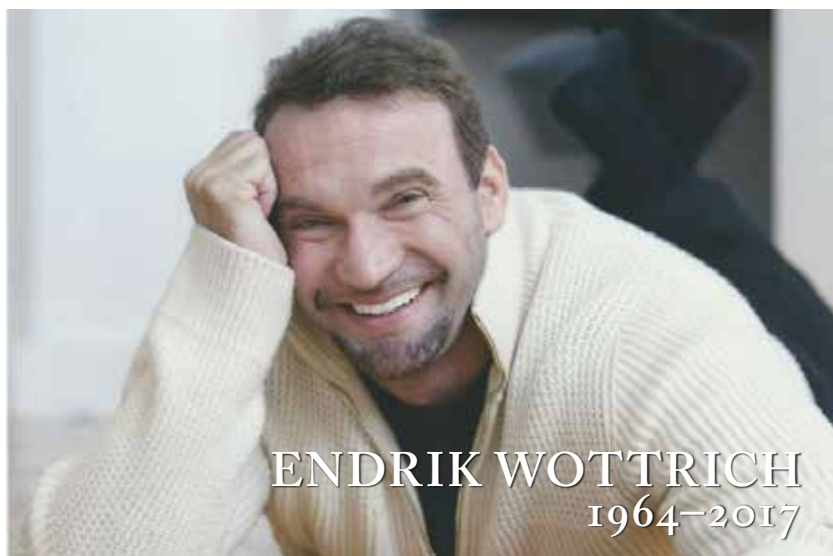
FÖRETAG OCH FÖRENINGAR VI SKRÄDDARSYR ERA RESOR EFTER ÖNSKEMÅL!

YOUR NEXT TOUR AB

Lill-Jans Plan 2 114 25 Stockholm
info@yournexttour.com

-DIN BÄSTA RESEKLUBB

Tel: 08-611 51 50
www.yournexttour.com

ENDRIK WOTTRICH
1964–2017

† Den tyske hjältetenoren **Endrik Wottrich** har hastigt avlidit i en hjärtattack, endast 52 år gammal. Han var född i Celle. Diplom i violin och sångstudier för Ingeborg Hallstein vid Musikhochschule i Würzburg. Senare vidareutbildad i sång vid Julliard School i New York. Wottrich operadebuterade som Cassio i Verdis *Otello* i Wiesbaden 1992. Året därpå följde engagemang vid Staatsoper Unter den Linden i Berlin som Tamino i *Trollflöjten* och Alfredo i *La Traviata*. Detta ledde till engagemang vid operahusen i Amsterdam, Dresden, Stuttgart och Wien. 1996 gjorde han sin amerikanska debut i Carnegie Hall i New York tillsammans med Chamber Orchestra of Europe under Nikolaus Harnoncourts ledning. Samma år debuterade Wottrich också vid Bayreuthfestspelen som den unge sjömannen i *Tristan och Isolde*. Året därpå sjöng han titelpartiet i Schuberts opera *Alfonso och Estrella* vid Wiener Festwochen under Harnoncourts ledning.

Vid millennieskiftet sjöng han sin första Don Carlos i Verdis opera i Bonn, följt av Walther von Stolzing i *Mästersångarna i Nürnberg* i Bayreuth under Christian Thielemanns ledning. Och Greve Elemer – en av Arabellas många friare i Richard Strauss opera – gjorde han på Théâtre du Châtelet i Paris. Sommaren 2003 sjöng han sin första Erik i *Den flygande holländaren* i Bayreuth. Det följdes av Siegmund i *Valkyrian* i Dresden och titelpartiet i Christoph Schlingensiefs omtalade *Parsifal*-uppsättning i Bayreuth 2004. Samma år sjöng Wottrich Tannhäuser på La Scala i Milano och senare även Siegmund vid premiären på Stockholmsoperans *Valkyrian*. Eller som Erik Graune uttryckte det i sin recension i OPERA nr 2/06: ”Sällan har man sett en sådan ömklig och valhänt antihjälte som Endrik Wottrichs Siegmund, trots att han sjunger med en slagkraftig och genuint ringande om än onyanserad hjältetenor, och är den mest välbyggde Välsung man kan se”.

Samma roll sjöng han sedan på Théâtre du Châtelet i Paris och i Bayreuth. 2007 debuterade han som Florestan i *Fidelio* på Covent Garden i London. Därefter följde Tamburmajoren i *Wozzeck* vid La Scala-operans gästspel i Tokyo och vid Bayerische Staatsoper i München. Han sjöng titelrollen i *Simson och Delila* i Sofia och Montréal, Tristan på San Carlo

i Neapel och Arindal i Wagners ungdomsopera *Die Feen* (uruppförd postumt först 1888).

Själv gjorde jag ett reportage under en höstvecka 1995 när Nikolaus Harnoncourt repeterade in Webers *Friskyttan* med Berliner Philharmoniker, då Endrik Wottrich sjöng Max' roll. De konsertanta framförandena i Berlin gavs sedan ut på cd (Teldec).

En knapp månad före Endrik Wottrichs tragiska bortgång såg jag honom som Hagenbach i Alfredo Catalanis *La Wally* på Volksoper i Wien. Det var den andra föreställningen och han skulle ha sjungit premiären, men hade då besvär av sin pollenallergi och fick ställa in. Han gjorde en kärnfull rolltolkning i en inte alltför spelad opera. :||

MANFRED JUNG
1940–2017

† Den tyske Wagnertenoren **Manfred Jung** har avlidit 76 år gammal. Han började sin bana som elektroingenjör och som sådan arbetade han vid operan i Essen. I samma stad studerade han sång vid Folkwang-Musikhochschule för professor Hilde Wesselmann. Efter avlagd examen 1968 fick Jung engagemang

vid Kammeroper i Köln, vilket senare ledde till engagemang i både Dortmund och Kaiserslautern.

1977 var ett viktigt år för Manfred Jung eftersom han fick fast engagemang vid Deutsche Oper am Rhein (Düsseldorf/Duisburg) och att han debuterade som Siegfried i *Ragnarök* i Patrice Chéreaus legendariska *Nibelungens ring*, som hade haft premiär året innan. I Bayreuth kom Jung att framträda flitigt – han hade tidigare sjungit i festspelskören de tre första somrarna på 70-talet – i de båda Siegfriedrollerna, Loge i *Rhenguldet* och som Parsifal. Själv upplevde jag honom i Peter Halls Bayreuthring sommaren 1984, där han sjöng Loge och de båda Siegfriedpartierna.

Ett starkt tidsdokument är Chéreaus mycket teatrala *Ring* som finns utgiven på dvd. Manfred Jung kanske inte var den borte aktören, men hans gestaltning av det naiva naturbarnet Siegfried fick han fram fint genom sitt kroppsspråk och sitt vokala uttryck. Hans Siegfried och Gwyneth Jones Brünnhilde bildar sceniskt ett oerhört övertygande par, vilket förstärks av de övriga sångarna. Det var påtagligt för mig vid en snabbtitt på valda delar av Chéreaus *Ring* när dödsbudet om Jungs bortgång kom.

Jung var kort, men en rese vokalt för de krävande Wagnerrollerna. Han tillhör för övrigt de få som sjungit samtliga tenorpartier i *Nibelungens ring*. Han sviktade aldrig röstligt utan var oförtröttligt fräsch rakt igenom en föreställning, vilket tyder både på en mycket god teknik och fysik. Möjligen lite vokalt baktung jämfört med jämnåriga kolleger som René Kollo och Siegfried Jerusalem. Men Jung var en hjältetenor med en särpräglad timbre.

Jung framträdde regelbundet på operahusen i München, Hamburg, Stuttgart, Frankfurt, Deutsche Oper i Berlin, Zürich, Wien och Chicago.

1980 slöt han ett femårskontrakt med Metropolitan i New York. Där sjöng han Siegmund i *Valkyrian*, de båda Siegfriedrollerna, Walther von Stolzing i *Mästersångarna i Nürnberg*, Tristan i *Tristan och Isolde* och Florestan i *Fidelio*. Vid sidan om Wagnerrollerna sjöng han även Eléazar i *Judinnan*, Herman i *Spader dam* och Herodes i *Salome*. ■|| Sören Tranberg

The Importance of Being Earnest

OPERA PÅ VADSTENA SLOTT
21 JULI - 9 AUG 2017

Vadstena-Akademien

Tonsättare: B Tommy Andersson

Librettist: William Relton

Biljetter: vadstena-akademien.org

Tips! Boka ett Operapaket på Vadstena Klosterhotel

©PHOTO SCALA, FLORENCE, SARONY, NAPOLEON:1882

EN TURK I ITALIEN

Komisk opera
av Rossini

- I HUVUDET
PÅ EN POET

Läckö Slott 15 juli – 5 augusti

Dirigent **Simon Phipps** Regi & koreografi **Lars Bethke**
Kostym **Lehna Edwall** Mask **Therésia Frisk** Ljus **Ronald Salas**

Biljetter www.lackoslott.se eller
Turistbyrån Lidköping tel 0510 200 20

HITLERS LOJALA MUSIKER

Anders Carlberg

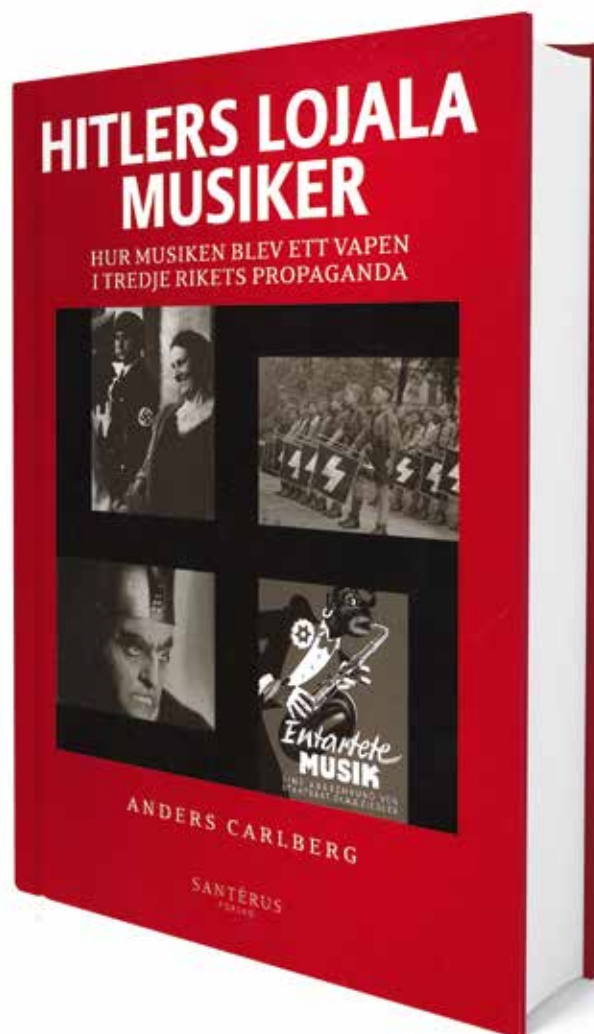
Santérus förlag (320 s.)

ISBN 978-91-7359-105-8

I början av 1930-talet görs i Berlin en inspelning av kvartetten ur Beethovens *Fidelio*. Det är ett kammarmusikaliskt finstämt nummer där de fyra stämmorna, två sopraner, en tenor och en bas, förnas i sammanhållen harmoni. De fyra sångarna befinner sig i början av sina karriärer och kommer att nå toppositioner i den tyska sångarelitén. Alla utom en: den judiska sopranen Anna Gottlieb som snart kommer att omfattas av den nazistiska regimens yrkesförbud och deporteras till gettot i Lodz, där hon dör 1942. I inledningen till sin bok *Hitlers lojala musiker* frågar sig **Anders Carlberg** om de andra tre sångarna, Erna Berger, Marcel Wittrisch och Willy Domgraf-Fassbaender någonsin tänkte på sin försvunna kollega. Denna självklara fundering ställer i sin enkelhet frågan om den egna moralen, fegheten och passiva omedvetenheten i klar och drabbande belysning.

Carlbergs engagemang är äkta när han i förordet klargör att orsakerna till hela framställningen är hans "djupa avsky för allt vad krusande för diktatorer innebär" att han "upprörts och häpnat över avsaknaden av ryggrad hos politiker, hos samhällsdebattörer och kulturens företrädare". Litteraturen kring den nazistiska musikpolitiken och dess verkningar under 1930-talet och andra världskriget är vid det här laget stor, men även om en del av innehållet är välbekant, imponerar Carlbergs arbete genom sin bredd och rika dokumentation och är bitvis en upprörande läsning.

Direkt efter maktövertagandet 1933 drar naziregimen med brutal effektivitet igång ett propagandamaskineri som otvivelaktigt kom att bli en av de viktigaste orsakerna till deras framgångar. I inledningskedet utkämpades både en ideologisk och personlig maktstrid i det nya kulturtriumviratet: propagandaministern Joseph Goebbels, chefsideologen Alfred Rosenberg och Robert Ley, ledaren för Deutsche Arbeitsfront, en stor arbetarorganisation mest känd genom Kraft durch Freude, en naziideologiskt förankrad idrottsrörelse som också bedrev en folkbildande musikverksamhet för de lägre klasserna. Maktstriderna och intrigerna gällde också kontrollen över de förnämsta institutionerna: Berliner Staatsoper, Berlinfilharmonikerna och Städtische Bühnen. Endast en var direkt underställd Adolf Hitler, Wagnerfestspelen i Bayreuth. Dess bety-

delse i den nazistiska ideologin fick officiell status genom vänskapen mellan Hitler och festspelens ledare, Wagners svärdotter Winifried, som inte ens efter kriget förnekade sin dyrkan av Hitler. Bayreuthfestspelen kommer att inta en ställning som Nazitysklands främsta officiella kulturevenemang, även under krigsåren då annars det mesta av kulturlivet låg nere.

Den som kom att avgå som segrare i maktstriden om musiken var Goebbels. Han var liksom Hitler en passionerad musikälskare med Wagner och Beethoven, men även Bruckner som dyrkad treenighet. En viktig strävan var att rädda den tyska musiken från den modernistiska konstmusikens förfall, atonaliteten och den negroida jazzen. I efterföljd till den stora konstutställningen Entartete Kunst i München 1937, gjordes året därpå i Düsseldorf en omfattande manifestation Entartete Musik. Där fick besökarna lyssna till avskräckande musikexempel av judiska tonsättare som Arnold Schönberg och Kurt Weill, men också "ariska" kompositörer som Alban Berg, Igor Stravinskij och Paul Hindemith.

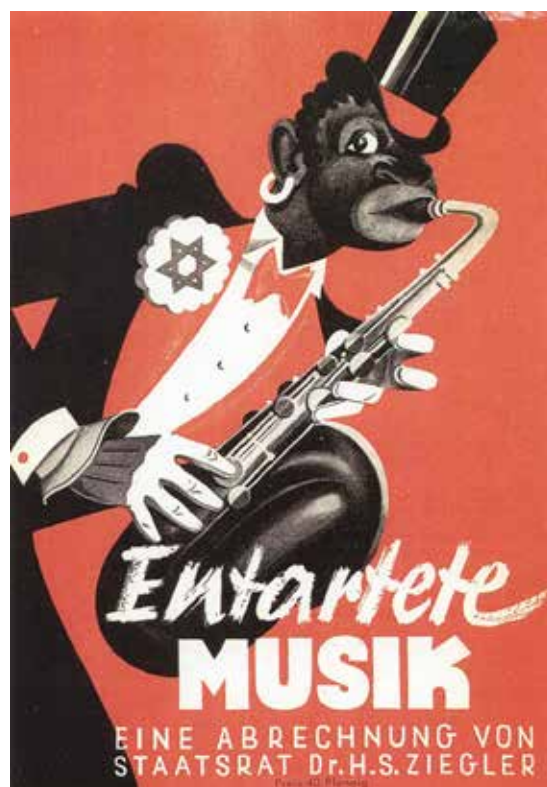
De nazistiska raslagarna kommer snart att nå musikalivet. Judiska kompositörer som Felix Mendelssohn-Bartholdy och Gustav Mahler rensas bort från repertoaren. Bruno Walter, Tysklands internationellt mest ryktbare dirigent, måste redan våren 1933 lämna landet och många orkestrar och operahus åderlåtts på musiker, dirigenter och sångare.

Synnerligen talande blir framställningen av hur Tysklands musikaliska ledare agerar efter maktövertagandet. Det blir något av en

rättegång, där Carlberg i sin bevisföring ställer olika citat mot varandra. Erich Kleiber, Fritz Busch, och Arturo Toscanini frias. Redan i april 1933 vädjar Toscanini till Hitler att sätta stopp för förföljelsen av kolleger i Tyskland av politiska och religiösa skäl, medan Hans Knappertsbusch, som tidigare under sin karriär blivit misshaglig för naziregimen, försökte komma till nåder igen och ber Goebbels om arbete i Tyskland.

Wilhelm Furtwänglers verksamhet och utveckling kan ses som ett sorgligt typexempel på många musikers agerande i Tredje riket. Redan initialt utsågs Furtwängler till landets ledande dirigent. Trots att han i början yttrade sig kritiskt om den nazistiska musikpolitiken kommer han snart att medverka vid partiets officiella manifestationer och utan protester leda såväl "Horst Wessel-sången" som Beethovensymfonier och Wagneroperor. Under denazifieringsprocessen efter kriget hävdade Furtwängler att han aldrig varit partimedlem och att hela hans agerande handlade om att rädda den tyska musiken. Att aldrig ha gått med i nazistpartiet verkar vara det patetiska självförsvaret alltifrån Furtwängler till Zarah Leander, vilket sammanfattas bäst med dirigentkollegan Josef Krips uttalande: "Nazism är inte så mycket fråga om armbindlar, utan om karaktär." Mest dömande mot sina kolleger var Fritz Busch som var övertygad om att deras undfallenhet var huvudorsaken till naziregimens bestånd.

Under andra världskriget kommer musikens roll att bli ännu viktigare. Carlberg presenterar till stor del nya fakta om hur olika den nazistiska musikpropagandan bedrevs i de ockuperade länderna. Extra påfrestande blir läsningen av den effektiva grymhet med vilken den tyska musikpolitiken intog Polen. Här försökte man inte ens dölja att avsikten var total utrotning av den inhemska kulturen för att ersättas med den tyska. Särskilt tydligt blev detta vid de i december 1939 anordnade tyska kulturdagarna i Krakow, symbolen för den gamla polska kulturen, bara några mil från Auschwitz. Här kunde ingen inhemska orkester användas utan man engagerade Wienerfilharmonikerna, där mer än hälften var medlemmar i nazistpartiet (NSDAP). Hans Knappertsbusch dirigerade både "Deutschland, Deutschland über alles" och "Horst Wessel-sången". Inledningstalare var Hans Frank, generalguvernör i Polen, och ansvarig för en stor del av judarnas förintelse. Han var god vän med Knappertsbusch och hans tal vid invigningskonserten sammanfattar den tyska musikpolitiken i all sin hänsynslöshet: "Mina herrar, denna stad har redan visat er hur tysk den är och att det polska endast var ett

Affisch Entarte musik, Düsseldorf 1938.

historiskt förfalskningsförsök". Frank avslutar talet med ett "leve för den tyska konsten och för oförstörbarheten hos det tyska geniet, som funnit ett sådant underbart förkroppsligande i Adolf Hitler" – tydligare kan knappast den nazistiska musikpolitiken i all sin brutalitet uttryckas. Anders Carlbergs forskning leder till häpnadsväckande resultat när han följer Knappertsbuschs verksamhet och avslöjar honom som regimens flitigast stövelslickande lakej.

I Norge, där den tyska ockupationen med liv och lust genomfördes av Hitlers utvalde krigskommissarie Josef Terboven, ter det sig annorlunda och inte lika ohöjtt våldsamt. Här kommer den tyska musiken att föras ut som tröst och underhållning till de tyska soldaterna, men också som medel för att skapa samförstånd med det ockuperade landet och dölja den uppenbara brutaliteten. Carlberg visar detaljerat hur den tyska musiken förs ut på olika fronter. Führern bidrog själv med 100 miljoner kronor i dagens penningvärde som skulle höja det norska musikkivet och även blidka de motsträviga norrmännen. God hjälp fanns också hos inhemska företrädare som Wagnertenen Gunnar Graarud, som tidigt under sin Tysklandskarriär frivilligt gått med i NSDAP, den finländska sopranen Aulikki Rautavaara och den flitigt anlitade Erna Berger, gift med en norрман.

Hösten 1940 gästspelar Hamburgoperan med bl.a. *Valkyrian* med Hans Hotter och Maria Müller, som under hela nazitiden entusiastiskt medverkade i musikevenemang om det så gällde huvudroller i Bayreuth eller vid Hitlers födelsedagsfirande. Året därpå

inrättades Deutsches Theater i Oslo, som kom att användas som operascen. Norges främsta orkester, Oslofilharmonikerna, anlitas ofta för olika former av nazistiska evenemang.

Även i den oblyga flirten med Sverige användes musiken för att uppnå förbrödring och visa på musikalisk valfrändskap. Det bästa exemplet är tonsättaren Kurt Atterberg, som var den svenska musiker som mest aktivt fraterniserade med nazisterna. Han hade redan tidigt etablerat sig som kompositör i Tyskland, där hans symfonier och operor sågs som exempel på hur den högre tyska konstmusiken kunde förädla den enkla svenska folkmusiken till en förening helt i linje med det tyska musikidealet. Det ska dock sägas att den tyska musikokkupationen trots idoga försök aldrig besvarades helhjärtat i de skandinaviska länderna.

Fallet Wilhelm Peterson-Berger visar hur paradoxal musikernas attityd kunde te sig. Hans stortyskt kulturideologiska och antisemitiska utfall hade i årtionden ljudit i den svenska pressen. Nu kom han att stå för några av de tydligaste fördömandena av nazismen. Som ett svar på en inbjudan från Tyskland talar han om det "exemplösa barbariet, grymheterna, rättslösheten vari den forna kulturstaten Tyskland nedsjunkit under råa äventyrarens och ignoranterns välde". Peterson-Bergers ståndpunkt skiljer sig tydligt från den ljumma tyskvänligheten hos kolleger som Hugo Alfvén och Ture Rangström.

Vad som blir tydligt är att den enskilda musikerns ställningstagande beror på personlig moral, anständighet och naivitet. Ta t.ex. nazitidens främste hjältetenor Max Lorenz, homosexuell och gift med en judinna, som räddades av Winifried Wagner då hon ansåg honom outhärlig för Bayreuthfestspelen. Lorenz förblev tvåfaldigt skyldig genom sina privilegier genom att tjäna regimen. Undfallande eller heroiskt?

Eller se bara på reaktionen hos två svenska sångare på Wienoperan när det gäller den terror som judiska kolleger blev utsatta för vid Anschluss 1938. Tillsammans med flera av Wienoperans icke-judiska stjärnsångare, som Lotte Lehmann och Elisabeth Schumann, lämnade Kerstin Thorborg Österrike. Hon skrev: "jag har aldrig trott att det fanns så mycket förtvivlan i världen... Vi känna judar ... som har världsberömda namn och nu sitta i sina våningar, skräckslagna och skrämnda vid varje ringning på dörren". När Set Svanholm skriver hem till sin hustru: "I tidningarna läser vi hur

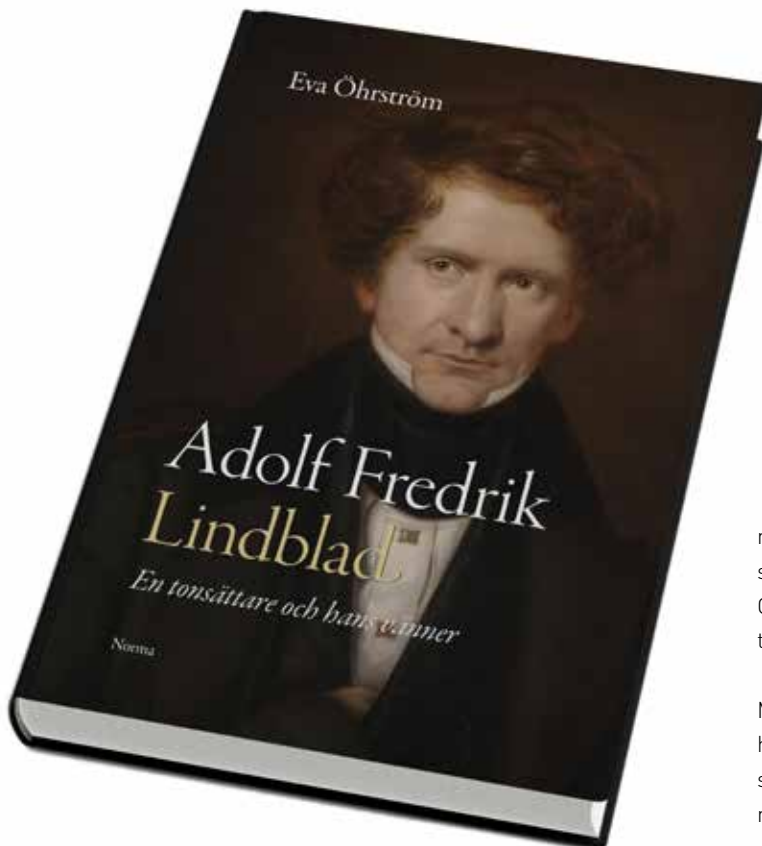
judeförföljelserna... ryktesvis har jag hört att Bruno Walter är häktad... Knappertsbusch lär bli den musikaliskt ansvarige för Wienoperan. Judarna rensas förstås bort".

Ännu mer obegriplig är de många nazimusikernas hållning när Tyskland fallit. Något som ofta hävdades vid förhören efter kriget var att konsten står över politiken, det viktigaste för en musiker var att alltid tjäna musiken oavsett sammanhang. Ännu mer upprörande är t.ex. Herbert von Karajans eller den danske stjärntenoren Helge Rosvænges (bägge hade självmant gått med i NSDAP bara att för främja sina egna karriärer) högdragna oförmåga till ånger och självrannsakan.

Hur kunde man på Stockholmsoperan, som hade varit en fristad för judiska dirigenter som Leo Blech, Herbert Sandberg, Kurt Bendix och Issay Dobrowen, utnämna sångare som Joel Berglund och Set Svanholm (bägge flitigt verksamma under nazieran) till operachefer – och den dokumenterade nazisten Bertil Hagman först till informationschef och sedan programredaktör?

Frågan är hur vi i dag ska förhålla oss till att så många av tidens främsta musiker – de som var bäst skickade att förmedla musikens innehåll och skönhet – bidrog till att rättfärdiga en regim som skulle visa sig skyldig till historiens kanske största brott mot mänskligheten. En vanlig hållning var att undvika alltför hårda omdömen, skuldfrågan relativiseras, ses rent utav som småaktig. Är det förmätet, perspektivlöst att sjuttio år efteråt, i ett land som inte påtagligt utsattes för nazismen, föra fram frågan och postumt ställa de anklagade till svars?

Carlberg visar genom sitt imponerande forskningsarbete att så inte är fallet. Boken är inte bara en rik, välbehövlig dokumentation av ett av de mest laddade och konfliktfyllda skeendena i musikhistorien. Även om den tyska skulden har genomtröskats till utmattning, även om det verkar vara omöjligt för människan att lära av historien – i en tid då våldsamma nationalistiska rörelser och naziliknande ideologier aldrig varit så talrika och hotande som nu, behövs böcker som Carlbergs mer än någonsin. ■■ Erik Graune

ADOLF FREDRIK LINDBLAD: EN TONSÄTTARE OCH HANS VÄNNER

Eva Öhrström

Artos & Norma Bokförlag (478 s.)

ISBN 9789172171091

Adolf Fredrik Lindblad (1801–78) kallades efter sin död för den svenske Schubert. Under sin livstid blev han känd som vår kanske främste romanstonsättare. Hans sånger sjöngs i hemmen och de musikaliska salongerna, som var dåtidens främsta arena för musicerande innan konsertinstitutionerna så småningom tog överhanden. Men han grundade även ett pianoinstitut och komponerade både en opera och en lång rad instrumentalverk, bland annat två symfonier, kammarmusik- och pianoverk. De senare är till stor del ännu outforskade.

Lindblad föddes som oäkta barn i östgötska Skänninge och växte upp i en fosterfamilj i Norrköping och hos sin mor i Stockholm. Fosterfadern, som mycket väl kan ha varit hans biologiske far utan att detta någonsin faststälts, skickade honom i unga år till Hamburg för handelsstudier. Där grundade han sina språkkunskaper i tyska och tillägnade sig samtida tysk litteratur (Goethe och Schiller) och musik (Beethoven). Som ung lärde sig Lindblad spela piano och flöjt och fick även en, numera förkommen, flöjtkonsert uppförd i Norrköping.

Eva Öhrströms skildring av Lindblads liv och verk inbegriper även en ymnig rundmålning av det sociala umgänget i kretsen kring den allestädes närvarande änkeöverstinnan Malla af Silverstolpe i Uppsala, vars berömda salong Lindblad blev insläppt i redan som tjugotvååring. Öhrström skildrar Lindblads möte med Uppsalas konservativa domkyrkoorganist och director musices J.C.F. Haeff-

ner och den långvariga vänskapen med dåtidens litterära och musikaliska prominenser som Carl Jonas Love Almqvist, Erik Gustaf Geijer och P.D.A. Atterbom. De två första även verksamma som tonsättare, fast på en blygsammare nivå.

Malla af Silverstolpes kärleksfulla omsorger om Lindblad förde honom återigen till Tyskland och Berlin, där han grundlade vänskapen med den då mycket unge Mendelssohn. De båda hade samma lärare, Carl Friedrich Zelter.

Ingående skildras den musikaliska salongen och dess betydelse för det under mitten av 1800-talet framväxande konsertväsendet. Lindblad rörde sig, till skillnad mot Franz Berwald, med lätthet i dessa miljöer, som för hans egen del även inbegrep kungahuset och hovet, där han undervisade och hade kontakter. Redan tidigt valdes han in i Kungliga Musikaliska Akademien, där han dock inte alltid frekvent närvarade.

Lindblad hade en skvalleromsusad relation med det unga stjärnskottet Jenny Lind, som bodde hemma hos paret Lindblad. Den får vi en redogörelse av, liksom de turbulenta äktenskapliga turerna när det stod klart för den depressivt anlagda hustrun Sophie vilken typ av känslor den 19 år äldre Lindblad egentligen hyste för den unga sångfågeln.

Trots att Lindblads oeuvre främst förknippas med en ansevärd mängd romanser (215 stycken, varav en tredjedel till texter av honom själv) och ett par av samtidens mest spelade körverk (Drömmarne och Om vinterkväll), var han också den första svenska romantiska symfonikern. Det svala mottagandet vid uruppförandet av hans första symfoni i C-dur i Riddarhuset 1832, gjorde att det dröjde över tjugo år innan Lindblad på operakapellmästaren Jacopo Foronis inrådan, vågade sig på ett andra försök i denna anspråksfulla genre. Att det inte blev fler orkesterverk kan förmodligen skyllas på den vid den här tiden orkesterofarna stockholmska konsertpubliken. Det är synd då Lindblad i dessa sina båda symfonier visade att han även var synnerligen begåvad som symfoniker.

När Felix Mendelssohn uppförde den första symfonin i Leipzig 1839, fick Lindblad den äreräddning han så väl behövde. Schumann berömdes den i sin *Neue Zeitschrift für Musik* och verket trycktes av Breitkopf & Härtel. Det var inte sista gången en hjälpsam hand kom från centraleuropeiska auktoriteter. När det i Stockholm på oklara

politiska grunder (Lindblad hade lagt sig i den då livliga och kontroversiella representationsreformsdebatten) grädlades om dennes Heinesånger, fick Louis Spohr tyst på antagonismen medelst några berömmade ord i en till svenska översatt text i Aftonbladet.

Fruendörerna blev Lindblads enda opera (1835) även om Fredrika Bremer frenetiskt författade ett libretto för operan *Blenda* som Lindblad aldrig riktigt nappade på och som senare Per August Ölander skulle tonsätta (1876).

De sista åren, innan Lindblad begravdes i Skeda kyrka i Östergötland, tillbringade han och hustrun Sophie hos dottern Lotten (som ansågs vara en av landets bästa pianister) och svärsonen Urban von Feilitzen på deras gård Lövingsborg i Östergötland. Där tog han emot besök av Gunnar Wennerberg, Jenny Lind och den berömde violinisten Joseph Joachim.

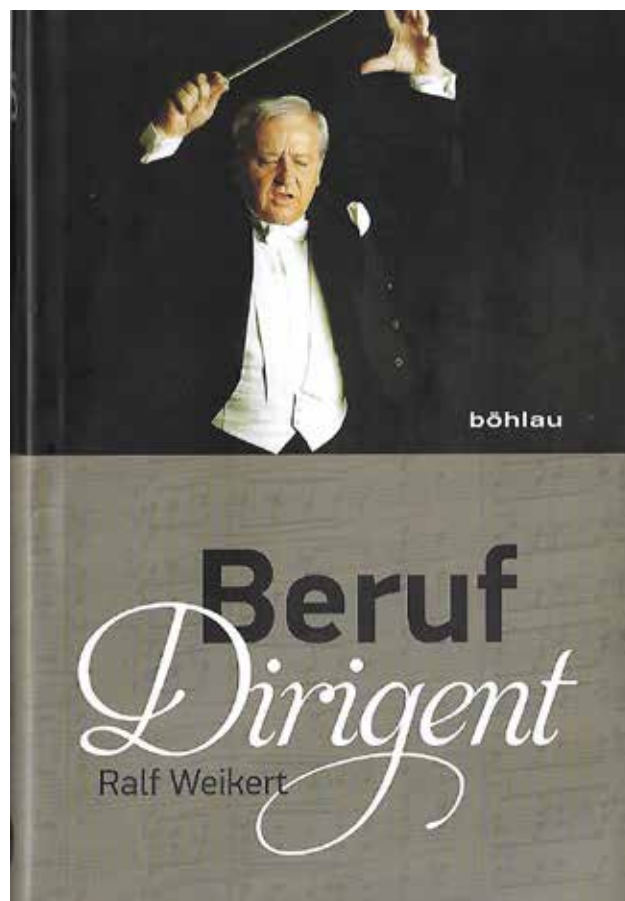
Öhrströms försök till äreräddning av Lindblads minne är lovvärt. Ingen monografi över honom finns mig veterligen sedan tidigare även om han på senare år uppmärksammats i olika musikvetenskapliga sammanhang. (Owe Anders avhandling om Berwalds, Lindblads och Normans orkester teknik, och Lennart Hedwalls Almqvistbiografi.)

Om volymen *Bref till Adolf Fredrik Lindblad* (Bonniers 1913), som finns angiven i Öhrströms litteraturförteckning, också inbegriper samtliga brev som Mendelssohn skrev till Lindblad vet jag inte. Kanske finns det mer av Lindbladiana att hämta i den samlade Bärenreiterutgåvan av Mendelssohns brev som är under publicering och där i dagsläget elva av de sammanlagt tolv planerade banden redan kommit ut?

En brist i boken är att personförteckningen saknar sidhänvisning. En diskografi och förteckning över ljudupptagningar hade inte heller suttit fel. Då hade man till exempel fått reda på att det i radions arkiv finns en upptagning av *Fruendörerna* med Stig Rybrant från 1973. Och en aria ur samma opera med Gunilla af Malmborg från 1963, överförd till cd på Bluebell. En smärre brist är också avsaknaden av kongruens beträffande angivandet av operatitlar. Att till exempel den dåtida svenska vedertagna titeln på Meyerbeers opera *Robert af Normandie* är samma opera som *Robert le diable* är för alla läsare kanske ingen självklarhet.

I boken, som så ofta numera också hade behövt en sista korrekturöversyn, finns dock en verkförteckning. Likaså en litteraturförteckning med en ymnig notapparat.

Detta är randanmärkningarna till en bok som borde fylla varje musikälskare med glädje och som varmt anbefalles till varje intresserad av svensk musik- och kulturhistoria. ■ Henry Larsson

BERUF DIRIGENT

Ralf Weikert

Böhlau Verlag

ISBN 9783205205760 [208 s.]

Ralf Weikert (f. 1940) har en lång karriär bakom sig på världens stora scener: Metropolitan i New York, Salzburgfestspelen, Wiener Staatsoper, Deutsche Oper i Berlin och många fler. Han var chefsdirigent för Mozarteumorkestern i Salzburg 1981–84 och Generalmusikdirektor på Zürichoperan 1983–92. Stockholmspubliken har haft några, men alltför få, tillfällen att konstatera att maestro Weikert är en av de stora musikerna. På Stockholmsoperan har han bland annat dirigerat *Capriccio*, *Elektra*, *Valkyrian* och *Rigoletto*.

Dirigentens yrke fascinerar många. Hur känns det egentligen när man står där framför orkestern, och hur går det hela egentligen till? Några svar på den frågan kan man få i den Österrikefödde maestron Ralf Weikerts välformulerade och initierade bok, som sannerligen borde vara obligatorisk läsning för alla med anspråk på att vilja bli just dirigenter. I sin bok samlar han ett helt yrkeslivs erfarenheter. Med några väl valda notexempel och med ett enkelt språk förklarar han det gedigna förberedelsearbetet – för det vi ser vid konserttillfället är förstås bara en liten del av arbetet.

Dirigenten är kompositörens advokat. Så ödmjukt uppfattar Weikert sin uppgift; att återge musiken som den är skriven, återskapa men inte skapa. Och på ett mycket pragmatiskt sätt beskriver han de egentliga tekniska plikterna för en dirigent.

Att ge upptakt.

Att ange tempot och hålla det.

Att klart kunna visa andningspauser, cesurer, fermater och dylikt.
Att kunna styra tempoförändringar inom det ursprungliga tempot.
Att avsluta musiken.

Lätt som en plätt med andra ord! Fast nu är ju händer, armar och blicken de medel som står en dirigent till buds, alltså måste man ha ett fungerande kroppsspråk som är läsbart och inte kan missförstås. Alla gester man gör måste ha en betydelse, annars ska de rensas bort. Enligt Weikert är den bästa vägen att lära sig detta att gå den gammaldags vägen genom arbete i ett operahus. Först börjar man kanske som repetitör och instuderar sångarna. Sedan får man kanske assistentuppgifter; att dirigera kören bakom scenen eller att dirigera sceniska repetitioner. Visar man framfötterna (eller snarare armarna i det här fallet) får man så småningom större uppgifter. Just arbetet med sångare är väsentligt enär sången är det mest ursprungliga instrumentet.

Dessutom menar Weikert att arbetet med levande opera ställer dirigenten inför så många skiftande dirigeringsituationer att tekniken förfinas just genom detta. Lägg dessutom till att dirigenten måste koordinera musiker i två nivåer, nere i orkesterdiket och uppe på scenen, och att dessa musiker av akustiska skäl ofta inte hör varandra så bra. Sångarna på scenen ska dessutom sjunga utan till och agera, vilket innebär att de med all rätt förväntar sig stöd från dirigenten. Det ställer stora krav på reaktionsförmågan och simultankapaciteten.

Mycket riktigt konstaterar Weikert att rörelser i luften inte hörs. Utan någon som spelar och sjunger blir det inget. Samarbetet är en förtroendefråga i bägge riktningar, och ingen blir dirigent utan att kunna materialet/partituret utan och innan. De professionella musikerna genomskådar ögonblickligen en bluff och en pratmakare. En dirigent måste veta innan musiken sker vad han eller hon vill ska ske och kunna visa det, och samtidigt som musiken hörs måste man kunna värdera den och eventuellt korrigera fortsättningen om något skulle gå snett. Det är många bollar i luften, tre tidsaspekter samtidigt. Däröver svävar den stora formen, symfonin eller operan, som man också måste ha planerat i förväg. Att ha kontroll över musikens slutgiltiga "arkitektur" kräver en stor instuderingsförmåga, och ju mer komplicerad struktur desto värre blir det. Samtidigt konstaterar Weikert att inget är så svårt att dirigera som den skenbart enkle Mozart. Hans recept är att man å det noggrannaste spelar/sjunger som det står i noterna, och först då kommer man att landa i en total frihet att musicera. Det är så sant som det är sagt.

Ralf Weikert har inte mycket till övers för dirigenter som är mer showmen i stunden, må vara att en svettig, rufsig dirigent som

likt en ormtjusare dansat runt på podiet kan dra ner mycket applåder. För den stackars ensemblen som ska försöka tyda dansuppvisningen är det i de flesta fall inte särskilt användbart, och Weikert rekommenderar knappa rörelser, och att man använder en rimlig dos av självkritik när det gäller att hålla sina eventuella manér i schack.

Väl medveten om att vi inte kan frigöra oss från det vi hört av nyare musik förespråkar Weikert det egentligen självklara: allmänbildning och kännedom om de tider och miljöer där den äldre musiken en gång skrevs. Detta innebär till exempel att man måste veta hur notbilden uppfattades i en speciell tid eller plats, vad som ansågs självklart och alltså inte nedskrevs i noterna och vad som har ändrats under seklers gång i instrumentens konstruktion och klang.

Att språkkunskaper för en operadirigent måste till förstår alla. Perfekt tyska, franska och italienska är ett måste. Exempelvis Mozart talade själv nästintill flytande italienska, och hans musik följer texten så väl, och karaktärerna och situationerna är så väl komponerade att nästan ingen har överträffat det. Det tillkommer dirigenten att vårda den sjungna texten så att den blir just så findifferentierad som librettisten da Ponte skrev den. Och det tillkommer dirigenten att låta sig inspireras av de sångare som kanske vet mer om sin rollfigur än någon annan!

Weikert konstaterar och beklagar att intressekonflikter alltför ofta uppstår mellan musikens behov och dagens operaregi, som han anser försvårar ett gott musikaliskt utförande. Så får dirigenten försöka rädda vad som räddas kan, förhindra de värsta excesserna och försvara musikens intressen.

Att förvandla en orkester på konsertstraden till ett samklingande instrument har varit dirigentens uppgift ungefär sedan Mendelssohns dagar. Den omnipotente diktatorn med det stora egot, titanen, är kanske inte den effektivaste när det kommer till kritan, och givande och tagande och respekt i bägge riktningar är viktigt. Samtidigt måste en persons röst vara den utslagsgivande, eftersom bara en person har den totala överblicken. Utan självförhärligande säger Weikert att till sist, efter alla studier och repetitioner, måste dirigenten visa färg: och i spänningsfältet mellan total disciplin och nöttrohet och dirigentens inre glöd frilägger man musiken och något därutöver i en annan dimension också. Och som denne hängivne musiker säger om tersetten i *Rosenkavaljeren*: Den ger dirigenten i slutändan känslan av att han får utöva det finaste yrke som finns. Att få leva och arbeta för det är den största lyckan på jorden. ■|| Lena Nordin

SCENKONST – EN HANDBOK I MUSIK OCH TEATER

Gunilla Gårdfeldt

Bo Ejeby Förlag

ISBN 9789188316844 (208 s.)

När jag först fick **Gunilla Gårdfeldts** bok om scenkonst i min hand undrade jag om det överhuvudtaget är möjligt att beskriva ett så komplicerat utvecklingsarbete som skådespelarens. Och jo, det är möjligt. Med sin stora erfarenhet som lärare i scenframställning har Gårdfeldt författat en detaljerad instruktion för improvisationslektioner som jag nästan tycker att man skulle kunna följa i detalj om man vore teaterlärare. Jag skriver nästan, för jag vet att improvisation i fel händer kan vara farligt, och det händer att man kan känna sig utsatt och rentav mobbad om det går snett. Eller så tänder någon snett. Så påminner också Gårdfeldt om vikten av att verkligen leda och styra lektionen och att använda humor och kärlek.

Skådespelare har olika sätt att komma fram till sin roll. Några är analytiska, andra mer intuitiva. Sir Lawrence Olivier sa en gång att han brukade gå utifrån och inåt, och att han först brukade finna gesten och den kroppsliga attityden och sedan rollens själ. Det förutsätter att kroppen får bestämma innan huvudet kopplas in. Improvisation såsom den används i professionella sammanhang syftar till att berika aktörens palett och skärpa iakttagelseförmågan. Nu ska man veta att det inte är så improvisatoriskt som det

låter. Gårdfeldt beskriver ett antal typsektioner i stigande svårighetsgrad. Förutsättningarna är tydliga för varje improvisation och målet klart uppställt.

Att vara skådespelare är att likt ett barn kunna leka sig in i en roll och stanna kvar i sin fantasivärld. Gårdfeldt betonar vikten av att våga lita på sina sinnen för att upptäcka det som intellektet inte ser. Och detta förutsätter trygghet och tillit i gruppen/klassen/ensemblen. Det finns övningar för detta också. Utan trygghet ingen kreativitet!

Teater är förhöjd verklighet. Situationerna är tillspetsade och ofta desperata. Utan detta blir teatern fadd. Att vara operasångare är att arbeta med ännu mer förhöjningar, eftersom musiken och det inte alltid större och "fläskigare" utspel. Gårdfeldt har använt sin metod för att förfina och filtrera operasångarens uttryck, men även för musiker, som med improvisation lär sig berätta mer med sitt musicerande. Att infläta helt andra berättelser i ursprungsmaterialet är ett fantastiskt sätt att utvinna nya uttryck ur något som man kanske annars skulle spela på rutin. Ett tillåtet sätt att använda "alternativa fakta" alltså.

Att lära sig fokusera på "den andre" är ett bra sätt att hantera prestationsångest – och visst har vi alla känt av den där otäcka kontrollinstansen i hjärnan som säger att vi inte duger! När man lyssnar in sin medspelare avväpnar man den ensamhet som en artist kan känna på scen, och det är trösterikt och stimulerande. Även här finns lektionsexempel som tränar både lyhördhet och koncentration.

Man kan improvisera kring att vara lågstatus- eller högstatusperson. Gårdfeldt påpekar att vi tenderar att sympatisera med lågstatusmänniskan. Det ger i så fall hopp om mänskligheten! Byter man plats kan den blyge lära sig ta plats och den vanligtvis dominerande kan träna på ödmjukhet. Härskartekniker blir tydliggjorda, liksom vanemässig undfallenhet. Det är ju härligt om teatern kan lära oss om livet och oss själva! Är inte det själva teaterns mening? Gårdfeldt berättar intressant om hur hon använt sin metod även i andra yrkesgrupper än teatervärldens.

Skådespelare är olika. Några är fantastiska improvisatörer, andra är mer textbundna. Operasångare är logiskt nog mer text/notbundna eftersom hela den musikaliska skolningen syftar till detta, och man börjar lära sig sin roll utantill långt innan repetitionsstart. Jag måste erkänna att läsningen av alla dessa lektionsreferat ofta ger mig en känsla av gungfly i magen. (Under min operahögskoletid hade vi bara improvisation såsom den beskrivs här en enda termin, sedan slutade den lärare som kunde just detta. Man fick klara sig ändå.) Gårdfeldt påminner ofta om att lust, naivitet, skratt och professionellt hållna genomgångar efter lektionerna måste till för att man ska kunna stänga av sin inre censur. Alla sinnen ska vara öppna, och berättarglädjen måste vara med, ständigt.

Den som är nyfiken på teaterprocessen kommer säkert att finna läsningen av denna gedigna bok spännande. Man förstår hur det kan gå till att släppa kontrollen, kasta förtöjningarna och segla ut på forskningsresa mot okänt mål. Och det är precis det som vårt fantastiska yrke handlar om. ■ Lena Nordin

NR 4/2017 UTKOMMER DEN 15 SEPTEMBER!

- ◆ OPERA rapporterar från en Straussweekend i Leipzig – som bjuder på Arabella, Salome och Die Frau ohne Schatten – med ett stort svenskintresse. Elisabet Strid rolldebuterar som Salome, och hennes styvfar och mor gestaltas av Michael Weinius och Karin Lovelius. I Die Frau ohne Schatten gör även Lovelius den krävande rollen som amman.
- ◆ I höst spelar Wermland Opera i Karlstad Bohuslav Martinůs opera The Greek Passion, som bygger på Nikos Kazantzakis roman Christ Recrucified. Handlingen kretsar kring ett passionsspel och ett antal personer som söker asyl. OPERA porträtterar tonsättaren Martinů och recenserar dessutom en alldeles nyutkommen inspelning av The Greek Passion från operan i Graz.
- ◆ Höstnumret innehåller också Malin Byströms Salomedebut i Amsterdam och Jonas Kaufmanns Otellodebut på Covent Garden i London. Rapporterna även från festspelen i München (Oberon, Andrea Chénier och La Favorite), Aldeburghfestivalen (Brittens En midsommarnattsdröm) och givetvis bevakas också de svenska sommaroperascenerna.

Andrea Chénier och La Favorite, Bayerische Staatsoper i München. Foto: Wilfried Hösl.

Kostymskisser och scenmodell från The Greek Passion på Wermland Opera i Karlstad.

蝶々夫人
MADAMA BUTTERFLY
AV GIACOMO PUCCINI | 29 JULI – 27 AUGUSTI 2017
Operaupplevelse i världsklass med internationella stjärnsolisten.

► **SPEL DATUM:** 29 & 30 JULI, 5, 6, 12, 13, 17, 19, 20, 24, 26, 27 AUGUSTI
► **PRISER:** 395–950 kr

BILJETTER OCH INFO
www.operapaskaret.se
Telefon: 0580–711 00. Mån-fre 09-16.
E-post: biljetter@operapaskaret.se

Bergslagens Sparbank
KOPPARBERG
HUVUDSPONSORER

FOLJ OSS PÅ FACEBOOK
OPERAPASKARET.SE

Opera på Skäret
OPERAHUSET I KOPPARBERG

EN KOMISK OPERA AV MOZART
FIGAROS BRÖLLOP
MASUGNEN HUSEBY BRUK
22.7–9.8 2017

LIBRETTO:
LORENZO DA PONTE

REGI:
ÅSA ELMGREN

Hotellpaket på Clarion Hotel Cardinal i Växjö inkl. rum, frukost, transport med taxi, operabiljett samt supé från 1 560:- Bokas på 0470-72 28 00

Biljetter: smalandsoperan.se
Biljetter kan även köpas hos våra ombud:
Turistbyrå Huseby Bruk, 0470-75 20 97
Turistbyrå Tingsryd, 0477-441 64

Sm.Op.
smalandsoperan.se

avlyssnat

GRÉTRY: L'ÉPREUVE VILLAGEOISE

*Junker, Trevigne, Dolié,
Fernández-Rueda.*
Opera Lafayette Orchestra/Brown
Naxos 8.660 377 [1 CD]

Distr: Naxos

Det är lite synd att den som vill ha ett libretto tillgängligt, måste ut på nätet

för att där leta upp, ladda ner och sedan skriva ut det. Även om de är lätta att hitta på Naxos hemsida, så undrar jag hur mycket man verkligen sparar med den åtgärden. När det dessutom, som i föreliggande fall, rör sig om en inspelning som utelämnar de talade partierna, ja, då blir det än mer omständligt.

André Grétrys *L'épreuve villageoise* (Testet i byn, skulle vi kunna kalla den på svenska) är en opera buffa vars andra version är denna, och den enda vi känner. Första versionen, *Théodore et Paulin*, har inte bevarats, delvis förmodligen för att den ogillades när den 1784 hade premiär för det franska hovet med Marie Antoinette i publiken. Några månader senare gick den upp i Paris och det är den versionen som här (ja, delvis då) finns inspelad för första gången.

Handlingen är enkel, för att inte säga simpel. Ung bondflicka (Denise) uppvaktas av enkel bondson (André) och rik, men opålitlig herreman (La France). Äldre kvinna (Madame Hubert) hoppas först på gentlemannen som brudgum, men inser dennes fala karaktär och kärleken kan så spira mellan bondflicka och bondson.

Rousseau finns givetvis i bakgrunden, vurmen för det okonstlade pastorala, men den talade dialogen med sina alexandriner avslöjar det kungliga sammanhanget. Marie Antoinette hade ju byggt en liten bondby i Versailles park, men hade där till exempel Sèvresporlin målat som träkrukor. Det är ungefär så "naturlig" som denna sympatiska opera är. För visst är det elegant musik, kanske en smula väl enkel, men de båda akternas finalkvartetter är intrikata och väl värda att höra.

Operan var en av Grétrys allra största framgångar och Opera Lafayette, som specialiserats sig på mindre kända franska operor, gör den värdigt. **Sophie Junker** (Denise) har en mjuk, elastisk

sopran, ungflicksaktig kan man säga, och **Talise Trevignes** Madame Hubert en något mer mogen, men välsjungande sopran. De båda männen, barytonen **Thomas Dolié** (La France) och tenoren **Francisco Fernández-Rueda** (André), gör båda väl ifrån sig, möjligen är den senare en smula vek, även om det just i detta verk passar rollen.

Tät och lätt låter orkestern under **Ryan Browns** ledning, men det är, än en gång, synd att man avstått från den talade dialogen, eftersom man ändå vill syssla med historia. ■ Claes Wahlin

GOLDMARK: DROTTNINGEN AV SABA

*Lee, Mihelič, Thammathi, Morenio,
Szemerédy, Hebelková, Strebel, Yvan.*
Philharmonisches Orchester Freiburg,
Extrachor des Theater Freiburg,
Vokalensemble der Hochschule für
Musik Freiburg/Bollon
Cpo 555 0132 [3 CD]

Distr: Euroton

Karl Goldmarks opera om drottningen av Saba och hennes besök hos kung Salomo är en säregen produkt, en skapelse av de stor-slagna exotiska operornas era från 1800-talets andra hälft. *Drottningen av Saba* hade en succéartad premiär på hovoperan i Wien 1875, en vecka efter *Carmens* fiaskoartade på Opéra-Comique i Paris och året innan Wagner invigde Bayreuthfestspelen. Om *Carmen* och *Nibelungens ring* genom kontinuerliga uppföranden vuxit in i vår samtid och blivit självklarheter, har *Drottningen av Saba* förblivit ospelad. Förutom en aria "Magische Töne", som Nicolai Gedda och andra repertoarambitiösa tenorer förvandlat till en raffinerad orgie i tenorpiantissimo, är Goldmarks på sin tid enormt populära och ofta spelade opera numera bortglömd.

Verket är en fascinerande produkt i tidens smak för exotisk sensualism med en text som kunde vara hämtad från Höga visan. *Drottningen av Saba* är en närmast arketypisk operahjältinna med

ödesdiger attraktionskraft som bringar mannen på fall och som ett par decennier senare laddas ytterligare med den expressiva våldsamheten i Oscar Wildes och Richard Strauss *Salome*.

Handlingen utspelar sig i gammaltestamentlig tid. Kung Salomos tjänare Assad ska gifta sig med Sulamith, dotter till Salomos överstepräst, men precis före det stundande bröllopet får han till uppgift att ta emot drottningen innan hennes officiella intåg i staden. Utan att veta hennes rätta identitet ser Assad drottningen när hon badar naken och förtrollas av hennes skönhet. Assad anförtror Salomo att hans känslor för Sulamith har förändrats, men kungen vill att Assad ska fullfölja bröllopet. Drottningen försöker dölja passionen som Assad har väckt hos henne och förnekar honom två gånger, andra gången inför hela folket vid Assads och Sulamiths vigselceremoni. I ett vansinnesutbrott utropar Assad drottningen till sin gud och fånglas för att ha begått en vanhelgande handling. Drottningen ber Salomo att frige Assad men Salomo vägrar och drottningen lämnar kungen i vredesmod. Assad har givit sig ut i öknen för att där sona sitt brott och dö. Drottningen uppsöker Assad för att be honom att följa henne, men han stöter bort henne, förbannar henne och anropar Sulamith som sin frälsare. I slutscenen dör han i Sulamiths armar.

Karl Goldmark (1830–1915) har i musiken tagit till sig både Meyerbeer och Wagner, men har också en egen ton. Partituret är synnerligen genomarbetat med raffinerade orientaliskt färgade klanger. Här finns storslagna körer och dansscener, nyanserat användande av ledmotiv och sångligt uttryck som böljar mellan arios deklamation och lyriskt förtätade nummer.

Cpo:s inspelningar av okända operor – oftast från de medelstora operahusen i Tyskland – är vanligtvis av hög standard och man överser med lägre röstkvalitet och icke sammanhållen orkesterklang. Med *Drottningen av Saba* kan man inte bortse från att Theater Freiburg, trots lovvärda ambitioner, har tagit sig vatten över huvudet. Operan är av wagnerska proportioner med drygt tre timmars effektiv speltid och att få liv i den introverta grundstämningen ställer höga krav på att artikulera musiken och fylla den med dramatisk kraft. Dirigenten **Fabrice Bollon** med Philharmonisches Orchester

Freiburg och Freiburgs operakör uppfyller kraven, men inte mer än så. Ett starkt kort har man i tenoren **Nuttaporn Thammathi**, som är expressiv och trovärdig som den konfliktfyllda Assad. **Irma Mihelič** som Sulamith tar väl vara på operans två skönaste arior, medan basbarytonen **Károly Szemerédy** med nöd och näppe fyller Salomogestalten med tillräcklig sånglig auktoritet.

Mest graverande är ändå att den komplicerade och sångligt otacksamma titelrollen är flera nummer för stor både vokalt och dramatiskt för mezzosopranen **Katerina Hebelková**. **||** Erik Graune

BERG: WOZZECK

Trekel, Schwanewilms, Molomot, Berg, Gietz.

Houston Symphony/Graf

Naxos 8.660390–91 [2 CD]

Distr: Naxos

Redan för femton år sedan gav Naxos ut en liveinspelning av **Alban Bergs** *Wozzeck*.

Då från Götz Friedrichs uppsättning på Kungliga Operan med Loa Falkman som Wozzeck och Katarina Dalayman som Marie, Leif Segerstam dirigerade.

Nu återkommer Naxos med en annan liveupptagning av operan, denna gång från Houston, inspelad såvitt jag förstår vid en konsert och inte en scenisk uppsättning. Dirigent är **Hans Graf**, och inspelningen gjordes 2013, i slutet på Grafts tolvåriga period som Houston Symphonys chefsdirigent. Orkester och dirigent känner varandra väl, och här spelas genomgående med all tänkbar akkuratess och precision. Det gjordes det också i Stockholm år 2000, men Houstoninspelningen har en stor fördel. Någon bra balans mellan sångare och orkester lyckades man nämligen inte åstadkomma i Stockholm, och mycket av vad orkestern hade att förmedla försvann i bakgrunden. Segerstams litet dröjande expressivitet drunknar. I Houston sitter däremot allt perfekt. Man hör varje stavelse tydligt från sångarna liksom varje ton i orkestern. Och allt i *Wozzeck* är ju så viktigt!

avlyssnat

Jag har också jämfört litet med andra inspelningar, och ljudmässigt ligger denna absolut på topp. Någon direkt scenkänsla ger den visserligen inte, men dramat framträder ändå etsande starkt.

Huvudrollerna görs av två erfarna tyska sångare. **Roman Trekel** är en ganska inåtvänd Wozzeck, som inte spelar ut rollens mer expressionistiska sidor men gör en rakt igenom gripande rolltolkning. **Anne Schwanewilms** har litet svårare att skruva ner sin stora operaröst, när hon ska fånga Maries intimare sidor, och hennes tolkning är vokalt litet ojämnare. Utmärkta amerikanska eller kanadensiska sångare i andra roller, som **Marc Molomot**, kaptenen, **Nathan Berg**, doktorn och **Gordon Gietz**, tamburmajoren. :|| Lennart Bromander

BRAHMS: DIE SCHÖNE MAGELONE

Christian Gerhaher, baryton,

Gerold Huber, piano

Sony 88985413122 [1 CD]

Distr: Sony Classics

Den tyska romantiken har riddarromantiska inslag som i dag kanske inte känns så värst angelägna. Men även riddarromantik kan förädlas till den skönaste konst. *Die schöne Magelone* är en medeltida riddarroman som **Ludwig Tieck** 1797 skapade en egen prosaversion av med en rad lyriska intermezzon inflikade. Den unge **Johannes Brahms** lät sig mer än ett halvsekel senare inspireras av Tiecks tidstypiska Magelonedikter och förvandlade dem till rent musikaliskt guld. Femton av de arton dikter som ingår i berättelsen tonsatte Brahms under 1860-talet. Tillsammans utgör de en nära timslång sångcykel.

Det cykliska sammanhanget är inte helt lätt att presentera. Sångerna utgör nämligen inte likt Schuberts *Die schöne Müllerin* i sig själva en berättelse. Lyssnaren bör få klart för sig vad det hela handlar om, kanske inte via hela Tiecks text men helst genom en berättarröst som håller ihop historien. För den som inte kan kontexten kan det till och med vara oklart i vilka sånger det är rid-

dar Peter och vilka det är hans sköna Magelone som är subjektet. Peter har dock de flesta sångerna.

Den här nya skivinspelningen med **Christian Gerhaher** och **Gerold Huber** kommer i två versioner. I Tyskland har den givits ut som en dubbel-cd, där på den ena cd:n författarnestorn **Martin Walser** läser Tiecks text i visst sammandrag. Utanför Tyskland får vi nöja oss med enbart sångerna. I textboken finns inte ens sångtexterna återgivna i original utan bara i engelsk översättning. Sammanhang får skaffas via nätet.

Men detta är som sagt musikaliskt guld. Litet ojämn är cykeln som helhet, men här finns mycket av den vackraste och mest inspirerade vokalmusik Brahms skrev. Många av sångerna har ett slags reflexiv balladartad karaktär. Ofta kan man först tro att de är strofiskt uppbyggda, men Brahms överraskar hela tiden, och sångerna utvecklas med oväntade och hisnande sköna vändningar. Pianot har en stor och viktig roll och kräver en mästerlig romanspianist. Stämningarna är mättade men komplexa, och den så oerhört fint artikulerade melodiken går rakt in i hjärtat på mig. Skälvande romantik när den är som allra bäst.

Dietrich Fischer-Dieskau och Svjatoslav Richter gjorde 1971 en inspelning som blivit måttstock för *Die schöne Magelone*, och det har senare också kommit ut en upptagning från Salzburgfestspelen 1970 med samma oförljkelige par. Paret Gerhaher och Huber är dock inte sämre men litet annorlunda. Fischer-Dieskau dramatiserar som alltid mer än Gerhaher. Hos honom är det en stolt riddare som framträder på riddarvis. Gerhahers riddare är däremot en mer lyrisk och drömskt lagd älskare. Om Fischer-Dieskau är utpräglad expressiv så är Gerhaher snarare "impresiv", introvert, och hans små lyriskt färgade röstskiftningar är underbart vackra.

Gerold Huber är en enastående skicklig romanspianist, vilket han verkligen får visa i dessa för pianisten så anspråksfulla sånger. Han skapar inte samma enorma energi åt de mer utåtriktade sångerna som Svjatoslav Richter, men han integrerar sin tolkning perfekt med barytonkollegans; här handlar det om absolut jämbördighet. En romansskiva att odelat glädja sig åt. :|| Lennart Bromander

YOUR NEXT TOUR AB
-DIN BÄSTA RESEKLUBB

VÄLJ MELLAN TRE FANTASTISKA UPPLEVELSER

Vi presenterar 2017 års lyxkryssningar

M/S ROYAL CROWN***** kryssning på Donau till Svarta havet

4-12 augusti 2017 BUDAPEST – CERNAVODA, 9 dagar

Ett fartyg många av er känner sig hemma på nu under nytt namn Royal Crown. Följ med på en betagande kryssning genom Östeuropa, längs floden Donaus färd mot Svarta Havet! Vi kryssar från Budapest i Ungern genom Serbien, Bulgarien och Rumänien till Donaus utflöde i Svarta Havet och erbjuder många spännande strandhugg och utflykter till platser som inte hör till de vanliga turistmålen. Givetvis kommer ni att få avnjuta konserter ombord. Reseledare: Tomas Svendén

Sensationell resa på Donau!

Donaukryssning med M/S ROYAL CROWN*****

12-21 augusti 2017 CERNAVODA

(Svarta Havet) – BUDAPEST, 10 dagar
Välkomna att följa med på en annorlunda kryssning genom Östeuropa längs floden Donaus färd från Svarta Havet, Donaus utflöde i Svarta Havet! Sträckan till Budapest i Ungern genom Rumänien, Bulgarien och Serbien är öppen för kryssningstrafik och erbjuder många spännande strandhugg och utflykter till platser som inte tillhör de vanliga turistmålen. Musikprogram ombord.

KLASSISKA DONAU

26 augusti-2 september 2017 PASSAU (Vilshofen) – BUDAPEST,
8 dagar

En fantastisk musikryssning i lyxig miljö. KLASSISKA DONAU!
PASSAU-LINZ-SALZBURG-MELK-WIEN-BRATISLAVA-BUDAPEST

Se hela programmet dag för dag på www.yournexttour.com

FÖRETAG OCH FÖRENINGAR VI SKRÄDDARSYR ERA RESOR EFTER ÖNSKEMÅL!

YOUR NEXT TOUR AB

Lill-Jans Plan 2 114 25 Stockholm
info@yournexttour.com

-DIN BÄSTA RESEKLUBB

Tel: 08-611 51 50
www.yournexttour.com

KAMRATERNAopera.

FÖRSVUNNEN!

ENLEVERINGEN!
MOZART

ÅRSTA TEATER • 16 JUNI - 9 JULI

biljetter: kamraterna.com 0704-800056

Stöds av

KULTURRÅDET

KONSTNÄRSNÄMNDEN

Stockholms stad

ABP

Mitt i Borlänge

ligger museet till Jussi Björlings minne.

Se den stora utställningen!

Två våningar med bl. a. ett dussintal scendräkter.

Lyssna till Jussis många inspelningar och se honom på video!

Fördjupa dig i böckerna, klippen och programmen!

Försäljning: bl. a. stort urval av CD och DVD med Jussi.

"Av alla sångarmuseer, är Björlings bäst"
(The Gramophone)

Juni-augusti: mån-fre 11-17, lör & sön 11-15
(midsommarafton och midsommardagen stängt)
Övriga året: tis-fre (utom helgdagar) 12-17

Borganäsvägen 25, 784 33 Borlänge

Tel 0243-742 40, e-post: jussibjorlingmuseet@borlange.se

www.borlange.se/jussibjorling

dvd - nytt

OFFENBACH: HOFFMANNS ÄVENTYR

Cutler, Brueggergosman, Priante, von Otter, Durlowski, Lafont.
Orchestra and Chorus Teatro Real Madrid/Cambreling

Regi: Christoph Marthaler

Scenografi: Anna Viebrock

Bel Air Classiques BAC 124 [1 DVD]

Johansson, Avemo, Fredrich, Frenkel, Volle, Morgny, Hugaas, Mortagne.

Wiener Symphoniker/Debus

Regi: Stefan Herheim

Scenografi: Christof Hester

C Major 735508 [2 DVD]

Stefan Herheims vitala uppsättning av *Hoffmanns äventyr* erinrar om hur man under 16- och 1700-talet behandlade sina klassiker. Man la till, dubblerade roller, strök och ändrade lite som man ville. Så handlade det oftast om att anpassa verket efter den rådande smaken.

Sceniska provokationer är en modern uppfinning.

Att påstå att Herheim provocerar är att träffa lite vid sidan av. Nu buade förvisso en ansenlig mängd av publiken i Bregenz vid applådtacket på dvd:n, men då har de glömt bort att **Jacques Offenbach** inte hann avsluta sin opera, eller hur vi nu ska benämna denna genreöverskridande historia som rör sig mellan operett och grand opéra, ja, rent wagnerska moment finns också. Vi ska också minnas att de vokala partierna orkestrerades efter Offenbachs död av Ernest Guirard. Någon urversion finns alltså inte.

Så vad ser vi? Det mesta, skulle man kunna säga. Transvestiter i parti och minut, likkistor som gondoler, höggradig berusning, marionetter lite varstans och en kör där alla är exakta kopior av **E.T.A. Hoffmanns** berömda porträtt med den bångstyriga frisuren. Puder och paljetter, död och absint och stor gala.

Men det finns naturligtvis tankar bakom detta överflöd. *Hoffmanns äventyr* är märkvärdig på så sätt att operan både hyllar och driver med den romantiska estetiken. Vad vi ser här, förutom storartad underhållning, är hur de olika scenerna vrids några varv extra, vilket egenartat nog gör operan tydligare än en konventionell, så kallad verktrögen uppsättning.

Musikaliskt märks framför allt **Daniel Johanssons** Hoffmann, en prestation som tär på både rösten, som har både kraft och lödigt uttryck, och kroppen. **Kerstin Avemos** Olympia/Giulietta gör fina vokala avtryck, mjuk men samlad och stark är hennes sopran, och man slipper den lite oslipade röst som **Mandy Fredrichs** Antonia/Giulietta har. **Ketil Hugaas** ger Crespel en magnifik röst och **Michael Volles** alla roller (Lindorf, Coppélius, Dr Miracle, Dapertutto) är alla ljuvliga.

Christoph Marthalers uppsättning är ett annat sätt att rådbråka romantiken genom Offenbach. **Anna Viebrocks** kongeniala scenrum har tagit sin inspiration från Círculo de Bellas Artes i Madrid, en närmast mytologisk institution i art déco stil som under 1920-talet spelade en central roll för tidens kulturliv. Hoffmann rör sig alltså i en surrealistisk miljö, där nakna (alldeles riktiga) kvinnor poserar för konstnärer; flera av de senare ligger utslagna i en atmosfär av trötthet och tristess. Här finns också en allusion till en staty på Lefkas; Sapfo ska av olycklig kärlek ha kastat sig utför en klippa på ön, Hoffmann, ja, vi vet ju hur det går för honom.

Som alltid är Marthalers djupanalys av operor parade med en rejäl dos elegant komik. Sångarna rör sig motvilligt, det händer

Scen ur Hoffmanns äventyr, Teatro Real, Madrid.

saker hela tiden i scenens alla hörn. Få kan som Marthaler skapa musikteater med betoning på det senare ledet.

Vad han gör här är också att framhäva de tre kvinnornas positioner. Olympia protesterar mot mannens dominanta beteende, så mekanisk hon än må vara. Antonia väljer konsten (sången) framför kärleken (Hoffmann) och Giulietta retar Hoffmann med sin erotiska utstrålning, ett slags Salome- eller Lulufigur.

Dessutom är detta en musikaliskt storartad inspelning. **Anne Sofie von Otters** Musa/Nicklausse (mest Musa) är utsökt, inte bara hennes röst, utan också hennes begåvade sceniska rolltolkning. **Eric Cutler** i titelrollen är avrundad och fint riktad, och han är den ende här som ser till att stå för ett slags expressiv vokaldramatik, som ju inte möter något svar bland hans trötta avantgardistkolleger.

Mycket underhållande och njutbar är **Vito Priante** i skurkrollerna såväl sceniskt som vokalt och därtill med en elegant frasering. **Ana Durlovskis** Olympia firar flera triumfer, medan **Measha Brueggergossmans** Antonia/Giulietta har en något sträv, ojämn röst, tyvärr, eftersom hon sceniskt är mycket bra.

Sylvain Cambreling leder Teatro Reals orkester med stor känslighet, där orkestern och solisterna är som vore de ett och samma instrument. Likaså låter Wiener Symphoniker utmärkt under **Johannes Debus** ledning i Herheims uppsättning, även om de finurliga nyanser som Cambreling lockar fram saknas. Detta är två till synes vitt skilda uppsättningar av Offenbachs mästerverk, men skärskådar man dem, så märker man att de egentligen gör samma sak, var och en på sitt eleganta och underhållande vis. :||

Claes Wahlin

ÖSTERSJÖFESTIVALEN 21-29 AUGUSTI

www.balticseafestival.com
Bilj.tfn: 08-784 18 00

Stravinskij Oedipus Rex och Psalmsymfonin:
21/8 Kungliga Operan.

Wagner Parsifal (akt 3):
25/8 Berwaldhallen.

Wagner Rhenguldet:
26/8 Berwaldhallen.

KUNGLIGA OPERAN

operan.se
Bilj.tfn: 08-791 44 00

Mozart Trollflöjten:
26, 29, 31/8, 2, 4, 6, 8, 12, 16/9.

Puccini Manon Lescaut:
20, 23, 25, 28/9, 1, 4, 7, 10, 14, 21/10.

Janáček Jenůfa:
29/9, 5, 11, 23, 25, 30/10.

WERMLAND OPERA

www.wermlandopera.com
Bilj.tfn: 054-21 03 90

Martinů: The Greek Passion: 14 premiär,
17, 30/9, 1, 6, 7, 21, 22, 27, 28/10.

FOLKOPERAN

www.folkoperan.se
Bilj.tfn: 08-616 07 50

Puccini Turandot:
18 premiär, 20, 22, 23, 24, 27,
28, 29, 30/9, 1, 4, 5, 6, 7, 8, 11,
12, 13, 14, 15, 18, 19, 20, 21, 22,
25, 26, 27, 28, 29/10.

GÖTEBORGSOPERAN

www.opera.se
Bilj.tfn: 031-13 13 00

Lloyd Webber The Phantom of the Opera (musikal):
23 premiär, 29/9, 5, 6, 7, 11, 13,
14, 18, 20, 22, 26, 27, 28/10.

Weill De sju dödssynderna & Puccini Gianni Schicchi: 21 premiär, 25, 29/10.

MALMÖ OPERA OCH MUSIKTEATER

www.malmoopera.se
Bilj.tfn: 040-20 85 00

Bock Spelman på taket:
2 premiär, 6, 8, 9, 10, 15, 16, 17, 22, 23,
24, 30/9, 1, 11, 13, 14, 20, 22/10.

Delibes Lakmé: 7 premiär, 12, 15, 19,
21, 24, 31/10.

SOMMAROPERA 2017

DROTTNINGHOLMSTEATERN

www.dtm.se
BiljettDirekt tfn 077-170 70 70

Mozart Così fan tutte:
5 premiär, 7, 9, 11, 13, 15, 17, 19/8.

VADSTENA-AKADEMIEN

www.vadstena-akademien.org
biljett@vadstena-akademien.org
Bilj.tfn 0455-61 97 00

Vadstena Slott – Bröllopsalen

B Tommy Andersson The Importance of Being Ernest:
21 urpremiär, 24, 25, 27, 28, 30, 31/7,
3, 4, 6, 7, 9/8.

VATTNÄS KONSERTLADA

www.konsertladan.se
Bilj.tfn: 0248-79 72 00

af Malmborg Ward Kärlekskriget:
6 premiär, 7, 8, 9/7.

OPERA PÅ SKÄRET

www.operapaskaret.se
biljetter@operapaskaret.se
Bilj.tfn 0580-711 00

Puccini Madama Butterfly:
29 premiär, 30/7, 5, 6, 12, 13, 17, 19,
20, 24 (ab.föreställning), 26, 27/8.

SKÅNSKA OPERAN

www.skanskaoperan.se

Puccini Madame Butterfly:
1 premiär (Bäckaskogs Slott),
2, 4, 7, 8, 11, 12, 15, 16, 18, 19, 22, 23,
25, 26, 28, 30/7, 1, 3, 5, 6, 8, 11/8 (olika
spelplatser i Skåne och Danmark).

LÄCKÖ SLOTT

www.lackoslott.se
info@lackoslott.se
Bilj.tfn 0510-48 46 00

Rossini En turk i Italien:
15 premiär, 18, 19, 21, 22, 25, 26,
28, 29/7, 1, 2, 4, 5/8.

VINN BILJETTER

TILL ÖSTERSJÖFESTIVALEN!

Var med och tävla om biljetter till årets Östersjöfestival i Berwaldhallen. Två vinnare får två biljetter vardera till anningen **Wagners Parsifal (akt 3) den 25/8** eller **Rhenguldet den 26/8**. I Wagneroperorna framträder solister och korister från Mariinskijteatern i St. Petersburg under ledning av Valery Gergiev.

Mejla dina svar till:

st@tidskriftenopera.nu senast den 4/8. Uppge namn, adress, telefon och mejladress. Lycka till!

1. Richard Wagners sista opera Parsifal, trollband många kritiker vid premiären. När uruppfördes Parsifal?

- A) 1881
- B) 1882
- C) 1883

2. Nibelungens ring är uppbyggd enligt den antika grekiska teaterformen med tre dramer samt ett satyrspel som förspel. Är Rhenguldet:

- A) den första i cykeln Nibelungens ring
- B) det andra dramat
- C) det sista dramat

3. Östersjöfestivalen firar ett jubileum i år. Hur många år har Östersjöfestivalen funnits?

- A) 15 år
- B) 20 år
- C) 25 år

Annonsörer i detta nummer:

Bergens Nasjonale Opera | Dalhalla
Opera Favoritresor | Folkoperan
Göteborgsoperan | Jussi Björling-museet
Kamraterna | Kungliga Operan | Läckö Slott
Malmö Konserthus | Opera på Skäret
Oscarsborgsoperaen | Smålandsoperan
Svenska Kulturrenor | Vadstena-Akademien
| Your Next Tour AB | Östersjöfestivalen

24/6 PROSERPINA

Saint-Saëns. D: Schirmer. Gens, Henry, Antoun, Foster-Williams, Teitgen. Föreställning 9/10 2016, Prinzregententheater, München.

24/6 MOZART OCH SALIERI

Rimskij-Korsakov. D: Spivakov. Kortjak, Abrazakov. Konsertant framförande 24/12 2015. Svetlanovsalen, Moskva.

1/7 DIE GEZEICHNETEN

Schreker. D: Metzmacher. Konieczny, Maltman, Miles, Naglestad, Daszak, Grills. Direktsändning från Bayerische Staatsoper, München.

8/7 IRIS

Mascagni. D: Hindoyan. Yoncheva, Carè, Deidenko, Vivani. Föreställning 26/7 2016, Berliozoperan, Montpellier.

15/7 HAMLET

Faccio. D: Carignani. Cernoch, Dan, Kaiser, Sgura. Föreställning 20/7 2016, Festspelshuset, Bregenz.

22/7 FRANCESCA DA RIMINI

Mercadante. Bonilla, Wakyzono, Sungu, Di Matteo. Postumt uruppförande 30/7 2016, Hertigpalatset, Martina Franca.

29/7 RUCKLARENS VÄG

Stravinskij. D: Gullberg Jensen. Davislim, Rantala, Kortegankas, Nisula. 9/4 2016, Finlands Nationalopera, Helsingfors.

31/7, 1/8 OCH 2/8 LEGENDEN OM DEN OSYNLIGA STADEN KITEZJ

Rimskij-Korsakov. D: Gergiev. Gorchakova, Didakova, Grigorian, Galusin, Bezzubenkov. Konsertant framförande 1984, Barbican Hall, London.

12/8 TRUBADUREN

Verdi. D: Armiliato. Alagna, Netrebko, D'Intino, Tézier, Park. Föreställning 5/2 2017, Wiener Staatsoper.

19/8 ARMIDA

Gluck. D: Minkowski. Arquez, de Barbeyrac, Bezsmertna, Fahima, Rumetz. Föreställning 16/10 2016, Wiener Staatsoper.

25/8 PARSIFAL (AKT 3)

Wagner. D: Gergiev. Solister från Mariinskiteatern. Direktsändning från Berwaldhallen.

26/8 RHENGULDET

Wagner. D: Gergiev. Solister från Mariinskiteatern. Direktsändning från Berwaldhallen.

2/9 VIKINGARNA

Hallström. D: B Tommy Andersson. Martinpelto, Almgren, Lind, M. Persson, Jones. Konsertant framförande 30/10 2016, Göteborgsoperan.

16/9 KRONBRUDEN

Rangström. D: Björkman. Strid, Pettersson, Karnéus, Streijffert, Almgren, Å. Zetterström, M. Persson, Ermedahl, Jones. Konsertant framförande 26/2 2017, Göteborgsoperan.

23/9 HERR ARNES PENNINGAR

Nystroem. D: P. Ringborg. Sporsén, Falk Winland, Almgren, Lind, Paulsson. Konsertant framförande 23/4 2017, Göteborgsoperan.

26/6 ASKUNGEN

Rossini. D: Dantone. Iervolino. De León. Från Palais Garnier, Paris.

3/7 OTELLO.

Verdi. D: Pappano. Kaufmann, Agresta, Tézier. Från Covent Garden, London.

sf.se/opera

**Folkets Hus
och Parker**

OPERA LIVE

7/10 NORMA

Bellini. D: Rizzi. Radvanovsky, DiDonato, Calleja, Rose. Direktsändning från Metropolitan, New York.

14/10 TROLLFLÖJTEN

Mozart. D: Levine. Schultz, Lewek, Castronovo, Werba, Pape. Direktsändning från Metropolitan, New York.

18/11 MORDÄNGELN

Adès. D: Adès. Lunba, Echalaz, Matthews, Bevan, Coote. Direktsändning från Metropolitan, New York.

Norma

Foto: Marty Sahl

livepabio.se
facebook.com/livepabio
twitter.com/livepabio
instagram.com/livepabio
youtube.com/folketshusparker

Frun har hört en historia om några av världens största dirigenter som hon inte vill undanhålla sina läsare. **Karl Böhm, Leonard Bernstein** och **Herbert von Karajan** träffades

en gång, varvid Böhm förtjust berättade att han på natten haft en dröm. En ängel hade kommit och förkunnat för honom att han var den främste av alla dirigenter. Så lustigt, replikerade Bernstein, jag hade också en dröm i natt. Det var Gud Fader själv som nedsteg från himlen, och han slog fast att jag var den främste av alla dirigenter. Böhm såg snopen ut, medan Bernstein fnissade. Då uppgav Karajan indignerat sin stämma och deklarerade: "Det har jag aldrig sagt!"

Den strålande koloratursopranen **Kerstin Avemo** har den senaste tiden synts i olika filmsammanhang, efter att hon medverkat i en *Così fan tutte*-uppsättning signerad av den kände filmregissören **Michael Haneke**. Nu är det tydligen dags igen – Avemo ska medverka i en deckarserie skriven av **Leif GW Persson** som sänds i SVT till jul. Hon spelar där en uppburn operasångerska vid namn **Margareta Sennerlid**, i vars lägenhet liket upphittats. För trovärdighetens skull är lägenheten dekorerad med en mängd rollporträtt där den uppburna syns i olika roller. På en och samma dag fick därför Avemo fotograferas i diverse olika operakostymer: som druidprästinna **Norma**, som valkyria i full mundering, som herdinna osv. Sångerskan kommenterade det hela med att det var som att göra åtta huvudroller på en dag utan att behöva sjunga en enda ton. Nu vet i alla fall Frun vem som borde spela **Camilla Martin**, ifall det blir en fortsättning på **Maria Lang**-filmerna ... :||

Kerstin Avemo som Violetta i La Traviata, Göteborgsoperan 2017.

Foto: Mats Backer

*Boka dina annonser
via vår samarbetspartner!*

Beställ annonsprislistan redan nu!
Nr 4/2017 utkommer den 15 september och bokningsstoppet är satt till den 24 augusti.

Alex Simonsson,
alex@sb-media.se

Swartling & Bergström Media
Tysta Gatan 8, 115 20 Stockholm
Tel 08-545 160 63
www.sb-media.se

S&B
SWARTLING & BERGSTRÖM MEDIA

NYA MUSIKRESOR FÖR SJÄLEN

OPERA & KONSERT I BULGARIEN

VÄLKOMMEN TILL EN RESA bland kulturskatternas och kontrasternas Bulgarien. Resan tar oss till Sofia med musiken och Alexander Nevskykatedralen, den åldriga skönheten Plovdiv samt Unesco-världsarvet Rila-klostret. Vinprovning och två kvällar med landets stolta muskarv, en med filharmonikerna och en med den prisade bulgariska statsoperan där Hugo de Ana ansvarar för Vincenzo Bellinis mästerverk "Norma", ett extraordinärt kvinnoporträtt efter Soumets tragedi med samma namn. Svensktalande ciceron.

11/10 • 4 DAGAR

OPERA PÅ SICILIEN

I BÄSTA SKÖRDETTID reser vi från öst till väst i behaglig temperatur genom den natursköna ön Sicilien. Vi njuter av Mozarts "Don Giovanni" i Catania med sopranen Annamaria dell'Oste. I Palermo väntar Cileas opera "Adriana Lecouvreur" med världssolisterna som Angela Gheorghiu, Fabio Sartori och Nicola Alaimo. Vi upptäcker normandernas skatter i Monreale och mosaikerna i Palermo, villan i Casale, medeltida pärlan Piazza Armerina samt vulkanen Etna. Ciceroner är **BERTIL OLOFSSON** och **GUNILLA HVID FONTANA**.

19/10 • 5 DAGAR

OPERA OCH KONSERT I MILANO

UPPLEV DET SÄGENOMSUSADE OPERAHUSET LA SCALA med Händels "Tamerlano". Stjärnskottet Bejun Mehta sjunger rollen som Timur Lenk och Placido Domingo gestaltar den tillfångatagne ottomanske sultanen Bajazet. Till fots njuter vi av Milanos sevärdheter, katedralen, gallerian och Palazzo Reales fasader. En dag väntar landsbygden med en båtutture på floden Adda. I societetsdamen och musikalskaren Signora Fernanda Giulinis vackra palats, Villa Medici Giulini, ser vi hennes värdefulla musikinstrumentssamling samt njuter av en konsert.

17/9 • 4 DAGAR

info@favoritresor.se
Tel 08-660 18 00
WWW.FAVORITRESOR.SE

FAVORIT
RESOR FÖR SJÄLEN

FLER RESOR:

Opera och konsert i Oslo | 29/8
Opera i Helsingfors | 22/9
Opera och gastronomi i Paris | 24/10
Musik och Myt på Island | 25/10

Detta händer på GöteborgsOperan i höst

Opera

De sju dödssynderna och Gianni Schicchi

Dekadent dubbel om vedervärdiga
människor.

Av Kurt Weill och Giacomo Puccini
21 oktober - 5 december

Norma

En härskarinna lika kärv och skön
som månen.

Av Vincenzo Bellini
2 december 2017 - 4 februari 2018

Musikal

The Phantom of the Opera

Passion. Besatthet. Raseri.
Och förkrossande kärlek.

Av Andrew Lloyd Webber
23 september 2017 - 20 maj 2018

En julsaga

En hjärtevärmande julshow
för hela familjen.

16 - 20 december

Konsert

Mozart & Beethoven

GöteborgsOperans orkester på turné.
26 augusti Hebeteatern i Trollhättan
3 september Skövde Stadsteater i Skövde

Taube sjunger Taube

Sven-Bertil Taube sjunger Evert Taubes
visposi med GöteborgsOperans Orkester
12 & 13 augusti

Ariadne 360°

Orkesterkonsert med musik inspirerad
av den röda trådens uppfinnare.
1 oktober

GÖTEBORGS
OPERAN

Läs mer och köp biljett på opera.se.
Boka bord i GöteborgsOperans Restaurang 031-13 13 00.

[goteborgsoperan](https://www.facebook.com/goteborgsoperan)
GOdanskompni

[@goteborgsoperan](https://www.instagram.com/goteborgsoperan)

[@goteborgsoperan](https://twitter.com/goteborgsoperan)

